

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MINE MINDER.

Hvor tror Du, jeg fandt Livet? —
„Selv er jeg intet værd;
hvad Jesus mig har givet,
det gør for Gud mig kær.“

Sibg. 608. Paul Gerhardt.

Mine Minder

nedskrevne for Slægt og Venner

af

N. J. J. Lund, Pastor emer.
1913—1919.

Udgivne af Clara Lund f. Kolthoff.

Trykt som Manuskript.

1923

Tryk: Schleswigsche Presse A.-G., Flensborg, Storegade 4.

Jeg udsender disse „Minder“, som desværre kun blev et ufuldent Værk, for at de dog nu efter deres Bestemmelse maa komme alle kære Slægtninge og Venner i Hænde. Ved at eje Bogen vil I ogsaa kunne have Mindet i Eje om ham, som skrev den med saa stor Kærlighed til os alle. Et og andet har jeg vel af forskellig Grund set mig foranlediget til at udelade; men hvem af Eder, der maatte ønske at sammenholde den trykte Bog med den skrevne, kan faa al Lejlighed til det.

Marts 1923.

Clara Lund f. Kolthoff.

Før Altergangen.

*O Frelser Jesus, væk hos mig
saa inderlig
en Længsel, — Længsel efter Dig —,*

*At jeg med klippefast Tillid
til Naaden did
maa følge Røsten „Kommer hid“*

*Og saa i hellig Ydmyghed
maa knæle ned
og ved dit Alter finde Fred!*

*Oktober 1855,
gentaget i alle mine
Skærtorsdagsprædikener.*

Før Middagsmaaltidet.

*Velsign os Gud Fader til Legem og Sjæl,
i Liv og i Død lad os fare vel,
og giv os ret med en ydmyg Aand
at tage alt af din Faderhaand.*

INDHOLDSFORTEGNELSE.

	Side
Min Faders Forældre	1
Min Moders Forældre	5
Mine Forældre, Barndomshjemmet, mine Søskende	9
Minder fra mit eget Liv og Gerning i Barndom og Ungdom	38
1. Tidligste Barndom med spirende Interesser	38
2. Ungdomsforsøg i Musik	43
3. Overgangsalderen	53
4. Studieaarene	58
Minder fra mit Liv som Præst og Familiefader	71
1. Kateket ved Trinitatis Kirke i København	71
2. Sognepræst i Poulsker paa Bornholm	90
3. Sognepræst i Fruering-Vitved, Aarhus Stift	107
4. Sognepræst i Saaby-Kidserup, Sjællands Stift	123
5. Emeritus i København	

Min Faders Forældre.

Hvad jeg véd eller har hørt om min Slægts Fortid er kun lidet, og mine egne Livsminder gaar ikke længere tilbage end til mine Bedsteforældre.

Min Farfader, Instrumentmager (Violinbygger) Niels Jensen Lund, var Søn af et Par Gaardmandsfolk i Jomfrulund, ogsaa kaldet Lundforlund, ved Slagelse, født 23. Juli 1784 eller 85. Han skal have haft 2 Onkler, nemlig Felbereder Lange, hvis Datter blev gift med en Herremand (Jakobæus?) ved Slagelse, og Sognepræst Duus i Sydsjælland. Det hedder sig, at hans (min Farfaders) Moder skulde have været gift med en Rektor og tilkom en Td. Guld (200 000 Kr.), der stod i Hamborg Bank, men skulde nydes der i Landet. Hvorledes det ordnedes, véd jeg ikke; der mentes, at Slægt og Venner (et Par Præster) berigede sig ved den Lejlighed. Nok er det, at min Farfaders Moder giftede sig med en Gaardmand og »fik lidt Penge af Præsten«, ligesom denne ogsaa senere »viste sig opmærksom« og tilbød at ville lade Sønnen (min Farfader) studere til Præst. Dertil havde min Farfader dog ikke Lyst, men tilbragte helst sin Fritid med at snitte i Gaardens Huggehus og var i høj Grad fingernem. Tidlig røbede han ogsaa Talent for Musik, og tilegnede sig allerede paa sit Fødested saa megen Øvelse paa Violin og Bas, at han, da han, udskreven som Livgardist, kom til København, kunde skaffe sig adskillig Bifortjeneste ved Musiken. Særlig droges han dog af Interesse for Instrumenternes Bygning og gav sig 4 Aar i Lære hos derværende Instrumentmager Ole Dreyer. Her kom hans egentlige Talent først til sin Ret, og det blev navnlig Buefabrikationen, hvori han fik sin Styrke. Han vedblev indtil sit 64de Aar at staa i Nummer ved Garden og at bo paa Garderkasernen ved Frederiksholms Kanal, hvor han havde en liden Aar-

penge for udvist Tapperhed under Bombardementet 1807; men hans fattige Hjem blev søgt af Datidens største Kunstnere, baade indenlands- og udenlandsfra, og han erhvervede sig efterhaanden et anset Navn for sine Reparationer og sine Buer. Særlig skal Ole Bull have sat Pris paa hans Arbejde. Enkelte af hans Violiner og Buer er endnu i Familiens Eje, og en stor Del af hans Buer er komne til Udlandet og holdes i høj Pris. Jeg har læst de udmærkede Anbefalinger, som han, da han 1828—29 søgte Borgerskab som Instrumentmager, fik af Professor Schall, kgl. Kapelmusikus (Violoncellist) F. Funch og Koncertmester (den Gang Repetitor) Wexschall. Aar 1848 erholdt han og Hustru paa Chefen Prins Christians (senere Kong Chr. d. 9des) Anbefaling Plads i Slagelse Kloster, hvor de henlevede deres sidste Dage. Han døde d. 11. Marts 1858 efter en Stenoperation paa Frederiks Hospital i København, og hun døde faa Dage derefter.

Han havde 3 Brødre: Ole Jensen, hvis Søn Niels Olsen blev Smeel i Avedøre, Frederik Jensen (død ugift) og Jens Jensen, der var gift 2 Gange; i første Ægteskab (med en svensk Pige) fik denne en Søn (Tømrer) og en Datter, i andet Ægteskab 5 Børn: 1.) Trine, der har syet og holdt Hus for sin Broder Jens; 2.) Jens, Skomager; 3.) Sofie, gift med en Tømrer og død sindssvag; 4.) Niels, Grosserer i København, var gift 2 Gange og fik mange Børn, hvoriblandt Olaf Jensen, Pianist, gift med Koncertsangerinden Margrethe Boye Jensen (bekendt Kunstnerpar) og 5.) August, Urmager og Skibskok.

Min Farfaders Lærling og Efterfølger blev Instrumentmager Jakobsen, hvis Enke giftede sig med Mestersvenden Enger; denne hævdede i mange Aar Forretningens gode Navn, men ved hans Døe er den helt ophørt.

Min Farmoder Bendte f. Jensen var udgaet fra en Storbondeslægt i Københavns Amt (saa vidt jeg véd, født i Hvissinge ved Glostrup) og var Søster til Gaardejer Lars Jensen ved Roskildevej lige før Damhussøen —, hvis meget store Gaard gik i Arv til Sønnen Jens Larsen og derefter til dennes Søn Lars Jensen (lidt ældre end jeg), — og ligeledes Søster til en Gaardejer i Avedøre, hvis Sønnesønner Lars og Poul Andersen begge er Gaardejere sammesteds, m. fl. Slægten har bredt sig til Vigerslev (Pernille gift med Gaardejer Morten Madsen, hvis Søn nok nu har Gaarden) og Vallensbæk (Knud Kortsen, kaldet Store Knud, hvis Søn Kort Knudsen fik sin Faders Gaard i Arv omtrent 1870).

Hun var Enke efter en Værtshusholder, der havde staaet ved Garden ligesom min Farfader, og var allerede noget til Aars, da hun ægtede min 10 Aar yngre Farfader. Hendes første Ægteskab havde Familien betragtet som en Mesalliance, hvorfor hun var blevet gjort arveløs. Familiens Forhold overfor det andet Ægteskab har sikkert været langt bedre; min Fader var i hvert Fald glad ved som Dreng at løbe om Søndagen ud til Onklen ved Damhussøen.

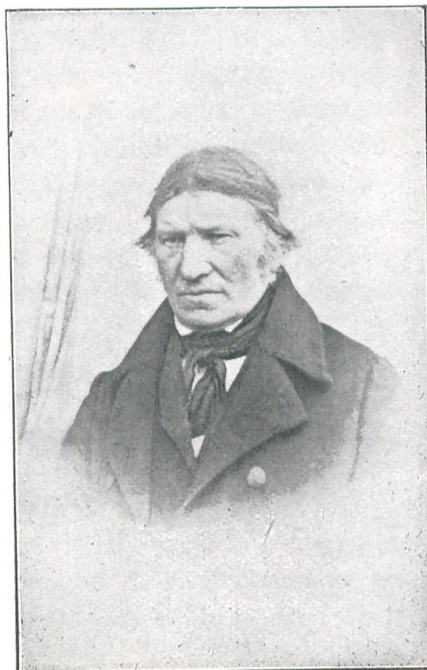
Fra sit første Ægteskab havde hun en Datter Ingeborg, der blev gift med en Murer Kibn i København, fik 6 Børn (1. Heinrich, Murersvend, død ugift; 2. Frederikke, gift med Skovfoged Olsen paa Gisselfeld — de har mange flinke Børn —; 3. Emilie, død ugift; 4. Peter, Mejerist; 5. Marie, gift med en Landmand i Amerika, og 6. Jette, død ugift) og selv døde af Kolera 1853.

I Ægteskabet med min Farfader fødtes 3 Børn, nemlig min Fader Niels Lund og hans 2 Søstre, Lovise, gift med Toldassistent Frederiksen i Faaborg*), og Marie, der blev skilt fra sin Mand, Kaptejn Fr. Vilh. Lange og 1848 fulgte med sine Forældre til Slagelse, hvor hun ernærede sig som Modehandlerinde, kom senere til København og døde i stor Fattigdom. Hun (Fru Marie Lange) var en noget urolig Natur, men Ærligheden selv, overordentlig ihærdig og næsten over alle Grænser tjenstvillig, — og saa holdt hun saa meget af os, hendes Broderbørn. Fra den tidligste Tid havde der været et mindre kærligt Forhold fra Faders Side overfor hende, idet han følte, at hun ved sine noget tarvelige Bekendtskaber og Venskaber vilde blive en Hæmsko for hans fremadstræbende Arbejde. Men hun kom meget hjemme, kun ikke, naar der var fremmede tilstede, og havde altid meget nyt at fortælle; der var Handelsaand i hende, Marskandisernatur, og hun havde stadig noget at tilbyde, som hun havde købt paa en Auktion »Gujs, saa uhyre billigt«, men som vi aldrig havde Brug for. Om Aftenen vilde hun helst have Kortene frem og mente, at hun kunde spaa i Kort; jeg husker adskillige af hendes Spaadomme, som slog ganske paa-faldende nøjagtigt til.

*) Disse fik Sennen Frederik Ferdinand Frederiksen, flink Violin-spiller, en Række Aar Organist i Stubbekøbing, død som Toldassistent i Kalundborg fra Kone og 5 Børn, — og 3 Døtre, hvoraf 2 døde i den spæde Alder og den 3dje ved Navn Marie var noget vanfør, men velbegavet, flittig og arbejdsom.

Om de gamle Bedsteforældre paa Garderkasernen har jeg kære Barndoms minder. I deres to ganske smaa Stuer blev der altid Glæde, naar vi kom; der var nok at se paa, baade Drejerbænk og Høvlebænk og paa Væggene en Række Violiner. Ved Drejerbænken lavede min Bedstefader mig et Spil Kegler, og sin sidst forfærdigede Violin (signeret 1848) skænkede han mig; den har jeg nu i Gammelmands Alder overladt min Brodersøn Niels Lund i Vejle.

Ogsaa i Slagelse Kloster har jeg med min Fader besøgt dem. De følte sig veltilfredse der, var godt ansete og taknemlige for det Bidrag til deres Underhold, som Fader maanedlig sendte dem.

Violinbyggeren Niels Jensen Lund
1784—1858
og Hustru Bendte f. Jensen
1774—1858.

Min Moders Forældre.

Min Morfader Jørgen Jensen Taagerod var Høker og Grundejer i København (Vandmøllestræde 25, nu ombygget og omdøbt til Frederiksholms Kanal 1), født (eller rettere døbt) d. 3. December 1786 i Landsbyen Taagerod, Vigerslev Sogn paa Fyen, hvor hans Forældre Jens Frandsen og Hustru Barbara Nielsdatter var velansete Gaardmandsfolk. Faderen havde stor Interesse for Plantning og blev af Landhusholdningsselskabet tilkendt Sølvmedaille (Medaillen er nu i min Søn Jørgens Eje). Ogsaa min Morfader var en mere end almindelig begavet Mand med smukke karakterfulde Ansigtstræk og mange Interesser. Han deltog i Københavns Forsvar under Bombardementet 1807 og opildnedes, da en Kammerat faldt ved hans Side, var ivrig Skandinav, Medlem af Skandinavisk Forening, og havde udpræget Sans for det vaagnende politiske Liv. Han anskaffede sig Thiers franske Revolutionshistorie, som han læste grundigt, abonnerede paa »Fædrelandet«, som han lod indbinde Aar efter Aar, fulgte med Liv og Sjæl de mange Adresser, der indkom i Christian d. 8des første Regeringsaar, og var særlig optaget af Casinomødet 1848, Folketoget til Frederik d. 7de og hele den paafølgende slesvigske Krig. Orla Lehmann var rigtig hans Mand, og hans Forsvarstale for Højesteret fyldte ham dybt og længe. Han var glad ved os, hans Børnebørn, sang for os, førte os omkring paa Musæerne og fortalte gerne om sine Oplevelser og om Forskellen mellem Fortid og Nutid. Om hans Forhold til Kristendommen har jeg ingen klar Erindring; en stor Billedbibel fra Frederik d. 2des Tid kom ofte frem — den havde tilhørt hans Fader og gik i Arv til hans ældste Broder, af hvem han købte den for 20 Rdl. (= 40 Kr.); nu er den i min Søn Ernst's Eje. Efterhaanden blev han en ganske velstaaende Mand; bl. a. havde han et dejligt Repeterur i dobbelt Kapsel af fineste Guld (23 Karat) med Datoviser og 3 svære Guldsigneter og af en Tykkelse og Størrelse, som jeg aldrig har set Mage til. Uret bestemte han, at jeg skulde have, naar jeg blev Kandidat; men det var rigtignok alt for kolossalt til en

Vestelomme; min Fader bar det adskillige Aar, indtil jeg blev Student; saa byttedes Uret for et Guld-Ankergangsur, som skænkedes mig. Sine sidste Aar levede han af sine Midler, led meget af Sten i Blæren og døde 26. Juni 1852. Blandt hans Broderbørn erindrer jeg Tømrmester Jensen i Odense, der havde 3 Børn, alle anerkendte for Dygtighed og Hæderlighed, fremdeles Peter og Jens Knudsen i Odense, Barbara Knudsen, gift med Husejer Martinsen i Rosengaden i København, og Jørgen Rasmussen (?) Jensen, en Tid Møller i Birkerød, senere Gæstgiver paa Fisketorvet i Odense.

Tømrmester Jensens Børn var 1.) Leonhard, exam. polyt., der en Tid var i Huset hos mine Forældre og studerede sammen med min Broder Knud; 2.) Kristian, der tog Handelsexamen med Udmærkelse og blev Grosserer og Bestyrer af Apoteker Lotzes Forretning i Odense, og 3.) Marie, der blev gift med en Proprietær Kragh nær ved Odense.

Min Mormoder Anthonette Marie Scheitel var Datter af en indvandret tysk Hattemager Friederich Anthon Scheidel (født 1. Maj 1767, Katolik) og Hustru Anna Margrethe Arentsdatter (født 12. Maj 1771); han døde 27. November 1830, hun i Slutningen af Fyrrerne; hende, altsaa min Oldemoder, husker jeg godt som en stille gammel Enke, der gik i Barndom og forsørgedes hos en Enke Madam Hjarup af mine Bedsteforældre. Min Mormoder var født 4. Marts 1796 og blev døbt i Frederiks tyske Kirke (nu Kristianskirken) paa Christianshavn. Hun havde alt fra Barndommen følt det tungt, at Forældrene tilhørte forskellige Konfessioner og søgte hver sin Kirke. Det var Alvor med disses Kristendom, og fornuftigvis blev alle deres Børn døbt i Statskirken. En Gang glædede den gamle Husfader sig ved Haabet, at den ældste Søn Frederik, der rejste i Tyskland paa Professionens Vegne og skrev begejstret hjem om katolske Guds-tjenester og Processioner, som han havde overværet, skulde træde over til Katolicismen. Dette skete dog ikke, og i Faderens senere Aar kølnedes ogsaa hans egen Interesse for Katolicismen, saa han ikke mødte regelmæssigt til Messen; da saa Præsten bebrejdede ham hans Forsømmelighed, svarede han: »Jeg er ked af alle jeres Narrestreger.« Han skiftede dog ikke Konfession, men sang gerne sine katolske Salmer og blev begravet paa Assistens Kirkegaards katolske Afdeling. Min Mormoder viste sig hele Livet som et fromt og kærligt Menneske, der med Forstand vidste at omgaas sin Mands ikke altid helt taalmodige Gemyt. Hun brugte endnu i sine sidste Aar om

Aftenen stille at gentage sit Fadervor, lige indtil hun faldt i Søvn, formodentlig en Reminiscens fra den katolske Rosenkrans, som hun maa have kendt fra Barndomshjemmet. Om hendes store Kærlighed til mig faar jeg nok senere Lejlighed til at udtale mig.

I unge Dage var hun bleven spaaet, at der ved 40 Aars Alderen skulde indtræffe en stor Ulykke; men overlevede hun den, vilde hun blive henved 70 Aar. Den Spaadom glemte hun ikke; og for saa vidt slog den da ogsaa til, som der netop i hendes 40de Aar skete en Oversvømmelse, saa Vandet trængte ind i deres Sovekammer med saadan Voldsomhed, at de begge med deres Datter (min Moder) var udsat for at drukne. Hun overlevede Faren og blev 62½ Aar gammel (død 24. August 1858).

Efter min Morfaders Død 1852 tilbød mine Forældre hende at flytte hjem til dem; men da hun helst vilde blive i sit eget Hjem i Vandmøllestræde, bestemtes det, at jeg skulde bo hos hende. Svag var hun og led meget baade af Leversyge og Vattersot, saa hun ikke godt kunde være alene. Saaledes gik det da et Aars Tid; men da Kolæraen kom den følgende Sommer, og en Pige i hendes Ejendom angrebes deraf og døde, ængstedes hun og flyttede ufortøvet hjem til mine Forældre, paa hvis Landsted i Vigerslev ved Valby hun 5 Aar senere døde ganske pludseligt. (Si. 25).

Begge mine Morforældre havde i unge Dage tjent for deres Brød i velhavende Hjem (Tutein, de Coninck, General Krogh, Meuffelmann o. fl.). I sidstnævnte Grossererfamilie tjente de samtidig og lærte saaledes hinanden at kende. De fik kun et eneste Barn, min Moder, hvor inderligt de end havde ønsket sig flere. Derimod havde min Mormoder en Mængde Søkende; de var 10 i alt, nemlig 1 dødfødt, 2 døde i spæd Alder samt følgende 7:

a) Vilhelmine Kristine Scheitel, født 20. 12. 1793, gift Heede, flere Børn.

b) Anthonette Marie (min Mormoder).

c) Katrine Magdalene, født 9. 10. 1798, gift med Manufakturhandler Kannevorff paa Kongens Nytorv, Hjørnet af Bredgade og St. Strandstræde, 2 Sønner og 5 Døtre, alle døde. Den ene af disse Døtre, Thora Axeline Mariane Kannevorff, født 28. 6. 1826, blev min Stedmoder (ingen Børn); de andre 4 hed: 1.) Julie, gift med islandsk Købmand, Kaptejn Glad i Køge, (flere Børn); 2.) Ida, Kommune-lærerinde i København, ugift; 3.) Hortensia, gift med Kunstmaler Lützen (ingen Børn) og 4.) Ottilia Rosamunda Heloise, gift med

Grosserer Anton Schmidt (5 Sønner, Aage, Holger, Ivar, Otto, Anton, alle Handelsmænd, Ivar siden Direktør for Det ny Teater). Af Sønerne var den ældste gift i Amerika, den anden, Thorvald, overtog Faderens Forretning (flere Børn).

d) Ulrikke K r i s t i n e, født 27. 10. 1800, gift med Postmester Andersen (ingen Børn).

e) Frederik Vilhelm, født 3. 9. 1802, Hattemagermester, mange Børn, hvoriblandt den meget ansete Tømrermester og Entreprenør Axel Scheitel (død 18. 4. 1916) med 5 Børn: Agnes, Viggo, Sekretær ved Kgl. Porcellænsfabrik, Oskar, Grosserer og Direktør for Flintexportselskabet, Kamma og Ellen.

f) J o h a n n e Wendel, født 30. 11. 1805, gift med Lærer ved Døvstummeinstituttet Beeken, mange Børn.

g) P e t e r David, født 3. 3. 1808, Hattemagermester, ugift.

**Høker og Grundejer Jørgen Jensen Taagerod
1786—1852**

**og Hustru Anthonette Marie f. Schejtel
1796—1858.**

Mine Forældre, Barndomshjemmet, mine Søskende.

Min Fader, Justitsraad, Kantor ved Helligaandskirken i København, Niels Lund, Dbm. er, som tidligere anført, født d. 25. August 1811 i København, hvor hans Fader var Violininstrumentmager og boede paa Hestgarderkasernen. Han var en opvakt Dreng og vakte allerede i Barneaarene en vis Opmærksomhed, dels ved sin Regnefærdighed (han gennemregneede f. Ex. ikke blot Cramers, men ogsaa Ursins Regnebog, for at naa den Præmie, der var udsat for hvem, der kunde finde Fejl deri), dels ved sin frimodige Fremtræden (Kong Frederik d. 6te udtalte sig f. Ex. ved sit Besøg paa Kaserneskolens skole om hans Fortælling om Kristian d. 4des Kongegerning). Tidlig røbede han ogsaa Anlæg for Musik, og det fik Næring og Udvikling ved de mange Besøg af Datidens Virtuoser, som stadig kom til Faderen for at faa deres Instrumenter eftersat. Alt i Skoletiden underviste han jævnaldrende Kammerater i Violinspil, hvorved han tjente sine første Penge, og kunde for sin Konfirmation købe sig et Ur, der i Tidens Løb gik i Arv til flere af os Børn og altid betragtedes med en vis Veneration. Fra sit 14de Aar maatte han staa paa egne Ben og selv sørge for sit Underhold. Kampen for Tilværelsen var ofte haard nok, men det hindrede ham ikke i at fortsætte sin egen Uddannelse; han arbejdede baade ved Dag og Nat, saa han endog en Gang fik sit Logis opsagt for al den Musik langt ud paa Natten, og bragte det saa vidt, at han i sin Tid har ladet sig høre offentlig paa de fleste strygende og blæsende Instrumenter. Violinen var dog hans Yndlingsinstrument, og det stod som hans kæreste Haab at kunne blive Violinist i det kongelige Teaters Kapel; det var heller ikke noget ugrundet Haab, da han sammen med N. V. Gade og Fritz Schram hørte til Koncertmester Wexschalls flinkeste Elever. Han fungerede derhos som Orkesterdirigent i Datidens dramatiske Selskaber og havde selv komponeret en Del af den Musik, som der opførtes, saavel Overturer og Mellemaktsmusik som ogsaa Koncertstykker, særlig kendetegnet ved sprudlende

Melodier og bekvemt tilrettelagt Instrumentation. Undervisning i Musikens Teori (»Generalbas«) og i Orgelspil fik han hos Domorganisten i Roskilde, Professor H. Matthison-Hansen.

Imidlertid hørte Professor Schall ham en Gang blæse obligat Trompet og blev saa overrasket ved hans Præstation, at han tilbød ham Ansættelse i Kapellet; han var den Gang 19 Aar gammel. Han var imidlertid Regimentsmusiker ved 2de Livregiment (se C. Thrane: »Fra Hofviolonernes Tid«, Side 361) og derved forpligtet til at spille med ved Hoffester, hvilken Tjeneste ikke kunde forenes med Tjenesten i det kgl. Kapel. Men Professor Schall afgav da den Erklæring, at min Fader var uundværlig som Solist i Kapellet, og udvirkede derved, at han fik Tilladelse til at fratræde Regimentet og Ansættelse i Kapellet. Ogsaa Professor C. E. J. Weyse udtalte sin Beundring for hans Behandling af Trompeten (den Gang kendtes endnu ikke Anvendelse af »Ventiler«, alt gjaldt blot »løs Trompet«). Han var nemlig tilstede ved en af de første Musikforeningskoncerter, hvor det kgl. Kapel assisterede; og da der ved den Koncert opførtes en Symfoni af Lachner, hvori forekom en Trompetsolo, udbrød Weyse: »Hvem er den unge Mand, og hvad er det for et Instrument! snart lyder det som Klarinet, snart som Klaphorn og snart som Trompet.« Det var denne min Faders saa beherskede Blæsemaade, jeg saa tydeligt husker fra mine Ungdomsaar, og som i høj Grad kontrasterede mod den ellers saa almindelige skraldende Knaldeffekt.

Hans Virksomhed i Kapellet var langt mere anstrængende, end man nu ret kan forestille sig, idet Kapellet kun havde 2 Trompetister, som begge maatte møde uden Undtagelse hver Aften samt til alle Prøver hele Sæsonen igennem; og i den Tid spilledes der baade Ouverture og Mellemaktsmusik ved alle Forestillinger. Lønnen var 270 Rdlr. om Aaret; vistnok lidt højere end for Violinpladserne paa laveste Lønningstrin, men desværre uden Pensionsret, begrundet paa, at Messinginstrumenter samt Pauker og Janitscharmusk i ældre Tid kun havde været brugt ved enkelte Lejligheder og derfor kun var betalt som Assistance ved disse; senere opnaaedes dog et aarligt Gratiale paa 30 Rdlr. Men Aar 1850 skete der en Omordning, hvorved Gagen blev sat til 600 Rdlr., og i nyere Tid er der givet yderligere Forhøjelse samt Pensionsret; men dette skete først længe efter min Faders Afgang. (Cfr. »Søndagsposten« 22. Novbr. 1874).

Min Moder, Margrethe Marie Emilie Jensen, født i København d. 23. Juni 1818, var Datter af Høker og Grund-

ejer Jørgen Jensen Taagerod i Vandmøllestræde Nr. 25 (nu kaldet Frederiksholms Kanal Nr. 1). Det var en ejendommelig Bopæl, Façaden var stor og indbefattede baade Hjørnet af Magstræde og Hjørnet af Nybrogade, men Grunden var meget smal, saa den deltes i en Gaard og et Hus og Gaardsplads midt imellem, hvor en i Muren indmuret stor Bombe mindede om Bombardementet 1807; nu er det hele kun et Hus med et ganske lille Gaardsrum ved hvert af Hjørnerne. Det laa ikke langt fra Garderkasernen ved den anden Ende af Gaden, og mine Bedsteforældre fra Kasernen kom ofte dør og handlede. Min Moder var lille og fra Barndommen svag. Ved et Fald var der sket et Brud i Brystet, hvorved hun voxede sig skæv, og Ribbenene trykkede paa Lungerne; hendes Moder fældede ofte Taarer, naar hun klædte hende af eller paa. Med Aarene og Livets Besværligheder (12 Barnefødsler, flere Gange meget alvorlige) tog Svagheden til; der kom Stakaandethed, Blodspytning, Modersyge og smertelige Aareknuder.

Da hun i Barndomstiden en Gang fik Lov at indbyde nogle Skolekammerater til en lille Dans, sendte Forældrene Bud til Kasernen og bad Sønnen dør om at komme med og spille for dem. Han glædede sig allerede den Aften ved at se hendes taktfaste Dans, og snart skulde det vise sig, at ogsaa hun havde gode musikalske Anlæg. Hun kom nemlig siden til Børneselskab hos en af Kammeraterne, som lærte at spille Klaver og gav et Par smaa Melodier til bedste. Min Moder fulgte Spillet med Opmærksomhed og udbrød: »Det kan jeg nok ogsaa gøre«, satte sig til Klaveret og spillede Melodien med Bas til ganske korrekt uden at have Begreb om Noder eller Tangenter. Og da hun kom hjem, bad hun indtrængende sin Fader om at faa et Klavér. Han slog det vel hen, men hun blev ved at bede ham derom Dag efter Dag, indtil han til sidst sagde: »Ja, naar Du kan faa et Klaver for 10 Rdl., skal jeg købe det til dig.« Og saa læste hun hver Dag Adresseavisen, om der ikke skulde falbydes et Klavér til den Pris. Omsider stod der virkelig et saadant Avertissement, og Faderen maatte da holde sit Løfte. Han bad saa det unge Menneske fra Garderkasernen gaa hen og prøve Instrumentet, om det »svarede til Prisen«; men han erklærede, at det var ganske ubrugeligt, og tilraadte at leje et Klavér, han kunde skaffe for 1 Rdl. om Maaneden. Saaledes fik min Moder Klavér, og det unge Menneske blev hendes Lærer. Hun var den Gang 12 Aar gammel og havde paa Grund af sin Svaghed allerede maattet ophøre med sin

Skolegang, men desto ivrigere arbejdede hun paa Klaveret — òg det med stort Held. Efter faa Maaneders Forløb begyndte hun paa Cramers Etuder og lod sig snart høre offentlig, første Gang ved at spille Hüntens La contemplazione ved en Aftenunderholdning i et af Datidens dramatiske Selskaber. Ogsaa lidt Generalbas lærte den unge Lærer hende, og jeg har set fuldt korrekte Smaakompositioner (Thema med Variationer) fra hendes tidligste Ungdom. Paa hendes 15 Aars Fødselsdag overrakte han hende et Lykønskingsdigt, og da han senere forærede hende en Komposition (Vals i A-Dur), gav de hinanden Troskabsløfte for Livet.

Brylluppet blev holdt d. 20. Maj 1836; Moder var den Gang endnu ikke fyldt 18 Aar. I deres Bryllupsnat saa de begge i Drømme en høj Mand i lang graa Frakke med store Knapper staa ved Sengens Fodende og mildt og kærligt række Hænderne ud over dem; og underligt nok, denne graa Mand kendte de begge saa godt; han havde oftere i Drømme vist sig for hver af dem, hvad han ogsaa senere gjorde, navnlig ved betydningsfulde Lejligheder, saa de holdt ham for deres Skytspatron. Ogsaa jeg har en Gang som Emeritus i Drømme set samme venlige graa Mand, og det var mig da som et Sendebud fra mine Forældre, at de havde tilgivet alle mine Forseelser imod dem, bevidste og ubevidste, og nu ventede paa mig med al deres gamle, store Kærlighed.

For deres Religiositet finder jeg det mest tilsvarende Udtryk i Es. 41, 10—13, hvor det hedder: »Frygt ikke, thi jeg er med dig; se ikke ængstelig omkring, thi jeg er din Gud; jeg har styrket og hjulpet dig, ja holdt dig oppø med min Retfærdigheds højre Haand. Se alle, som harmes paa dig og strider imod dig, skal beskæmmes og blive til intet.« Og Biskop Hjorts Salme »Evide Fader, som kærlig regerer« var deres Yndlingssalme. Det var Troen paa Guds kærlige, altraadende Forsyn. Ofte har Moder, naar det kneb med det daglige Udkomme, vredet sine Hænder og bekendt: »Vi kan arbejde og gøre vore Beregninger; men der er Grænser, vi ikke kan komme over. Dertil og ikke videre, siger Herren. Det staaer ikke til den, der løber, men til Gud, som gør Miskundhed (Rom 9,16), og hans Miskundhed slipper os ikke.« Og ofte har Fader, naar han følte sig tilsidesat og behandlet uretfærdigt, bekendt: »Jeg skal ikke misunde eller ønske ondt over nogen; endnu har det dog aldrig gaaet nogen godt, som handlede ilde imod mig«; og mange Gange har jeg hørt ham citere Balles Lærebog fra sin Konfirmationsforberedelse.

De første c. 10 Aar efter Bryllupet boede de paa 1ste Sal i hendes Faders Gaard, indtil Fader 1846 selv købte Ejendom Farvergade Nr. 6 (nu kaldet Kompagnistræde Nr. 34), Hjørnet af Hestemøllestræde Nr. 5; og jeg kan forstaa, at der har været daglig Fryd og Lykke i Samlivet mellem de to saa sprudlende musikalske Gemytter. Begge gav Musikinformation, og om Aftenen efter Teatertid spillede de sammen Violin og Klavér. De smaa Indtægter slog godt til, og snart samledes adskillige Venner til Kvartetspil i det unge Hjem. For øvrigt læste de en Del og tog endog Undervisning i Tysk af en indfødt Lærer; praktiske Musici havde i den Tid ofte Brug for at kunne tale Tysk.

De holdt begge overmaade meget af Børn og ønskede ret at blive Forældre; da imidlertid det første Ægteskabsaar var gaaet til Ende, frygtede de, at dette maaske ikke kunde ske, og tænkte paa at antage sig et fremmed Barn. Men denne Frygt viste sig snart ugrundet og den 15. December 1837 fødtes en Datter, Bendte M a r i e Antoinette, som den første i en Række paa 12 Helsøskende, af hvilke 8 overlevede vor Moder. Nogen Skuffelse var det for øvrigt, at det ikke var blevet en Søn; men de forstod det som Guds Veje, der er højere end vore Veje, og Livet aflagde ogsaa Vidnesbyrd om, at saaledes var det godt: min Søster Marie blev en udmærket Støtte for Moder, og det alt fra de tidlige Barneaar, en Støtte, som Moder trængte til, og som blev hele den opvoxende Søkendeflok til Velsignelse. Hun viste sig stadig fornuftig, alvorlig og besindig langt over sin Alder, havde ogsaa kunstnerisk Anlæg: mange smukke Malerier skyldes hendes Haand, og hun har været Udstiller paa Charlottenborg Foraaarsudstilling.

Fader havde en god Sangstemme, tænkte endog en Tid paa at ville være Operasanger; men Livet formede sig anderledes. Han blev efter Konkurrence beskikket til Kantor ved Helligaandskirken den 29. November 1837, netop da de ventede det første Barn og derfor trængte til nogen Indtægtsforøgelse. Denne blev dog uventet lille: Hele Lønnen var 20 Rdl. aarlig af Kirkens Kasse samt for at forbedre Kirkeskolens Børn til Sangen i Kirken 100 Rdl. af Skolens Kasse, hvortil kom en Ubetydelighed som Accidenser. Men Fader optog sin Gerning med stor Interesse, foranstaltede paa Festdagene Kantater afsungne af voxne Sangkor, som han saa samlede med Kirkens forskellige Funktionærer til Frokost i sit Hjem — alt uden noget som helst Vederlag. Saaledes gik det en Række Aar, ind-

til Kirkeværgen paa sit Dødsleje bad Magistraten forhøje Lønnen med 50 Rdl., »da han havde undset sig ved at udbetale denne nidkære Mand en saa ringe Løn.« Senere maatte Kantaterne ophøre, da Præsterne beklagede, at det voldte Uro i Kirken, at mangfoldige først mødte til Gudstjenesten henimod Slutningen af Prædikenen for at faa Kantaten at høre; men Frokosten med den pyntede store Flæskesteg vedblev at samle de tidligere assisterende og ældre Elever, som saa støttede Salmesangen disse Dage. Ogsaa paa Kirkeskolen mærkedes Faders Uegennyttighed, idet han ikke blot indøvede Børnene i Salmesang til Korttjenesten i Kirken, men i Extratimer lærte dem Folkesange og saaledes gav Stødet til Indførelse af almindelig Sangundervisning i de offentlige Skoler, — atter uden Vederlag.

Den 1ste Februar 1845 blev Fader Syngelærer ved det kgl. Vajsenhus, en Virksomhed, han satte stor Pris paa. Her havde han Lejlighed til at drive Sangundervisningen efter en større Maalestok; han indstuderede her til Stiftelsesfesterne og lignende Lejligheder store Kor, navnlig tre- og firstemmige Hymner og Kantater af Schulz, Weyse og Ring; og som han havde stor Kærlighed til de faderløse Børn, begyndte han snart at spille Violin og andre Instrumenter med nogle af dem, og det førte til, at han fik oprettet et helt Børneorkester, som spillede paa Skovturene og ved Skolefesterne. Selv forsynede han dem baade med Noder og Instrumenter, idet han udgav adskillige Hefter »Sange til Skolebrug« og skænkede Indtægten deraf til Vajsenhuset i dette Øjemed. Først da der efter mange Aars Forløb skete Inspektørskifte, og denne min Faders Opofrelse blev bekendt, overtog Vajsenhuset Forlaget og gav saa fremtidig et Forfatterhonorar og bekostede Instrumenter m. m., men uden noget Vederlag for selve Undervisningen. Den Gang var Fader allerede en ældre Mand, og det varede saa ikke længe, inden han maatte trække sig tilbage. Inspektionen udvirkede da, at Fader, der tidligere for sin tildels gratis Undervisning i Enkedronningens Asyl og Asylskole og Kongens Belønningsskole foruden forskellige Mindegaver havde faaet et Dannebrogskors og et Par Titler (Kammerassessor og Kammerraad) nu udnævntes til Justitsraad. For øvrigt var hele Dagen optaget for Fader af Informationer; og til Musikundervisning for Vajsenhusdrengene som ogsaa for forskellige andre fattige Børn benyttede han Morgentimerne Ugen igennem Kl. 7—8 samt Søndag Morgen indtil Gudstjenestens Begyndelse.

Som Morgentimerne var helliget Gratisundervisning, var Aftentimerne det ikke mindre. Naar Teatertjenesten var forbi, havde Fader de Aftener, hvor ikke Opera eller Ballet krævede hans Deltagelse i sidste Akt, forskellige Haandværkersangforeninger at undervise Kl. 9½—11½. Fra Begyndelsen aftaltes vel en liden Løn; men da det snart viste sig, at Udgiften til Husleje, Noder, Klavér m. m. løb saa højt op, at Foreningerne ikke kunde udrede noget Dirigent-honorar, fortsatte Fader Undervisningen gratis. Han havde faaet stor Kærlighed til denne Virksomhed, da han saa den store moralske Indflydelse, Sangen havde paa Foreningsmedlemmerne. Og jeg husker tydeligt, f. Ex. den Gang Folketoget gik til Kristiansborg Slot for at takke Kongen for Grundloven, hvorledes vi Børn stod ved Vinduerne hos vore Bedsteforældre i Vandmøllestræde og saa de forbidragende Folkeskarer, medens Fader med Glæde og Selvfølelse sagde: »Se alle disse pæne Mænd, som gaar saa roligt og ordentligt, det er Haandværkere, som ved Sangen har faaet Smag for andet end at beruse sig paa Laugshusene.« Blandt de Sangforeninger, Fader har været Dirigent for, maa særlig nævnes den, som efter flere Gange at have skiftet Navn 1849 kaldte sig Arion. Den blev ved Faders Indflydelse ret et Vennesamfund, der ikke blot elskede Sangen og Dirigenten, men oprettede Syge- og Understøttelseskasser m. m. og navnlig ydede Hjælp til dem af Medlemmerne, som deltog i Krigen 1848—50, ligesom de ved et Utal af Koncerter i velgørende Øjemed skaffede Midler til »de saarede og de faldnes efterladte« og til mange trængende Personer og Institutioner. I 25 Aar var Fader Dirigent for Arion (1849—74), og det hører til vore gode Barndoms minder, at Arion Aar efter Aar paa Faders Fødselsdag besøgte os i mine Forældres Landsted i Vigerslev. Hele Landsbyen var da paa Benene, og endnu tales der blandt Beboerne i Vigerslev om disse Sangfester, som deres skønneste og festligste Oplevelser. Da Fader fratraadte 1874, udnævnte Arion ham til Foreningens Protektor, og han bevarede sin Interesse for den lige til sin Død 8. Juni 1894. Han har ogsaa af denne Forening modtaget en Mængde kunstneriske Mindegaver, som er fordelte mellem os Søkende, ligesom hans Buste staar som et blivende Æresminde om ham i Foreningslokalet.

Det var et rastløst Liv i stor Virksomhed og stor Uegennyttighed. Hertil hjalp ham et ualmindelig kraftigt Helbred og et velsignet ligeligt og fornøjeligt Sind. Jeg mindes ikke i mit lange Liv at have kendt nogen, der i saa Henseende har kunnet staa Maal med ham. I det

daglige Liv saa vi kun meget lidt til ham; selv Middagsmaaltiderne var indskrænket til nogle faa Minutter imellem Informationerne og hans øvrige Gerning, saa alle maatte være paa Plads og Maaltidet begynde, naar vi hørte hans Trin paa Trappen. Hans eneste Hviletid var — foruden en lille Pavse de enkelte Dage, han var »fri for Prøve« (og saa vidt gørligt maatte Tiden da som oftest anvendes til Erstatning for Skoletimer, han ved længere Prøver havde maattet forsømme) — kun Søndag Eftermiddag Kl. 4—6½, og da holdt han igennem flere Aar musikalske Sammenkomster i sit Hjem. I de nævnte smaa Pavser lagde han sig som oftest paa Sofaen med Ordene: »Jeg har 10 Minuter at hvile i, væk mig saa«, faldt strax i Søvn og følte sig helt forfrisket, naar han efter de faa Minuters Hvile igen blev vækket. Om Somren var der vel nogen større Fritid, naar Teatret var lukket, private Elever var bortrejst, og Skolerne holdt c. 3 Uger Sommerferie; dog befandt han sig bedst, naar Arbejdet gik sin vante Gang. Om Aftenen gik han gerne rundt og saa paa de mange slumrende Børn, og mangan Gang lod han falde Ord om, at som vi laa der, var der saa liden Forskel imellem os, at han næsten havde svært ved at kende os fra hverandre.

Ogsaa Moder var i høj Grad arbejdsom, saa svag hun var. I mange af hendes sidste Løveaar kom hun ikke udenfor en Dør, og hendes Aftener, naar de smaa var kommen i Seng, var for størsteDelen optaget af Stoppeposen med de mange daglige Reparationer. Men hvor fulgte hun os og forstod os i stort og smaat, viste Interesse for vore Arbejder og hjalp os, naar det kneb med vore sproglige Lektier. Synge kunde hun ikke, men i Skumringen spillede hun ofte for os, for at vi kunde danse. Det forstaas let, at ogsaa vi Børn vænnedes til Arbejde og til at søge Glæde i Arbejdet, saa vi kendte lidet til Fritid eller Kammeratskab, Udflugter eller Fornøjelser. Det har ikke undladt at sætte Mærke i det mindste paa mit eget Liv: Jeg blev aldrig rigtig Dreng eller rigtig ung, ikke rigtig Kammerat eller Ven med nogen, hvortil ogsaa bidrog, at jeg i min længste Skoletid var 2 à 3 Aar yngre end Klassekammeraterne. Men hvor har vi dog haft et lykkeligt Barndomshjem med mange lyse og gode Minder!

Trods det flittige og vindskibelige Liv var de økonomiske Forhold i høj Grad begrænsede, da saa meget Arbejde var ulønnet og det øvrige kun ringe aflagt, medens Børneflokken var stor og voxende; men vore Forældre bar de økonomiske Tryk for sig selv, og aldrig holdtes der igen, naar vi bad om nogen Extraunder-

visning eller anden Hjælp til vor Fremtidsudvikling. To Gange syntes der at skulle komme lidt bedre Tider: den ene Gang, da Fader 1846 købte Ejendommen paa Hjørnet af Farvergade Nr. 6 (nu Kompagnistræde 34) og Hestemøllestræde Nr. 5, — den anden Gang, da Fader 1850 fik Indtægten fra det kgl. Kapel fordoblet (fra 300 Rdl. til 600 Rdl.); men det gik nu ikke saa lige. Fader havde fra sin Ungdom sørget for ikke at paadrage sig nogen Gæld; han frygtede lige saa meget for at komme i økonomisk som i moralsk Afhængighed. Og i hans Omgivelser var der i Ungdommen Fristelser nok i begge Henseender. Han havde endog samlet sig godt et Tusind Rigsdaler; for disse Penge var det, han søgte at erhverve sig en Grundejendom. Men Ejendommen, han købte, kostede 22 000 Rdl. med 2000 Rdl.s Udbetaling. Det manglende Tusind fik han til Laans af min Morfader; men saa var der ikke blot mange Omkostninger at udrede, men skulde Ejendommen betale sig, indsaa han, at der i Stedet for en Hestestald, der vendte ud mod Hestemøllestræde, maatte bygges Beboelseslejlighed (Kælder og Stue). Og dette satte han i Værk, skønt det kostede henved 3000 Rdl.; og Trykket, som dette medførte dels ved Laan, dels ved Gageforskuud, følte i mange Aar, særlig da fra 1848 Priseniveauet for alle Fødemidler steg i betænkelig Grad. Men saa var det rigtignok ogsaa en herlig Ejendom, baade Gaard og Hus med 20 Fag til Gaden og rummelig Gaardsplads, alt i proper og god Stand med rolige og solide Beboere, saa længe Fader ejede den. Men da han efter c. 12 Aars Forløb syntes, at den i nærmere Fremtid burde have en større udvendig Reparation, hvortil han manglede Penge, og Ejendomspriserne netop var gaaet godt i Vejret, solgte han den for 36 000 Rdl., hvilket jo nok gav en klækkelig Gevinst, men dog ikke svarede til, hvad den i de senere Aar havde givet i Overskud. Tre Aar derefter vedblev han at bo i sin gamle Gaard mod en forud betinget Leje. Senere er Ejendommen gaaet gennem flere Hænder og er nu saa vanrøgtet, at jeg næsten har væmmedes ved at se derind. Ved Udløbet af nævnte Treaar blev en Funktionærbolig bag Helligaandskirken netop ledig og overlodes mine Forældre; vel en ringe og højst ubekvem gammeldags Bolig, men de fandt sig i de indskrænkede Forhold og flyttede ikke derfra, før Magistraten 1887 lod alle Funktionærboligerne der nedrive og tilstod Beboerne en mindre Huslejhjælp.

Det andet Lyspunkt skulde Gageforhøjelsen 1850 i det kgl. Kapel være. Men da Fader netop havde haft en ganske lignende Indtægt ved Privatinformationer i fornemme Familier, som i Krigens

Tid forlod Landet, mærkedes Forhøjelsen ikke, medens den stærke Spænding, hvori mine Forældre havde levet, saa længe Sagen om Forhøjelsen stod paa, tog ikke lidet paa deres Helbred. Teaterdirektionen opsigde nemlig uden videre de 6 Musici, som ikke var pensionsberettigede, og bestemte sig for 6 andre, som skulde tiltræde ved Sæsonens Begyndelse. Fader erklærede sig rede til at konkurrere med hvem som helst og udbad sig, at i alt Fald hans Plads maatte besættes ved Konkurrence. Han fik kun det usikre Svar, at man var særdeles tilfreds med ham og gerne vilde beholde ham, og at man antog, at der nok kunde blive holdt Konkurrence om hans Plads. Jeg husker, hvor Fader arbejdede den Sommer, komponerede og indøvede et Solonummer for i en Række Variationer at vise, hvad han kunde faa ud af en Trompet uden Ventiler, og gentagne Gange spillede vi Koncerten der hjemme med Kvartetakkompagnement. Men Sommerferien lakkede mod Enden, og nogen endelig Besked kunde Fader ikke faa. Saa kom Slaget ved Isted, 25. Juli, og deri faldt den Musiker, som efter Allerhøjeste Ønske mentes at have faaet Tilsagn om Pladsen. Og saa fik Fader strax Anmodning om at blive: Lønnen blev som nævnt, men Pensionsret opnaaedes ikke. Og da han omsider 1867 entledigedes, blev det endog forgæves, at han gennem Rigsdagen søgte om at faa nogen Pension efter de 36 Aars Tjeneste i det kgl. Kapel.

Dog ikke blot i Teatrets Tjeneste fik Fader store Skuffelser; ogsaa i sin Kirketjeneste oplevede han bitter Strid og Ubehagelighed, skønt han af al sin Virksomhed satte størst Pris paa denne og ofte har udtalt: »I Kirken føler jeg mig som i mit andet Hjem«. Her blev det Melodivalget, der voldte Vanskelighederne. Fader havde en faderlig Ven, Komponisten Professor Rudolph Bay, der var godt anskrevet ved Kristian d. 8des Hof, og gennem hvem Fader fik Anmodning om at overtage Sangundervisningen i Dronningens Asylskole paa Volden og i hendes Asyl for smaa Børn. Fader blev saaledes kendt af de kongelige og af den Kres, der arbejdede med ved Dronningens velgørende Stiftelser, og disse var gennemgaaende af grundtvigsk Retning. For denne Retning arbejdede i musikalsk Henseende kgl. Syngemester Professor H. Rung, Broder til Vaisenhusets Inspektør. Ikke underligt, at Fader saaledes kom i Forhold til de grundtvigske Salmemelodier og de gamle Kæmpeviser, som han opfordredes til at indøve med det af Grundtvig stiftede »Dansk Samfund«s Medlemmer. Det var disse Melodier, som var bleven kendte fra Vartov Kirke, og som man ventede skulde komme i almindelig kirkelig Brug, da Kon-

ventsalmebogen indførtes 1855. Men da Udarbejdelsen af en Melodibog til denne Salmebog overdroges Professor Berggreen, blev man særlig i grundtvigske Kredse skuffet ved den Kritik, Berggreen anvendte overfor mange Melodier, som var kendte og affholdte fra Vartovgudstjenesterne, og Professor Rung anmodedes da af Grundtvigianerne om at foranstalte en Melodisamling i Vartovsk Aand. Dette gav Anledning til bitter Strid mellem Berggreen og Rung, og da Fader som Kantor og Syngelærer væsentlig holdt sig til Rungs Bog (»Tillæg til Weyses Koralbog«), blev der et spændt Forhold mellem ham og Berggreen, hvilken sidste fik udvirket, at den nye Organist Professor Gebauer, der nogle Aar senere ansattes ved Helligaandskirken, erklærede ikke at ville spille andre Melodier end dem, der stod i Berggreens Bog. Det blev til mange Ubehageligheder, skønt Gebauer baade var en særdeles dygtig Teoretiker og dertil et fromt og elskværdigt Gemyt, og haarde Ord vexledes fra begge Sider. Men efter en Del Aars Forløb cnedes de to musikalske Embedsmænd ved Helligaandskirken i venlig Forstaaelse, idet Gebauer maatte have Ret i, at Berggreens Bog absolut var lodigere end Rungs, medens han dog maatte erkende, at Fader havde Ret i, at Melodivalget ikke bør være et blot musikalsk Spørgsmaal, men ogsaa bør tage Hensyn til den kirkelige Retning, som repræsenteres af Præst og Menighed. En lignende Strid rejste sig snart rundt omkring i Landet og blussede mange Gange op paany, naar der et Sted kom ny Præst eller ny Organist. Nogen endelig Afgørelse angaaende ansøgt Autorisation af Berggreens Bog vilde Ministeriet ikke indlade sig paa; men i den kgl. Resolution af 22. Maj 1867 (i en særlig kirkemusikalsk Sag) efter Ministeriets Forestilling, bekendtgjort ved Ministercirkulære af 3. Juni s. a., synes det tydeligt antydet at maatte være Ministeriets Mening, at Præsten ene bærer Ansvaret og derfor ene har at afgøre, om en Melodi bør synges i Kirken eller ikke, idet det dog forudsættes, at han i tvivlsomme Tilfælde vil raadføre sig med Kirkens Kantor, der i saa Fald er pligtig at yde ham sin Bistand.

Ogsaa senere kom nye Skuffelser. Kaarene var jo stadig baade trangt og usikre, saa der var god Grund for Fader til at søge bedre Befordring. Der blev ogsaa i Aarenes Løb en Del Embeder ledige i København som Kantor eller Klokker eller begge Dele, og Fader havde flere Gange Løfte om et saadant, blev ogsaa flere Gange indstillet dertil; men bestandig kom der Hindring i sidste Øjeblik, saa han maatte blive siddende i sit Kantorembede, det mindste i København, lige til sin Død 1894. Størst føltes Skuffelsen, da en Slægtning af en

af Københavns Borgmestre blev foretrukket for ham til Klokker ved selve Helligaandskirken; og ligeledes, da en ny Sognepræst, der ønskede en hel Reform af Kirkesangen og hverken kendte Faders Karakter eller Dygtighed, endog tænkte paa, at den gamle Kantor helst maatte vige for yngre Kræfter, ja virkelig forelagde Fader »som en Prøve« et 5-stemmigt Kor af Barnekow til Opførelse ved nærmeste Højtid. Selvfølgelig gik »Prøven« glimrende; »Prøven« var altsaa »bestaaet«, og derefter blev Forholdet ogsaa hjerteligt mellem den nye Sognepræst og den gamle Kantor; men skønt samme Sognepræst senere avancerede baade til Provst og Biskop, naaede han kun liden Glæde af sine kirke-musikalske Reformforsøg.

Som Kantor oplevede Fader baade 25-Aars og 50-Aars Jubilæum, og begge Gange vistes der Fader megen Venlighed og Anerkendelse; Sange, Taler, Adresser og Gaver satte Præg paa Festdagen. 25-Aarsdagen den 29. November 1862, særlig omtalt i »Søndagsposten« 22. 11. 1874, havde Festen en mere dæmpet Klang; det var saa kort efter Moders Død. 50-Aarsdagen fejredes ved Festmaaltid og Bal i Wittmacks Lokaler med stor Deltagelse. Mine Sange til disse to Fester lød saaledes:

Morgenhilsen

fra Helliggeistes Kirkes Korbørn til Kammerassessor Kantor N. Lund
ved hans 25-aarige Jubilæum 29. 11. 1862.

I.

Mel.: Krist stod op af Døde.

Kirkesangerskaren
lykønsker Jubilaren
og stemmer i af Hjertens Grund
med Tak for denne Højtidsstund:
»Ære være Gud i det høje!«

Menighedens Tunge
du lærte fromt at sjunge;
thi synger vi af Hjertens Grund
med Tak for denne Højtidsstund:
»Ære være Gud i det høje!«

Kirkesangermester!
forsmaa ej dine Gæster,
men syng med os af Hjertens Grund
med Tak for denne Højtidsstund:
»Ære være Gud i det høje!«

II.

Mel.: Kirken den er et gammelt Hus.

Fordum i Kirke Folket kom
blot for en »Messe« at høre,
slet ikke brød man da sig om
Ordet til Hjertet at føre.
Ordet man ej en Gang forstod,
ja, selv Forstanden overlod
møn til de hellige Fædre.

Gud være lovet, at paany
Liv kom i Kirkesangen;
Ordet kan nu fra Læben fly,
stilles kan Hjertetragen.
Rørt af den Helligaands Vingeslag
stemmes nu Citharen Dag for Dag,
jublende Gudsfolket synger.

Takket være hver Læg og Præst,
som vilde hertil virke.
Takke maa vi, som vi kan bedst,
Kantoren ved vor Kirke:
Tak for din Nidkærlighed og Flid,
Tak for din Kraft i Kampens Tid,
Gudskampen ender med Sejren.

Ved Faders 50 Aars Kantorjubilæum d. 29. November 1887

I. Kærmindesang.

Mel.: Sol er oppe.

Kan Du huske, kan Du sanse
dette Halvaarhundreds Gang
lige fra hin Konkurrence,
da til Kantor Du dig sang,
og fra Søndags Morgentimen,
da Du under Klokkers Kimen
gik din første Kantorgang?

Husker Du de Litanier,
Tonefyldens høje Pragt,
og de simple Melodier,
som Guds Fred har Hjerter bragt?
Dig blev alt dog Tjenerinde
for Guds Ord med Livet inde,
kun i Ordet fandt Du Fred.

Husker Du den lange Række,
Børn og voxne uden Skel,
hvem det blev dit Kald at vække,
lutre Sind og højne Sjæl,
hvem Du gav den sunde Lære,
den Du selv holdt højt i Ære:
Livet Gud har skabt til Daad.

Se, hvor Tiden alt har rystet:
Præster kom, som Præster gik,
trindt i Kredsen Døden høsted,
andet Navn selv Kirken fik.*
Du dog som en Egestamme
blev trods Tidens Storm den samme,
fandt, hos Gud er godt at bo.

Hør, hvor Festens Klokker lyder,
de har alle Mindeklang,
og for dig hvert Slag betyder
mange Hjerters Takkesang.
Men mod Aften Klokkeren ringer,
Bud fra Evighed den bringer:
signe Gud din Aftenstid!

II. For Kammerraadinden.

Mel. af Jubilaren.

Lad Glassene fyldes nok en Gang,
endnu vi langt har tilbage,
det gælder en Skaal, dertil en Sang
for Jubelkantorens Mage.

*) Helligaandskirken, for: Helliggejstes eller Helliggæstes Kirke.

Hun mindes ethvert af de tyve Aar,
hun trofast stod ved hans Side
med Livets Skuffelser, Dødens Saar
og Kampene, han maatte stride.

Dog spiller et Smil om hendes Mund,
mens Taaren falder fra Øjet:
hun føler med Tak fra Hjertets Grund,
Gud alt i Naade har føjet.

Vi takker for hendes Kærlighed,
ej sveg den ham nogensinde,
den mægted at værne om Hjemmets Fred
og Hjerte til Hjertes at binde.

Giv hende, o Gud, endnu en Tid
at frede Livet det dyre;
Livsaftenen vorde dem begge blid,
til Salighed alt Du styre.

Landstedet i Vigerslev. Om jeg husker ret, var det i Somren 1850, at mine tre ældste Søstre blev angrebne af en ondartet Tyfus, som de vel alle overlevede, men som fik varige Følger i det mindste for de to af dem. Da Sygdommen nogenlunde var overstaaet, tilbød en Familie, hvor Moder for mange Aar siden havde informeret, og som nu ejede en større Landejendom ved Fredensborg, de tre Smaapiger et længere Rekreationsophold. Det blev modtaget med Tak, og ved det paafølgende Høstgilde var vi alle efter Indbydelse derude og hentede de forfriskede og styrkede Smaapiger hjem. Mine Forældre havde ellers i flere Somre lejet os ind paa Landet: 1845 i Lyngby, 1846 og 47 paa Stengaarden i Hvidovre Sogn, og 1848 var vi Børn en lille Tid hos en Slægtning i Birkerød. Men efter den slemme Tyfussygdom tænkte Fader alvorlig paa at købe et lille Landsted, hvor vi kunde tilbringe hele Somren. Det varede heller ikke længe, før Tanken realiseredes, og Fader købte et nybygget teglhængt Hus i Landsbyen Vigerslev med et godt Stykke Havejord og en stor Dam. Det havde vel en isoleret Beliggenhed, men frembød et frisk og sundt Landophold, en udmærket Tumleplads for os mange Børn, og det viste

sig snart, at adskillige Gaardejere i Landsbyen og Omegnen var i nær Slægt med min Fader. Hus og Have blev nydelig istandsat, og her tilbragte vi 4 Maaneder hver Sommer indtil 1868. Mange Barndomsminder knytter sig hertil, og trods Afstanden fra København glemte Slægt og Venner os ikke. Her spillede Kvartetter inde og dreves Sport ude; Badning kunde der ikke være Tale om, men en stor Kæmpehøj, Kong Dans Høj, lige udenfor Landsbyen, umiddelbart ved Jærnbanedæmningen med Udsigt over Søndermarken og Kalvebodstrand gav vort daglige Liv en behagelig Afvexling. Herom minder et lille Lykønskingsdigt, jeg fremsagde ved Festmaaltidet paa Faders Fødselsdag 1859:

Der er et Sted, hvor al Naturen breder
sin hele Fylde for vort Øje ud,
og hvor hver Skabning sig af Hjertet glæder
og bryder frem i Takkesang til Gud.

Der er et Sted, hvor Solen ikke brænder,
men mildt den Liv og Friskhed gyder ned,
og hvor man ikke barske Vinde kender,
men altid lever i velsignet Fred.

Der er et Sted, hvor Lærker liflig sjunge,
mens højt og let dem Vingen bær af Sted,
hvor tydeligt man hører Ekko runge
fra fjærne Skov til Bondedammens Bred.

Der er et Sted, og Stedet det er dette,
et Glædens Hjem for store som for smaa,
hvor man kan hvile sine Lemmer trætte,
naar Vejen følte noget lang at gaa.

Og saa forlystes man ved hulde Toner
fra Cello, Violin, Klavér og Alt,
Triol med Ottendel sig smukt forsoner,
og Sæmmentillet klinger ej saa galt.

Men, spørger jeg, hvem er det, som vi skyldte
den hele Fryd og Lyst og Herlighed,
den skønne Harmoni, den Tonefylde,
det aabne Sind, den store Gæstfrihed?

Jo, det er dig, som troner i vor Midte
med dit bestandig vaagne Faderblik,
din Tanke følger store og smaabitte;
i Med- og Modgang er Du lige kvik.

Og dog, hvad vilde Du alene være,
naar ej en Halvdel ved din Side stod,
og vilde alting kærlig med dig bære?
Gud være altid naadig jer og god!

Jer to at hædre, derfor greb jeg Glasset,
jer to at hædre, derfor drikker jeg,
og derfor traadte op jeg paa Parnasset:
jer to at hædre. — Drik da saa med mig!

Somrene i Vigerslev gik meget stille og ensformigt, og vi tog saa at sige ingen Del i de ellers almindelige Udflugter fra Hovedstaden. Kun en eneste Gang foretoges en Familieskovtur til Dyrehaven; og et Par Gange gjorde jeg med et Par Søstre en noget længere Udflugt. Ellers var Sangerfesterne paa Faders Fødselsdag (Si. 15) Somrenes betydeligste Begivenhed. Men der ude oplevede vi et af de første Aar en omfattende Ildebrand, der lagde 3 store Gaarde og 7 eller 8 Huse i Aske, og nogle faa Aar senere et Tordenvejr, som jeg ikke har kendt Mage til: Lynet slog ned umiddelbart udenfor vor Havedør og efterlod et stort cirkelrundt Hul i Jorden samt langs Dammen en dyb Revne, vel en Snes Alen lang, en hvid Ceresfigur blev aldeles blaastænket, og midt i Ildhavet og det rædselsfulde Brag havde vi en Fornemmelse, som om Jorden aabnede sig og alt ramlede sammen om os, idet vi selv sank i et uhyre Svælg.

Her ude døde min Mormoder 24. August 1858 (Si. 7) ganske pludseligt, uden det mindste Suk, da vi var ved at rejse os fra Middagsbordet; hendes Hoved bøjedes ned paa Brystet, og hun var i det samme død ligesom Thorvaldsen i sin Tid i det kgl. Teater. Hvor var hun mild og let at omgaas, betænksom og god! Særlig kom hendes Kærlighed mig til Gode; hun kunde ikke glemme den Ros, jeg havde faaet ved min første Skoleexamen, og haabede stadig, at jeg maatte blive noget betydeligt. Da jeg efter hendes Mands Død 1852 (Si. 6) blev optaget en Tid i hendes Hjem, skænkede hun mig

et Egetræs Skatol med Opsats og til min Konfirmation 1855 en udmærket Sovesofa og et Klædeskab. Desuden bestemte hun, at jeg ved hendes Død skulde have 300 Rdl. som en særlig Mindegave, hvilket sidste dog hverken mine Forældre eller jeg selv syntes rigtig om. Pengene anvendte jeg nogle Aar senere til efter Sessionen at opnaa en Nummerbytning som Militærarbejder. Ære være hendes Minde!

Her ude blev min yngste Søster Anna født 7. August 1860; og da mine Forældre Aaret efter holdt Sølvbryllup, 20. Maj 1861, var Moder endnu saa flink og fornøjet, rigtig saa lykkelig; en yndig festlig Dag blev det da ogsaa for os alle. Mange Aar senere udtalte min ældste Søster, at det uden Sammenligning havde været den skønneste Dag i hendes Liv.

Og her ude døde Moder den følgende Sommer, 14. Juni 1862. Som Dødsårsag angav Lægen Pleuritis sinistra; hun havde været svag i mange Aar, og Svagheden tog især til i det sidste Aars Tid, om end det gode Landophold i Vigerslev sikkert har bidraget til at forlænge hendes Liv. Jeg ser hende endnu for mig i hendes sidste Leveaar staa med den lille Anna paa en Stol ved Siden; løfte hende kunde hun jo ikke, stakaandet og hostende som hun var. Men aldrig hørte vi hende besvære sig. Var det et Liv i Pligt og Arbejde, saa hun blev helt slidt op før Tiden, saa følte hun det dog som et Liv, rigt paa Indhold og rigt paa Glæde. Da min ældste Søster Marie en Gang bemærkede: »Det er dog forfærdelig svært, som Livet er blevet for dig«, svarede hun: »Nej, det maa Du ikke mene; der er ikke mange, som har faaet saa lykkeligt et Liv. Tænk, jeg har født 12 Børn til Verden, og jeg har jo Glæde af jer alle sammen«. — Da det en Gang kneb med Udkommet, og Fader ikke saa Udvej til at erhverve mere, averterede Moder efter 1 eller 2 Skoledrenge som Pensionærer. I Overensstemmelse med, hvad hun drømte, meldte sig 2 Brødre. Skønt der ikke kunde betales mere end 250 Rdl. for begge tilsammen, og Moder godt indsaa, at det maatte blive Udgift i Stedet for Indtægt, kunde hun ikke sige nej, — de var jo forældreløse og begge svagelige, det maatte saa være Guds Vilje. Snart fik hun mærke, at nu oversteg Tilsynet med de mange Børn hendes Kræfter; men hun beholdt dem c. 4 Aar, til den ældste døde i Konfirmationsdagene 1858, og Vajsenhuset saa overtog Forsorgen for den yngste. Ja, saaledes var min Moder.

Søster Marie. Efter Moders Død sørgede min ældste Søster for hele Husførelsen, og det gik godt og sikkert; hun var jo

fuldt inde i alt og havde fra sin tidlige Barndom taget sig moderligt af alle os yngre. Men dette varede kun kort: Inden et Aar var gaaet, var hun bleven forlovet og d. 5. Maj 1863 gift med Købmand H. P. Lunddahl i Maribo, en Fætter til vor nærmeste og bedste Omgangsven Oberst Lunddahl, den Gang Major. Marie var ikke uden Betænkelighed ved at give ham sit Ja, da hun følte; at der var saa god Brug for hende i vort eget Hjem. Men ogsaa i Lunddahls Hjem syntes der at ligge en Gerning til hende; han havde været Enkemand i flere Aar, og hans halvvoxne Datter Charlotte trængte meget til en Moders Omsorg. Desuden var det en omfattende Virksomhed, han sad i, og han var baade god og retsindig af Karakter. Dertil kom, at det ogsaa for vort Hjem, hvor vi var saa mange, vilde have Betydning, at der dannedes flere Hjem. Og hverken min Søster eller vi andre blev skuffet i vore Forventninger. Lunddahl blev os en kærlig og god Svoger, og hans og Maries Hjem blev os Søskende under indtræffende Vanskeligheder til Støtte i en Række Aar, altid aabent i Kærlighed.

Det var et stort og smukt Hjem, Marie gik ind til; men det stod desværre paa temmelig skrøbelige Fødder. Her var en brillant Købmandsgaard med Brænderi og Fedestald samt Kalkbrænderi, og her var to Landejeddommen, den ene en Lystgaard »Kirstinelund« umiddelbart ved Byens Udkant, den anden en mindre Bondegård i Landsbyen Grimsby tæt derved, begge i fortrinlig Kultur, og endelig et Par mindre Huse; men alt var højt prioriteret, saa en kommende Krise let kunde faa betænkelige Følger. Allerede 1857 i den store Pengekrise havde Lunddahl en Stund maattet lukke sin Forretning; og kom han end ret snart igen paa Benene, var hans Stilling kun lidt sikker. Og da der snart kom nye, uforudselige Tab, saa det flere Gange truende ud: stadig Pengeforlegenhed og dermed vidtløftige Beregninger og Dispositioner, der trykkede baade Dag og Nat. April 1879 døde han, og Lægen erklærede det for en Hjerne-sprængning. At afhænde de store Ejendomme kunde der ikke være Tale om, og hans Enke maatte da fortsætte Driften indtil videre, for at hun kunde faa sine 6 Børn opdraget og Gælden nedbragt; lidt efter fik hun nogle af Ejendommene og Virksomhederne bortsolgt eller udlejet, og flyttede selv hen i et af Husene, hvor hun levede mange Aar i smaa Kaar og under alvorlig Sygdom og Svaghed, omhyggelig plejet af sin yngste Datter Clara, indtil Døden d. 31. Juli 1902 endte de mange Lidelser, som kun hendes urokkelige Tro og stadige Bøn havde givet hende Kraft til at bære.

Af deres Børn har den ældste Peter tilbragt mange Aar i Amerika, den næste Bernhard døde som Handelsbogholder, Datteren Clara er hos sin Søster Emilie, gift med Stationsforstander Arnkiel i Ringkøbing, Johannes er gift i Aabybro, og den yngste Thor er Stationsforstander i Rødvig.

Til Bryllupet 5. Maj 1863 skrev jeg en Sang til Melodien »Lad den skrantende Magister«:

Mange tror, man Lykken henter
op af Jord med røden Guld:
det gi'er Penge, det gi'er Renter,
hæng kun i, stop Sækken fuld,
saa kan Du Alverden vinde,
naa hvert Maal i Tid og Rum;
ingen Magt kan Rigmand binde,
ingen viis ham kalde dum.

Andre vi citere høre
gamle Digters Kvad med Held:
»Oprejst skal hver fri sig føre,
krummet Hals betyder Træk«. Naar vi blot med opvendt Øje
snakke stolt i Vejr og Vind,
alle sig i Støvet bøje,
Lykken smiler paa vor Kind.

Livets Lykke dog ej vindes
blot ved ydre Goders Magt.
Hjerte maa til Hjerte bindes,
før er Lykkens Grund ej lagt.
Thi til Bruds og Brudgoms Ære
synger vi med Fynd og Klem:
Tro og Kærlighed skal være
stadig Baandet mellem dem.

Søster Barbara. Da min ældste Søster havde holdt Bryllup, saa det betænkeligt nok ud i Forældrehjemmet. Min næst-ældste Søster Barbara Elise Vilhelmine, født 15. April 1842, var død nogle Aar i Forvejen, 29. December 1857, et Barn med betydelige

Evner og en elskelig Karakter, med sjældnen Dybde i sit Gudsforhold. Da Marie en Gang havde spurgt hende: »Naar Du ikke har noget bestemt Arbejde, men gaar i dine egne Tanker, hvad tænker Du saa paa?« svarede hun uden Betænkning: »Saa tænker jeg altid paa Gud.« Dux var hun i Skolen, og Planer havde hun lagt for sin videre Uddannelse og Fremtid, da en tærende Blegsot tog hendes Kræfter og voldte hendes Død. Jeg havde overtaget hendes Musikundervisning i nogle faa Maaneder, og hun gik rask fremad; den sidste Dag hun levede, havde vi spillet en Duo concertant i G Dur for Violin og Klavér af Czerny, som jeg endnu omfatter med megen Kærlighed, og derefter var hun i Besøg hos nogle ældre Damer, boende i Faders Ejendom, hvor hun i hvid Munkedragt sammen med den yngre Søster Clara gentog en Bearbejdelse af Grundtvigs smukke Digt »Ansgar og Ødbert«, som de Juleaften havde reciteret i Hjemmet, — og det med en Inderlighed, som slog os alle. Men om Natten blev hun syg og pintes af Aandenød, indtil hun under Bøn og Salmesang af Forældre og Søsken drog sit sidste Suk. Det var en Sorg i Hjemmet og i Skolen og blandt alle, som havde kendt hende; jeg har aldrig siden kunnet synge »Guds kære Børn vi blev paany, skal holde Jul i Himmelby«, uden at mit Hjerte og mine Tanker var hos hende.

Søster Clara. Efter Maries Bryllup maatte saa den følgende Søster Clara Emilie Louise, født 6. Marts 1844, overtage Husførelsen. Hun var kun 19 Aar gammel, svag og hjem søgt af Sygdomme fra sin tidligste Barndom. Kun to Aar gammel fik hun en stærk Hjernebetændelse, saa Lægerne mente, at alt Haab var udslukt; men min Fader bad saa indtrængende om hendes Liv, at da hun virkelig beholdt Livet, Fader i mange Aar gik med Frygt for, hvad det Barn skulde blive til, — »han havde jo forlangt det af Herren uden at henstille det til Guds Visdom og Naade.« Faa Aar efter havde hun atter været paa Dødens Tærskel ved den tidligere omtalte Tyfus-sygdom, der svækkede hendes Hoved for hele Livet, fik senere Gigtfeber, der ofte kom igen, og hvoraf der udviklede sig en Hjerte-fejl med gentagende Krampeanfald, Stivhed i Lemmerne og Gigtknuder rundt om paa Legemet, og endelig kom hertil en kronisk St. Vejtsdans. Intet Under, at alt dette hæmmede hendes skolegang og trykkede hendes Evner, saa det kun blev smaat med hendes Skolekundskaber skønt hun efter Skoleaarene fik privat Undervisning. Men hun var den smukkeste af alle os Søsken og tillige den frommeste, taalmodigste og mest opofrende eller fik i alt Fald mest Lejlighed til at vise det i Livet. Og nu skulde

hun styre det store Hus, og det under Fadærs meget knebne Indtægter. Det kan ikke forundre, at det gik tilbage trods hendes Samvittighedsfuldhed og Sparsommelighed. Det trykkede hende selv at mærke det. I Stedet for at opgøre for Fader, hvad der manglede, ofrede hun i Tavshed alle sine Spareskillinger og Smaagaver til Husholdningen og hendes Søskenes Forsyning; og som Fader var optaget af sit rastløse Arbejde, forstod han længe ikke, hvorledes Stillingen var, søgte vel at opmuntre hende ved at give hende dygtige Lærere i Musik og Sang (hun havde en køn lille Stemme og Sans for Musik), men det maatte blive ganske uden Nytte, da hun aldrig havde nogen som helst Tid til Øvelse, og ophørte derfor ogsaa snart.

Fadærs andet Ægteskab. Efter at have været Enkemand i 4½ Aar giftede Fader sig paany d. 17. Januar 1867; det var med en Kusine til min Moder, Thora Axeline Mariane Kanneworff (Si. 7), født 28. Juni 1826, død 22. September 1889. Svært blev det for os Søsken at se hende indtage vor Moders Plads, skønt hun hørte til vor nærmeste Familie og var kendt af os som et klogt og dygtigt Menneske; sværest naturligvis for vor Søster Clara, der i Samvittighedsfuldhed og trofast Kærlighed havde ofret Helbred og Kræfter og overhovedet alt, hvad hun evnede og ejede, men hun bar denne Modgang i Stilhed, forstandigere end vi andre. Alle maatte vi dog indrømme, at dette Skridt var en Nødvendighed, her trængtes jo til en kraftig og overlegen Styrelse. Stillingen var ogsaa vanskelig for vor Stedmoder, og vi kunde naturligvis have lettet den for hende ved Tillid og Hensynsfuldhed; men jeg maa bekende, at vort Forhold til hende snarere var præget af Kritik og Mistro.

Det var tydeligt nok, at der med hende kom ny Kraft og Orden baade i Husholdningen og den øvrige almindelige Forsyning; her kom det hende til Gode, og os andre da ogsaa, at hun i en Række Aar havde været Haandarbejds lærerinde ved de offentlige Skoler. Og det var ogsaa tydeligt nok, at hun i højeste Grad var omhyggelig for Fader. Men hvad skulde hun stille op med alle os Børn? Hun havde troet, at hun gik ind til Velstand, saa det var hende en Skuffelse, at der var Smalhans og Mangel i alle Retninger; hertil kom, at Fader faa Maaneder efter Brylluppet, efter en Række Chikanerier, fik Afsked fra Kapellet. Men hun tabte ikke Modet. »Jeg er rede at dele smaa Kaar med jeres Fader«, sagde hun, »og skal ikke beklage mig over Afskeden. Det har været et altfor slidsomt Liv for ham, og ham bør vi alle unde roligere Dage.«

**Kantor ved Helligaandskirken Justitsraad Niels Lund, Dbmd., 1811—1894
med Hustru Margrethe Marie Emilie f. Jensen, 1818—1862
og (til venstre) anden Hustru Thora Axeline Mariane f. Kannevorff, 1826—1889.**

Sidste Portræt af samme.

Men nu vi Børn? Ja, jeg var vel for kort siden bleven theologisk Kandidat, men var bleven i Hjemmet, da jeg havde ligget 4 Maaneder syg af en Nyreforkøelse. Jeg opnaaede saa Plads som Alumnus paa Borchs Kollegium og flyttede hjemmefra kort før Faders Bryllup, kunde atter overtage mine Informationer og beredte mig til Aaret efter selv at holde Bryllup. Min Søster Clara, som var helt svækket af alt det meget, der havde paahvilet hende, trængte nødvendig til en længere Hviletid og blev modtaget med Forstaaelse og Kærlighed af vor Svoger Lunddahl (Si. 27). Efter $\frac{1}{2}$ Aars Ophold i Maribo kom hun tilbage til Faderhjemmet; men hvor meget der spekuleredes frem og tilbage, syntes det umuligt at finde en Plads, hvor hun vilde kunne erhverve noget til sit Livs Ophold.

Saa skete det, at hun en Aften ved et Besøg hos vor Tante Marie Lange (Si. 3) traf sammen med en frisk og djærv ung Søkaptajn, Johan Green Hansen fra Frederikshavn, et brillant Hoved med udmærkede praktiske Evner. Han havde set sig vidt omkring paa Jorden og bestemt, at naar han nu kom i Land, førende sit eget Skib, en stolt amerikansk Bark »Katrine«, og traf en Pige, han syntes om, vilde han strax fri til hende og tage hende med sig paa de lange Rejser. Han saa min Søster Clara, følte sig slaaet af hendes Skønhed og forhørte sig om hendes Familie og Livsforhold; og Søndagen derefter kom han til mine Forældre og begærede hende til Hustru. Vi forestillede ham hendes svagelige Helbred; men hende skulde det nu være, ellers sejlede han strax videre. Faa Uger derefter, 16. Januar 1868, holdtes deres Bryllup; og efterat de havde aflagt Besøg sammen hos hans Søsken i Frederikshavn og Thisted, som og i Hovedstaden, sejlede hun et Aars Tid med ham, navnlig til Riga, England og Arkangelsk; og var end flere af Rejserne drøje nok, klarede hun sig godt, og de havde det lykkeligt sammen. Vel havde han sin Fejl, men Clara dømte ikke, bebrejdede ikke, tog altid imod ham med den inderligste Kærlighed og taalte ikke, at nogen talte ilde om ham. Og denne Taalmodighed og Kærlighed paaskønnede han: han lagde ingen Byrder paa hende, men bar hende paa Hænder, hjalp hende med Husholdningen og de daglige Indkøb og berømmede hende til det sidste. Han døde som en velhavende Mand 18. Juni 1905 i Frederikshavn, hvor han havde boet de fleste Aar, siden han havde solgt sit Skib.

I unge Dage havde hun en Tid været forlovet med en af vore mest begavede Musikere G. A. Lembeke, der spillede med i Kvarterterne i vort Barndomshjem og endte som Syngemester ved det

kgl. Teater o. m. m.; men han var ikke god imod hende, og det var tydeligt, at en Forbindelse med ham kun vilde have voldet hende yderligere Byrder, saa det var i sin gode Orden, at den Forbindelse var bleven opløst, inden hun overtog Styret af Barndomshjemmet. Hun døde 6. Juni 1906 og blev begravet af mig i Frederikshavn. For øvrigt henviser jeg til min Ligtale over hende, den har jeg gemt som Manuskript. Her skal jeg kun tilføje den Festsang, jeg skrev til hendes Bryllup. De fik to Børn: Esther, et forstandigt og elskeligt Menneske, der underviste i Klavérspil og oftere selv optraadte ved Koncerter — hun blev gift med Sagfører H. P. Poulsen i Frederikshavn, men døde efter et Par Aars Ægteskab uden Børn — og Holger, der er Gariner i Frederikshavn og har 3 smaa Døtre.

Mel.: En dejlig ung Ridder.

Her sidder vi saa hyggeligt ved hjemlig Dug og Disk
med Hjerterne saa lette og Sindet nok saa frisk;
af Øjet straalér Glæde, og Læben viser Smil,
og jublende vi synger for Johan og Claralil.

Kaptejnen højt til Ære vor Jubel lyde skal;
han styrer Skuden sikkert trods Brænding, Skær og Fald,
han kender Østens Storme og Sydens lune Vind,
paa Dæk han er den djærve, og hjemme blid i Sind.

Men og for dig vi synger, Du skønne Liljevaand
med Myrtekrans om Tinding og Roser i din Haand,
med Brudesløret flagrende hen om Skuldren fin,
for søadan er Du yndig alt i dit Brudelin.

Der var en Tid, Du kære, saa nylig synes jeg,
som Kyllinger om Hønen vi flokkedes om dig;
thi Kærlighed Du gav os, din Trofasthed vi saa,
og Sandhed, ja det følte vi, det var din Sjæls Attraa.

Med Tiderne de skifter, vore Veje skilles ad;
hver drages af et eget Kald, og det vi følger glad;
dig kalder Havets Bølge og fjerne Landes Kyst,
thi han gaar over Dybet, som er dit Hjertes Lyst.

Hav Tak for fordums Dage, tag Ønsket med paa Vej
for dig, din Mand og Skuden, »Katrine« mener jeg:
»Gud signe eder stedse og give gunstig Bør!«
det ønsker vi, det beder vi, og det vi haabe tør.

Saa havde vi to Brødre hjemme, den Gang vi fik Stedmoder; de var begge bestemt for Studeringer: **K n u d** Olaf Gustav, født 29. Januar 1847, havde nylig Efteraaret 1866 taget første Del af polyteknisk Embedsexamen med godt Resultat og 100 Rdl. i Stipendium, men de økonomiske Forhold der hjemme vilde ikke tillade ham at fortsætte; han maatte da søge sig en Huslærerplads indtil videre og fik en saadan hos Hofjægermester Brun paa Stenalt ved Randers (videre om ham siden) -- og **H a n s** Thorup Valdemar, født 28. Oktober 1850, havde taget 4de Klasses Hovedexamen ved det v. Westenske Institut, saa Studenterexamen syntes nær forestaaende; men da han var uheldig ved Opflytningsprøven i Skolen, maatte han dimitteres privat, hvis han skulde blive færdig paa et Aar. Det vilde blive for kostbart, Studiet blev afbrudt, og han blev anbragt i Købmandslære hos Svoger Lunddahl i Maribo (Si. 27). Efter Læretiden forsøgte han sig to Gange som selvstændig Købmand, men manglede Driftskapital og maatte begge Gange efter faa Aars Forløb standse Forretningen. Men senere blev han Forretningsfører ved Blodfoderfabriken i Vejle, hvor han har klaret sig godt og har et lykkeligt Hjem, gift 6. December 1899 med Bertha Ovesen fra Fyen; de har én Søn Niels.

Endelig var der endnu 3 Smaapiger. Den ældste **E d l e** Caroline Mathilde, født 1. Maj 1852, var i Konfirmationsalder, og for hende blev der søgt Plads som ung Pige hos Godsforvalteren paa Bremersvold paa Lolland, senere som Lærerinde paa en Gaard i Vollerslev ved Køge. Her gjorde hun Bekendtskab med Kapellan Jørgen Peter Melbye, der et Par Aar senere hjemførte hende som sin Brud a. 11. November 1874. Det blev et saare lykkeligt Ægteskab i god Forstaaelse og med fælles Interesse for Kristendom, Kunst og Litteratur, først som Kapellanfolk i Dover-Venge ved Skanderborg, derefter som Sognepræstefolk dels i Vester Brønderslev, dels i Vejle. Alle Steder forstod de at knytte Folk hjerteligt til sig, og paa Vejle Kirkegaard har Menigheden rejst et Minde over ham med Portrætmedaillon. Han døde 14. November 1905. De havde 3 Sønner: Knud, Sognepræst i Græse, Thorkild, Arkivar hos Firmaet Beauvais og Villaejer i Søborg, Kristian, Afdelingslæge ved Sindssygeanstalten i Nykøbing, Sj. samt en Adoptivdatter Lilli, Sygeplejerske. De to sidste Smaapiger **J u l i e** Johanne Margrethe, født 7. September 1855, og **A n n a** Harriet Augusta, født 7. August 1860, var endnu saa smaa, at de maatte forblive i Hjemmet, og vor Stedmoder tog sig, saa vidt jeg skønner, forstandigt og omhyggeligt af dem. Til Edle, hvem jeg ægteviede 11. November 1874, skrev jeg følgende Bryllupssang:

En Sang om Kærligheden.

Mel.: Hr. Peder kasted Runer over Spange.

Nær ved det Sted, hvor »Land med Lov skal bygges«,
Skøn Valborgs Dag en Vugge maatte smykkes.

Thi hilstes hun med Glæde
det kære lille Nor,
og henrykt jubled Fader,
og henrykt smilte Mor.

Stille Fryd fandt hun altid hjemme,
signet Fred, som hun ej vil glemme,
Kærlighed.

Man mener, at det var fra Nabolavet
hun blev med Sans for Lov og Ret begavet;
dog hver Gang Lærken kvidred,
og hver Gang Solen steg,
hun ilede glad fra Staden
til Somrens muntre Leg.

Solen skrev Friskheds Smil paa Kinde,
Lærken sang Poesi i Sinde,
Kærlighed.

Paa Landet gaar en Præst i stille Tanker,
han véd ej ret, hvorfor hans Hjerte banker.

Han grundede paa sin Prædken,
besøgte Sognets Folk,
men først i Børnekredsen
han fandt sit Hjertes Tolk.

Der hun sad, tro indtil det sidste,
smykket med Hjertets ubevidste
Kærlighed.

O Rigdoms Dyb af Kærlighed og Naade,
dit Væld er Gud, din Kraft kan ingen raade.

Du Hjertets bedste Lykke
og Perlen i vort Liv,
velsign vor kære Brudgom,
velsign hans unge Viv!

Kun hos Gud Kærligheden lærtes,
han vil selv værne deres Hjertes
Kærlighed.

Saaledes var der nu gjort lyst i det gamle Hjem, og saaledes maatte det vel kunne gaa med Økonomien.

Efter et Aars Huslærervirksomhed paa Stenalt kom Knud tilbage og optog paany Studierne. Han havde en fortræffelig Kammerat i Fætteren Leonhard Jensen fra Odense, som blev optaget som Pensionær hos mine Forældre, og de arbejdede begge med stor Flid, saa Knud allerede 4. Februar 1870 fuldendte sin Embedsexamen som polyteknisk Kandidat. Fætteren, udmærket baade hvad Evner, Flid og Karakter angaar, naaede ikke saa vidt. Sygdom standsede hans Arbejde, og han døde af en Svulst paa Hjernen. Det var trange Aar i Hjemmet, og Knuds Examen hengik ganske uden Festlighed; saa indbød jeg ham til det kgl. Teater samme Aften til »En Kone, der springer ud af Vinduet« og Holbergs »Barselstuen«. Hvor han var glad, og hvor vi morede os! Det blev den herligste Teateraften, jeg har oplevet. Efter endt Examen søgte Knud praktisk Uddannelse dels i at drive Gasværker (ved et Ophold i Maribo hos Svoger Lunddahl 21. Februar—19. April 1870), dels i Farveindustri ved en Rejse til Sachsen, men Rejsen blev afbrudt ved den fransk-tyske Krigs Udbrud samme Aar. Han overtog saa en Plads som Lærer ved Mantzius's Kostskole i Birkerød August 1870 og gav sig den følgende Sommer paany paa Rejse, denne Gang til Hamburg, hvor han en kortere Tid arbejdede hos Dr. Gilbert, indtil han fik Ansættelse som Kemiker ved Gunter, Schröder & Co.'s Fabrik i Harburg. 1. Januar 1874 blev han Kemiker ved Aktiefabrik kemischer Präparate i Billwärder ved Hamburg og 1. Januar 1875 teknisk Direktør ved samme Fabrik. Han har skrevet adskillige videnskabelige Afhandlinger, mest i tyske Tidsskrifter, og holdt mange populærvidenskabelige Foredrag baade i sit Fædreland og i Harburg og Hamburg. Dygtig og samvittighedsfuld som ogsaa ved sit exemplariske Ungdomsliv vandt han ikke liden Anerkendelse, blev oftere kaldet til Berlin og andre Byer for at afgive Votum i retslige Tvistigheder af kemisk Art og fik Adgang til ansete Familier i Hamburg. Men da han ønskede en selvstændigere og mere indbringende Stilling, opsagde han sin Plads til Nytaar 1876 for at begynde paa egen Haand i sit Fædreland. Da bortrev Døden ham paa en Rejse til København ved Dampskibet »L. J. Bager«s Brand d. 3. Oktober 1875. Det var samme Morgen som vor yngste Søster Anna blev konfirmeret, og vi havde alle i høj Grad glædet os til ved den Lejlighed ogsaa at skulle mødes med ham. Men det blev til dyb Sorg i Stedet for festlig Glæde.

I det følgende Aar holdt min Søster Julie paa sin Fødselsdag Bryllup med exam. juris Godsfuldægtig Anton Jensen paa Gram i Nordslesvig. Jeg viede dem i København d. 7. September 1876. Hun var en smuk, livlig og hyggelig Pige, naturlig og vakker; der var ogsaa mange, som syntes godt om hende, og i én Uge havde hun faaet Frierbreve fra tre forskellige. Hun bestemte sig for ovennævnte A. Jensen, der efter faa Aars Forløb blev Godsinspektør, og fik et yndigt Hjem paa Gram Slot. Af deres 6 Børn døde to Smaapiger tidligt, Niels blev Godsinspektør paa Sandbjerg, men blev syg paa sin Bryllupsdag og døde faa Dage efter. Karen er gift med Ingeniør Clausen i Hellerup og har to Sønner, Harald er Elektriker, og Ejnar er i Amerika ved Landvæsenet.

Saaledes var da efterhaanden den store daglige Familiekræds svunden ind til kun at omfatte Forældrene og Søster Anna; men dog var der næsten altid fuldt Hus, idet Børn og Børnebørn stadig kom tilrejsende paa længere Besøg og blev modtaget med udsøgt Gæstfrihed og Hjertens Godhed af begge de gamle Forældre. Da vor Stedmoder døde 22. September 1889, overtog vor Søster Anna Styrelsen af Hjemmet indtil Faders Død 8. Juni 1894, og det blev rigtig lykkelige Aar for dem begge. Men trods Faders sjældne kraftige Helbred og hans høje Alder, blev Døden overordentlig smertefuld; Lægen opgav som Dødsårsag hypertrofia prostatae; hæmaturia. Den sidste Vennehilsen blev sendt ham paa Begravelsesdagen ved Arions skønne Sang i Helligaandskirken.

Om Fader endnu blot dette: Han var Stifter af Danebrogsmændenes Forening og Musikernes Understøttelsesforening samt Medstifter af flere lignende.

Anna modtog kort efter hans Død en Plads som Selskabsdame hos Enkefru Jakobsen paa Christianshavn, hvor hun forblev i 10 Aar, har saa foretaget et Par længere Udenlandsrejser, navnlig til Italien, og lever fremdeles ugift. Hun tager energisk Del i Arbejdet for Plejebørn, for faderløs Ungdom og for Mødres og Børns Bespisning.

Hermed afslutter jeg mine Erindringer om de tidligere Slægtled og skal nu søge at samle et og andet fra mit eget Liv; men jeg maa forud bekende, at Livet noksom har vist, at de fleste af mine Søkende har overgaaet mig i Evner og Personlighed, saa det har mest været begrundet i min Stilling som ældste Broder, at man knyttede de større Forventninger til mig. Kun skal jeg i denne Sammenhæng endnu bemærke, at jeg foruden de omtalte 6 Søstre og 2 Brødre har haft 2 Brødre, der døde som ganske smaa, F r a n d s Frederik Vilhelm,

født 7. November 1845, død 27. April 1846 faa Dage efter Indflytningen i Farvergade, og C a r l Frederik Oskar, født 30. Marts 1843, død 8. December s. A. i Ammens Arme, da hun vaagnede om Morgenen, uden foregaaende Sygdom eller Svaghed, samt en kær lille Søster H e d e v i g Ingeborg Kristine, født 23. Juni 1849, død af Brystbetændelse 4. Juli 1854. Os fire ældste ammede Moder selv, Frands blev opflasket, til de syv yngste antoges Ammer. Landstedet i Vigerslev blev solgt 1868 eller 69, gik saa fra Haand til Haand og er sørgelig vanrøgtet.

Minder fra mit eget Liv og Gerning i Barndom og Ungdom.

1. Tidligste Barndom med spirende Interesser.

Den 19. Marts 1840 blev en bevæget Dag i mine Forældres Hjem. Moder blev syg, og Fader kunde ikke blive hos hende, da han skulde i Teatret til Prøve paa Operaen »Norma«; dér sad han da, ombølget af de lifligste Melodier, medens Tankerne var i Hjemmet, og Hjertet bævede i Frygt og Angst for, hvorledes det vilde gaa dér. Men da han omsider halv aandeløs kom tilbage, var alt overstrømmende og straalende Glæde. Dér laa jo Moder, lykkelig og glad, med et nyfødt Barn i sin Arm, tænk en Dreng! med hvide Bakkenbarter, — og Drengen, det var mig. Jeg siger naturligvis for meget, naar jeg mener at kunne huske det, men jeg har saa ofte hørt mine Forældre fortælle derom, at hele Situationen staar mig levende for Øje.

Hvorledes de første Aar derefter forløb, husker jeg vel heller ikke, men jeg tvivler ikke om, at jeg nok har været kendt og beundret som et Vidunderbarn, — dog næppe hvad Renlighed angaar; thi med samme Tydelighed som selv Fødselsdagens Herlighed staar det for min Erindring, hvorledes Drengen om Morgenen fik Lov til at krybe op i sin Faders Seng, og Fader da rystede ved Tanken om, at Pigen vilde skænde og tage haardt paa »Guldklumpen«, saaledes kaldte man mig, naar hun snart efter kom for at gøre baade Drengen og Sengen ren. Stakkels Fader, han havde saa lidt Tid om Morgenen.

Min tidligste personlige Erindring gaar tilbage til 3 Aars Alderen og er ret karakteristisk. Fader havde i Spøg sagt, at jeg var den eneste Mandsling der hjemme, og at naar han ikke var hjemme, saa var jeg Far, og saa skulde alle gøre, som jeg vilde. Denne Myndighed hævdede Furken da en Dag overfor Moder og blev meget fornærmet, da Moder ikke vilde anerkende det og satte det ophidsede Barn udenfor Døren, hvor jeg en Stund buldrede og brummede, men dog snart igen faldt til Ro i min Ensomhed. Af andre Barndomserindringer

nævner jeg den slesvigske Treaarskrig 1848—50. Vel har jeg aldrig været krigslysten, men derfor gik dog ikke hin Tid spørløst mig forbi. Min Fader, der var ivrig Skandinav (hvilket f. Ex. foranledigede, at min 1847 fødte Broder blev opkaldt efter de mest bekendte gamle Konger Knud d. Store, Olaf d. Hellige og Gustav Vasa) og Dirigent for den skandinaviske Sangforening, var stærkt optaget af Krigen, og jeg maatte daglig hente de nyeste Postefterretninger; han havde ikke liden Kamp med sig selv, om han skulde følge sin Lyst til at melde sig som »Frivillig« eller ikke, men heldigvis sejrede hans Kærlighed og Pligtfølelse overfor Hustru og 5 smaa Børn. Selv havde jeg kun diminutiv Forstaaelse af den grufulde Elendighed, som Krig fører med sig, men Faders stærke Sindsbevægelse ved hver Efterretning om større og mindre Træfninger, Sorgen over Linieskibet »Kristian d. 8de« og Slaget ved Slesvig, Sejrsfølelsen efter Slagene ved Fredericia, Isted og Frederiksstad — alt greb ogsaa os Børn: vi istemte alle Krigssangene, og mine ældste Søstre pillede Charpi m. m. til Soldaterne. Til Troppernes Indtog i København efter Krigen Afslutning indbød Tømmerhandler Trier paa Vesterbro alle Vajsenhusets Elever og opførte en stor Tribune, hvorfra de skulde se Festligheden; og alle Lærerne havde ved denne Lejlighed (ligesom overhovedet ved Julefester og Skovture m. m.) deres egne Børn med. Men uheldigvis kunde Klokkeslettet for Troppernes Komme ikke forud nøje beregnes, og som Ventetiden syntes noget lang, begyndte Børnene en munter Leg paa Tømmerpladsen. Pludselig raabtes der: »Soldaterne er der!« og alle strømmede paa én Gang op paa Tribunen: Et Brag og et Skrig, Tribunen brast og flere Hundrede Børn styrtede ned, Piger og Drengene imellem hverandre. Det gik dog bedre, end det saa ud til, kun ganske enkelte kom til Skade, og Tømmerhandleren lovede at erstatte de mange Parasoller o. l. som var knækkede.

Allerede ved Nytaar 1845 (altsaa endnu ikke 5 Aar gl.) var jeg bleven optaget i Borgerdyds-kolen i København, styret af Bartholin og Magister Stilling, og jeg kunde dengang endnu ikke tale helt rent. Derimod kunde jeg operere med temmelig store Tal, havde længe været fortrolig med Uret og begyndt at gnide paa en lille Violin. Dog snart gik Talen klart og flydende; og ved den første Examen — efter ½ Aars Skolegang — var man saa fornøjet med mig, at Mag. Stilling udrød: »Gid den Dreng var min!« Og havde jeg fra Begyndelsen udtalt min Forundring over de ældre Skoledrengene som »de store Mænd, der skriver med Blæk,« varede det

ikke længe, før ogsaa jeg fik Pen og Skrivebøg i Stedet for Griffel og Tavle.

Skolearbejdet faldt mig let, og jeg hævdede, saalænge jeg gik i Borgerdydskolen, Pladsen som Nr. 1 eller 2 i Klasserne; det var til mit fyldte 12te Aar. Navnlig var Regning min Kæphest, og jeg mindes ikke at have udført nogen Opgave i Regning eller senere i Matematik forkert eller ufuldstændigt. Allerede fra min tidligste Barn-dom (for jeg blev sat i Skole) husker jeg en Aften, da mine Forældre havde musikalsk Selskab i Vandmøllestræde, at jeg ved Thedrikningen henvendte mig til Violoncelspilleren Wendt og sagde: »Sig mig, hvormeget er 765 og 1259 (eller lignende Tal)«; og da jeg ikke syntes, at han svarede hurtigt nok, gav jeg selv Svaret, hvorpaa han sagde: »Men kan Du da ogsaa sige mig, hvormeget $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{3}$ er.« Dette var mig en helt fremmed Tale, og jeg spekulerede i længere Tid over, at Regning saaledes maatte omfatte andet end flercifrede Tal. Heldigvis indlod mine Forældre sig ikke paa at forklare 4 Aars Purken noget derom. Men oftere hørte jeg besøgende udtale om mig, at jeg vistnok maatte blive Astronom. Den Vej har jeg dog aldrig følt mig tiltrukken af, men Sansen for og Lysten til Regning og Matematik har fulgt mig gennem hele Livet; og 12 Aar gammel forfattede jeg en Regnebog i hele Tal, hvori Brøkgregning er forberedt og Forklaringerne givne kort og matematisk koncist; den indeholder flere tusinde Opgaver, enkelte ikke uden Lune f. Eks.:

O. og M. rejste sammen fra et Marked. Har Du gjort en god Handel? spurgte O. — Aa ja, svarede M., jeg har tjent 37 Rdl. — Er det det hele, sagde O., saa har jeg tjent 16 Gange saa meget. Hillemand, sagde M., hvor meget er det? — Kan Du regne det for ham?«

Som ovenfor anført kom jeg ogsaa tidlig lidt ind i Musik. En Del Musik hørte jeg der hjemme, dels naar Fader informerede, dels naar mine Forældre efter Teatertid ofte fornøjede sig ved Sammenspil for Violin og Klavér. Selvfølgelig var jeg som Regel i Seng, før Fader kom hjem fra Teatret; men af og til listede jeg mig op og krøb i Natdragt ind under Klaveret for at høre Musikken. Endnu paa mine gamle Dage husker jeg tydeligt Moders klare og egale Anslag og Faders friske og karakterfulde Violinspil, det jeg strax genkendte, da jeg i senere Aar hørte kgl. Kapelmusikus Olavesen spille (han var Elev af min Fader), men aldrig ellers; »bedre, skønnere maaske, ak men det er ikke de,« som Øhlenschläger siger. De Toner fra Barneaarene synger bestandig paany for mine Øren.

Da vi i Sommerferien 1846 og 47 (jeg altsaa 6 og 7 Aar gammel) laa paa Landet paa Stengaarden i Hvidovre, havde jeg Violinen med, og til mine smaa Melodier, »Op I gæve Sønner«, »I Kongelunden skal Brylluppet staa« o. lign., dansedes der i Storstuen om Aftenen af Gaardens Karle og Piger.

Efter nogle Aars Standsning blev Kvartetspillet c. 1849 paa ny optaget der hjemme, og da fik jeg Lov at forsøge at spille Sekundviolinstemmen, medens en Fætter og Onkel (jfr. Si. 3 Note) spillede Primoviolin og Bratsch, og Fader Violoncel. Jeg lærte derved de fleste af Haydns Strygekvarterer, baade de originale og dem, der er arrangerede efter Symfonierne, og adskillige andre at kende. Fader ønskede ikke, at jeg skulde gaa Musikvejen og ansporede mig derfor ikke; egentlig Undervisning fik jeg ikke heller, og at »øve« mig faldt mig aldrig ind. Jeg var egentlig Autodidakt, morede mig med at spille Komædie (først paa et Dukketeater, men det blev snart opgivet, senere sammen med mine Søstre), lave Komædier, endogsaa en Ballet, alt efter andre Forbilleder, og arrangere Musik dertil, d. e. udvælge passende Melodier, som Fætteren saa maatte spille. Fader havde nemlig af og til tilladt mig at følge med ham i Kapellet om Aftenen, og dør sad jeg saa i de tidlige Aar paa hans Knæ, og senere stod jeg ved hans Side, medens Musikken gik sin Gang, bestandig opmuntret af Faders Spørgsmaal: »Hvad Takt spiller vi nu i? hvad er det for et Instrument, der nu spiller Solo?« osv. Og disse Besøg i Kapellet havde ogsaa videre Betydning, ikke blot i musikalsk Henseende ved de Bekendtskaber, jeg fik til adskillige Kapelmusici, men ogsaa i æstetisk Henseende, idet jeg, som saa lidet gav mig af med boglig Uddannelse, her blev bekendt med vore bedste Digterværker paa selve Scenen. Hvad Udførelsen angik, var Skuespillernes og Sangernes Ydre mig temmelig ligegyldigt, min Interesse samlede sig mest om Diktionen og Intonationen. Fru Heibergs Diktion klinger endnu i mine Øren, og Fru Sahlgreen beundrede jeg fremfor de andre Operasangerinder for hendes klokkerene Intonation. Blandt tilrejsende Koncertsangerinder har jeg følt mig mest tiltalt af Fru Michaeli, særlig da hun var her første Gang. Det forargede mig ligefrem, naar jeg hørte Folk tale om Dragterne eller om de optrædendes større eller mindre legemlige Skønhed.

En Søndag Eftermiddag, medens vi spillede Kvartetter der hjemme, kom der Bud til Fader, at der om Aftenen skulde gives Forestilling i Selskabet »Holbergs Minde«, og de vidste ikke, hvad de skulde gøre for at faa et Orkester paa Benene, da de fleste af

dem, der havde lovet at assistere, havde anden Tjeneste. »Saa tag I Bratschen og Violinerne med og gaa derhen,« sagde Fader. Saaledes kom jeg i 10 Aars Alderen til at spille offentlig i Orkester, og det uden nogen som helst Prøvel. Før vi begyndte, sagde min Onkel til mig: »Spil nu ikke for stærkt«; men Drengen kendte ikke til Frygt og spillede rask væk Sekundstemmen til en Ouverture (om jeg husker ret, var det Titus-Ouverturen af Mozart) m. m., ja det gik strygende. Kort efter blev min Onkel befordret til Toldassistent i Faaborg; saa ophørte Kwartetspillet, og for mit Vedkommende blev Violinen fuldstændig lagt paa Hylden. Derimod spillede jeg saa noget Klavér, men atter uden synderlig Undervisning eller Øvelse; jeg kom da heller ikke i hine Barneaar videre end til at spille Bertinis 48 Etuder og Stephen Hellers Etudes melodiques.

Saa vidt min spirende Interesse for Regning og Musik; men hertil kom snart en tredje Interresse, den kirkelige, og den blev den afgørende for hele Livet. Saa langt jeg kan huske tilbage, har jeg været vant til at komme i Kirke, og jeg havde Sans for Gudstjenesten, længe før jeg kunde samle eller forstaa synderligt af Prædikenen; ja, hvor meget og hvor gerne jeg syslede med de to andre Interesser, var jeg fra Barnsben paa det rene med, at det kun var fornøjelig Bibe-skæftigelse, men Prædikestolen var mit Maal, og paa »Præster« saa jeg som mit Ideal. I 12 Aars Alderen skrev jeg flere Prædikener, som jeg holdt for Forældre og Søkende, 15 Aar gammel holdt jeg en Række religiøse Foredrag for min Broder Knud og Plejebroder Georg, og medens jeg slet ikke gav mig af med, hvad man ellers forstaa ved Morskabslæsning, læste jeg Andagtsbøger og kristelige Lærebøger, f. Ex. Provst Holms. Derhos var mit Sprog korrekt og letflydende, saa vel skriftligt som mundtligt, og havde rytmisk Velklang, og mine Talegaver, der syntes at love godt, udvikledes dels ved mundtlig Stil, som brugtes i Borgerdydskolen, d. e. vi skulde skiftevis holde Foredrag over opgivet Emne, dels ved at Fader vænnede os ældste Børn til at staa frem og deklamere for ham de Vers, vi lærte i Skolen. Som Exempel paa mine danske Stile kan jeg anføre fra 9—10 Aars Alderen »En Sømand paa Columbus's Skib«, som jeg begyndte saaledes: »Hvad har jeg gjort? syndet mod min overordnede« og saa fortsatte som Samvittighedens Anklage og Selvbebrejdelser, da hans egen Indsigt og Forstand var saa ringe i Sammenligning med Førerens Dygtighed og Erfaring, og endte med Beslutningen at kæmpe med Mod og Lydighed ved Førerens Side, frejdig selv om det gik mod Døden.

Helt ubegrundet har det da ikke været, at Fader antog, at min Fremtid maatte ligge i Kirkens Tjeneste, og han ønskede det saaledes. »Student skal han nu i alt Fald være,« sagde han; han var selv saa mangen Gang bleven tilsidesat for Studenter. Moder derimod var mere usikker med Hensyn til min Fremtid; hun havde oftere forundret sig over den Forstaaelse, hvormed jeg spillede større Kompositioner fra Bladet, f. Ex. Beethovens Pastoralsonate, og den Sikkerhed, hvormed jeg nynnede en Melodi efter et mig ubekendt Nodeblad, og tænkte snarere, at naar jeg en Gang blev Student eller Cand. phil., vilde jeg nok efter Weyses og Gotfred Matthison-Hansens Forbillede opgive det boglige Studium og blive Musiker.

I mit eget Indre har der hele Livet igennem været Kamp mellem de nævnte tre Interesser, dog ikke om hvilken der skulde sejre -- Sejren var klar lige fra Begyndelsen —, men om, hvor megen Tid jeg turde anvende paa de to førstnævnte Interesser, og hvor lidet jeg turde nøjes med paa Theologiens Konto uden at nedstemme mine Forhaabninger om en god Embedsexamen og et tilfredsstillende Fremtidsliv som Præst.

2. Ungdomsforsøg i Musik.

Det var i Begyndelsen af Aaret 1851, at en af Faders Elever fik fat paa en Nodebog, hvori jeg havde forsøgt nogle Smaakompositioner, for største Delen rene Barnagtigheder, som at sammenskrive saa vanskelige Ting med Hensyn til Takt eller Udførelse, at det næppe kunde spilles. Deri fandt han imidlertid et Par Stykker, som syntes ham brugelige, og da han viste Fader dem, rettede denne et og andet derpaa, og det blev da »Ole Vals« og »Emma Hopsa«. Fader begyndte snart derefter at læse lidt Generalbas med mig, og derhos bad han mig en Sondag ved Aftensangstjenesten forsøge at spille et lille Præludium paa Orgelet i Helligaandskirken, da han havde lovet Organisten, Krigsraad Keyper, at besørge Orgelpillet under hans Forfald. Heldigvis var der kun 3 eller 4 gamle Koner i Kirken ved Gudstjenestens Begyndelse, thi det blev en sørgelig Debut. Det store gamle Orgel med 3 Klaviaturer over hinanden, hvori alle Undertangenterne var sorte og Overtangenterne gule, og hvor Tangenterne,

løse og rystende som de var, skulde trykkes ca. en Tomme ned, og saa det underlige Pedalklaviatur, som Fader forklarede skulde spilles med Hæl og Taa, — alt gjorde et vældigt Indtryk paa mig. Jeg kom da op paa Orgelbænken, Fader trak Registrene og satte sig ved Siden af mig, og saa begyndte jeg at spille. Men mine Tanker svirrede rundt om det underlige Pedalklaviatur: »Mon de Tangenter virkelig kunde give Tone, og hvorledes mon en saadan Tone vilde lyde?« Jeg kunde ikke vente, men maatte prøve strax. Dog ak og vel! jeg var saa lille, at jeg ikke med den yderste Taaspids kunde naa derned; jeg drejede mig da til Siden og strakte den ene Fod, alt som jeg spillede. Og saa, ja saa naaedes det virkelig, og et Par dybe Bastoner, som hverken passede indbyrdes eller til Præludiet, lod sig høre. Fader maatte da i Hast lukke Pedalventilen og selv spille videre. En saadan barnagtig Fiasko vilde under andre Forhold sikkert have medført, at mit Orgelspil for lange Tider maatte stilles i Bero. Men min Fader, mild og behersket som altid, sagde ikke et misbilligende Ord, men tog mig igen med den følgende Søndag Eftermiddag, da Organisten ligeledes bad sig fri, og saa spillede jeg selv til hele Gudstjenesten. Og næste Søndag igen ved Højmesse-tjenesten præsenterede Fader mig for Krigsraaden som en begyndende Orgel-spiller, der gerne vilde vikariere for ham. Fra den Dag fungerede jeg ca. 4 Aar stadig som Vikar for ham og vænnede mig til at spille Koralerne efter den becifrede-Koralbog.

I Somren 1852 aabnedes paa Kristiansborg Slots Ridebane den første Industriudstilling i København. Det var vel under meget beskedne Forhold i Sammenligning med de senere Industriudstillinger, men følte den Gang som en betydningsfuld Begivenhed. Der var kun udstillet nogle faa Pianoer, og der var ikke engageret nogen til at spille paa dem; af Orgler var der kun to (begge byggede af Ramus), det ene med blot 4 Stemmer, det andet noget større, saa vidt jeg husker med 10 Stemmer og med Pedal. Jeg tillod mig at prælude lidt paa det mindre, og strax kom en Mængde Mennesker til, deriblandt selve Orgelbyggeren, som bad mig ogsaa prøve det større. Og der spillede saa 12 Aars Drengen, medens Orgelbyggeren traadte Bælgene. Iblant de tilstedeværende var en Grosserer, af Trosbekendelse Katolik; han følte sig tiltalt af Drengen og gav Agt paa de gode Ord, der udtaltes om mig baade af Tilhørerne og den meget glade Orgelbygger; og han faldt strax paa den Tanke, om ikke Drengen med Tiden kunde blive knyttet som Orgelspiller til den Menighed, af hvis Forstandskab han var Medlem. Underligt nok skete

det virkelig ogsaa. Det var en Dag i Februar 1855, at Grosserereren henvendte sig til min Fader og bad, om hans Præst maatte faa Lejlighed til at høre mig spille Orgel, da man mulig kunde faa Brug for min Hjælp. Mod Faders Indvending, at jeg var et ukonfirmeret Barn og ikke Katolik, sagde Grosserereren kun: »Det spørger vi ikke om, men kun, ob er spielen kann.« Jeg kom da en Aftenstund med Grosserereren ud til den katolske Præst, Pastor Grüder, en stilfærdig og alvorlig Mand i lang Embedsdragt, og han prøvede mig først ved sit Klavér; derefter gik vi i Mørket, kun vejledet ved en lille Haandlygte, gennem Sakristiet over Alteret, hvor »den evige Lampe« brændte svagt i det store Rum, og hvor Præsten og Grosserereren knælede og korsede sig, og derfra gennem hele Kirken op til Orglet. Prøven bestod i, at Præsten bad mig prælude lidt og saa spille en førstemmig Koral, han forelagde mig, og fremdeles en Melodi, som jeg med det samme skulde sætte Harmonier til; og da det var sket, ønskede han et Vers til, transponeret en Tone højere. Endelig sang han en Messesang, som jeg maatte akkompagnere, ligeledes i forskellige Tonearter. Underligt nok, det gik altsammen tilfredsstillende. Drengen havde jo Mod. Det hørte til Faders Undervisnings- og Opdragelsesmetode at give de unge Mod: »Aldrig være forknytt«, »Hvad andre kan gøre, kan Du ogsaa«. Og ligesom jeg véd, at baade mandlige og kvindelige Elever af Fader uden Ængstelse optraadte ved Koncerter hist og her, har heller ikke jeg i hele min Skoletid kendt til Frygt ved nogen Examen, men hver lille Examen har været mig som en Fest, — saaledes ogsaa denne ejendommelige musikalske Prøve. Efter den bad Pastor Grüder mig komme og overvære Gudstjenesten om Søndagen i hans Kirke. Og da saa Paaskedag, d. 8de April, kom, ringedes der Kl. 4 om Morgenen paa vort Port; det var Bud fra den katolske Præst, at jeg endelig maatte komme og overtage Orgelspillet ved Froprædiken Kl. 6, da de ingen Organist havde. Jeg mødte og spillede til begge Festdagens Gudstjenester og saa fremdeles, efterat Præsten havde givet mig en skriftlig Anmodning om at besørge Organisttjenesten dér ved Kirken, tilføjende »hvilken Ansættelse vil blive udfærdiget af Forstanderskabet efter Deres Konfirmation.« Det var gaaet saaledes for sig: Præsten havde Paaskelørdag sendt Organisten Hr. Getel, en udmærket dygtig Musiker og Orgelspiller, en Meddelelse om Gudstjenestens Gang i Helligdagene og mindet ham om, at Froprædiken blev holdt Kl. 6; men han havde svaret: »Til Froprædiken møder jeg ikke.« Da Budet kom tilbage med dette Svar, sendtes nyt Bud, at hvis han ikke vilde møde til

Froprædiken, skulde han ikke komme mere, men havde at medgive Budet Kirkens Koralbog. Han havde nemlig ogsaa tidligere gjort lignende Obstruktion. Efter nogle Øjeblikkes Betænkning udleverede han da Koralbogen med de Ord: »Jeg bliver fast ved mine Principer.«

Jeg var saaledes 15 Aar gammel bestattet Organist, og det ved en Hovedstadskirke, hvor der lagdes særlig Vægt paa Musikken ved Gudstjenesten, og selv havde jeg kun lært saare lidt Musik og skulde fremdeles fortsætte min Skolegang med Studentereksamen som foreløbigt Maal. Dette sidste havde nogen Vanskelighed, da jeg var forpligtet til at spille ikke blot hver Søn- og Helligdag, men ogsaa ved Messen hver Torsdag Morgen, og saaledes skulde forsømme den første Skoletime hver Torsdag, hvad Skolen ikke vilde tillade mig; men jeg var da saa heldig at faa en kirkelig interesseret Musiklærer til i tre Aar at vikariere for mig om Torsdagen. De yngre københavnske Musiklærere fik travlt i Anledning af, hvad der var timedes mig; venligsindede kunde ikke forstaa, at jeg ikke opgav Skolegangen og Examensstudiet, naar jeg havde været saa heldig at blive ført ind paa den musikalske Løbebane, — de mindre venligsindede aflagde Besøg paa Orglet under Gudstjenesterne for at høre, hvorledes Skoledrengen kunde klare sig; og hvad Galde de har udspytet i den Anledning fik jeg heldigvis aldrig at høre. Men selvfølgelig maatte jeg nu søge nogen videre Uddannelse, og min Fader underviste mig da i ca. 4 Maaneder 2 halve Timer ugentlig i Klavérspil og anviste mig enkelte musikalske Værker at studere. Til noget betydeligt drev jeg det dog ingenlunde, da det jo hverken var mit Maal eller mine Forældres Ønske, at Musik skulde blive min Levevej. Men jeg havde overordentlig stor Interesse for den Gerning, der var mig betroet, og jeg forberedte mig omhyggeligt til hver enkelt Gudstjeneste, høstede ogsaa megen Anerkendelse for mine Præstationer baade af mine foresatte og af fremmede. Jeg udførte oftere som Udgangsspil større Kompositioner af Kørners Orgelfreund og sammes Orgelvirtuos og under Messens helligste Stykker, Consekrationen, herlige Adagioer af Rinck, Getel o. a., har ogsaa ved særlig Lejlighed spillet H. Matthi-son-Hansens Fantasi over Dronning Dagmars Vise og hans Orgelkoncert i F-Dur. Af og til kom Italienerne til København og forherligede da Messen med forskellige tyske eller italienske Missæ, som jeg akkompagnerede. Til andre Tider fik jeg Sangforeningen »Arion« til at afsynge Kantater med Orgelakkompagnement eller Medlemmer af det kongelige Kapel til at assistere mig, f. Ex. ved Kapelmester Glæsers Begravelse. Hvert Aar d. 15. August fejredes Napoleons-

dagen ved en højtidelig Messe, ved hvilken jeg foranstaltede særlige Musikopførelser; navnlig 1859 lod jeg afsynge nedenstaaende »Hymne til Ære for His. kejserlige Majestæt Napoleon d. 3die«, hvortil jeg selv havde skrevet baade Text og Musik, og for hvilken jeg har modtaget megen Anerkendelse. Det faldt ogsaa i min Lod at udarbejde en Koralbog til den 1857 udkomne danske »Katolsk Psalmebog«. Samtidig med denne Organistvirksomhed begyndte jeg at undervise i Klavérspil og opnaaede forbavsende gode Resultater; og Vinteren efter min Ansættelse blev jeg engageret til at spille Orglet ved Pastor Blædels Eibellæsninger i Brødremenighedens Forsamlingsaal i Stormgade:

Hymnens Text er saalydende:

O Jorderigs Herre og Herskeres Drot,
som tusinde Slægter tilbede,
som troner i Kongers og Kejseres Slot,
men og i den fattiges Rede,
som sender miskundelig ned
Velsignelse, Naade og Fred, —
til dig vi trøstig os vende.

Du bød — og en Skare strax langvejs drog bort,
Du bød — og de mandigen stred,
Du bød — og de sejred, den Kamp var kun kort,
Du bød — og til Fred vil det lede.
Du Fredens velsignede Gud,
skærm ham, som bestandig dit Bud
og Folkets Villie agter .

Ja skærm ham, o Herre, i Fejde og Fred
til Held og til Hæder for Riget.
Det var jo dog altid hans Maal og hans Med,
selv naar han for Venner har kriget.
Og skærm Du hans Land og hans Folk,
dets Jubel lad tone som Tolk,
at Frankrigs Hjerter han ejer.

Melodien fik jeg Lejlighed til at benytte en Gang senere. Da nemlig d. 8. December 1870 min daværende Sognepræst V. Nielsen ved Trinitatis Kirke holdt 25 Aars Jubilæum, hædrede Kirkens Embedsmænd og Funktionærer ham blandt andet med en Morgenhilsen

til denne Melodi. Ligeledes 1913 til »Dansk Nationalhymne«: »Vær hilset vort elskede Fædreland« (se »Hver 8de Dag«, 27. Juli 1913).

Med Hensyn til denne musikalske Side af mit Ungdomsliv kan jeg ikke undlade at henvise til mine mange skriftlige Anbefalinger, ikke blot fra forskellige musikalske Autoriteter, Kapelmester Professor Paulli, Organisterne Professor Gebauer og Barth o. fl., men særlig fra mine foresatte ved den katolske Kirke. Denne sidste er saa karakteristisk, at, skønt jeg langt fra ikke mener at have fortjent en saa overvældende Ros, jeg synes at burde anføre den her in extenso som et Aktstykke fra hine Dage.

»Det er mig en særdeles Glæde, herved i Overensstemmelse med den strengeste Sandhed at kunne afgive den Erklæring, at studiosus Hr. Jørgen Lund i de snart 5 Aar, han nu har virket som Organist ved den herværende katolske Kirke til den h. Ansgarius, ikke alene til enhver Tid har opfyldt alle de ham i denne hans Stilling kontraktmæssig paahvilende Forpligtelser med største Punktilighed og Redebonhed, men desuden ogsaa altid med den mest levende Interesse, med den hele Intensitet af sin begavede Aand og med umiskendeligt overraskende Held har bestræbt sig for at gøre den skønne og herlige Orgeltonkunst tjenlig til Religionens hellige Øjemed, hvorhos det ogsaa især fortjener Ros og Paaskønnelse, at Hr. Organist Lund, omend skønt ifølge sin egen individuelle Anskuelse og religiøse Bekendelse aldeles fremmed for den katolske Kirkes Dogma og Kultus, dog alligevel ved flittigt og opmærksomt Selvstudium har forstaaet at gøre sig fuldkommen fortrolig ikke blot med denne sidstes mangfoldige ydre Former, men ogsaa med selve dens indre Gehalt og dybere Betydning, saa at ifølge deraf hans Orgelakkompagnement fuldkommen tilfredsstillende den kirkelige Liturgis saa vel som den musikalske Harmonis Fordringer og desaaarsag ogsaa ubetinget kan sættes i Rang med de dygtigere katolske Orgelmestres Præstationer.

Det var mig selv derfor meget behageligt, skønt ingenlunde uventet, da jeg hørte denne min egen personlige Dom om Hr. Lunds Orgelspil stadfæstet ved en af de i denne Sag mest kompetente Dommere, nemlig Hs. Biskoppelige Naade den Apostoliske Provikar Dr. Paulus Melchers, idet denne høje Prælat under sit Ophold her i August f. a. ligeledes udtalte sig særdeles gunstigt og tilfredsstillende om denne vor unge Organists Akkompagnement og øvrige Spil.

Jeg kan derfor ikke andet end ønske, at det maatte forundes Hr. Lund endnu i en lang Række af Aar at hellige sin ædle Kunst til Kirkens Tjeneste og saaledes at gøre den virksom og frugtbringende til Herrens højeste Ære og Forherligelse og til ret mange troende Sjæles Opløftelse og Opbyggelse.

K o b e n h a v n, Helligtrekongersdag 1860.

H. Grüder, Pst.

Ovenstaaende Vidnesbyrd underskriver jeg af ganske Hjerte.

G. Schürhoff, Past.

Idet jeg heved endnu en Gang fornyer den ovenfor udtalte Dom over Hr. Organist Lunds Virksomhed, kan jeg ikke undlade ved denne Lejlighed ogsaa at ønske Dem alt Held og Herrens rigeste Velsignelse til Deres fremtidige Løbebane.

København, d. 31. Januar 1863.

H. Grüder, Pst.

Jeg føjer hertil et skønt lille Mindeord, som en tilrejsende tysk katolsk Præst skænkede mig som Tak for et Par Tonemalerier, jeg efter hans Anmodning foredrog for ham. Det lyder saaledes i Original og Oversættelse:

Laudate Dominum in chordis et organo,
laudate eum in cymbalis jubilationis,
laudate eum in cymbalis benesonantibus,
omnis spiritus laudet Dominum.

Ps. 150 fin.

Juveni crnatissimo J. Lund, stud. theol., Ecclesiæ catholicæ Hafniensis organoedo, in memoriam illius horæ, qua in Ecclesia S. Ansgario, Danorum Apostolo sacræ Canoris organorum vocibus Christi redemptoris nostri nativitatem et resurrectionem tam artificiose quam pie depingens, animum delectavit non minus quam ad divina elevavit, hæc regii vatis ad musicam divinam incitamenta dedicare atque veræ sinceræque æstimationis signum esse voluit.

Hafniæ die S. Brigittæ sacra a. Dni MDCCCLIX.

Franciscus Hipler, Dioeceseos Varminiensis Presbyter.

Lover Herren med Strengelæg og Orgel,
lover ham med højtonende Cymbler,
lover ham med velklingende Cymbler,
alt, som har Aande, love Herren.

Davids 150de Salme.

Hr. stud. theol. J. Lund, Organist for den katolske Menighed i København, modtage, til Erindring om den Time, da De i den hellige Ansgars, de danskes Apostels Kirke paa en Gang med kunstnerisk Skønhed og from Følelse, baade til Glæde og Opløftelse afmalede vor Frelzers Fødsel og Opstandelse, denne den kongelige Sangers Opmuntring til at dyrke den religiøse Sang, tillige som et Tegn paa sand og oprigtig Agtelse.

København, d. 8. Oktober 1859.

Frans Hipler, Sognepræst i Ermeland, Prøjsen.

Den 31. Januar 1863 fratraadte jeg Organisttjenesten. Dels havde jeg den Gang med den sig nærmende Embedsexamen for Øje overtaget nogle Skoletimer som Bivirksomhed, og dels mente Forstanderskabet for Kirken i mit Sted at kunne bruge en af mine Elever, en ung Katolik, ja havde endog bag min Ryg truffet Bestemmelse i saa Henseende. Men disse ca. 8 Aar, i hvilke jeg havde været knyttet til katolsk Kirke, har været et betydningsfuldt Afsnit i mit Liv. Det er altid udviklende for Personligheden at blive noget betroet, og saaledes har ogsaa dette været for mig. Man havde jo tænkt, at det vilde gaa mig som saa mange, der kom i Berøring med Katolicismen, at jeg ret snart vilde træde over; Præster og Menighed haabede det, og mine Forældre frygtede det. Men hvor dybt og inderligt jeg end ofte bevægedes, naar jeg gengav de store Mesters Kompositioner paa Kirkens ypperlige Orgel, medens Menigheden knælede i Stilhed og alt omkring mig aandede Andagt og Hengivelse, saa har jeg aldrig svigtet min protestantiske Konfession. Naar jeg om Søndagen havde udrettet min Tjeneste i Katolsk Kirke baade til Højmesse og Aftensang, søgte jeg regelmæssig vore egne Kirker til Aftengudstjeneste. Det gik saa ganske naturligt; jeg har næsten ikke mærket, at man gjorde sig Anstrengelser for at drage mig i den ene eller anden Retning; og naar henimod Slutningen en yngre Præst ved Kirken forestillede mig, at hvis jeg traadte over, kunde jeg være sikker paa at beholde Organistposten alle Dage, gjorde det slet intet Indtryk paa mig. Guds Førelse har været mig aabenbar i den Henseende som i saa meget andet.

Kort efter min Ansættelse blev jeg tillige med mine Forældre indbudt til Aftenselskab i en katolsk Familie, hvor ogsaa Præsterne kom tilstede. Ved Bordet holdt en af disse en Tale for mig med mange venlige og anerkendende Ord. Jeg blev bevæget derved og maatte svare; jeg rejste mig da uden at ane, hvorledes jeg skulde lægge Ordene. Men de faldt saa naturligt og beskedent, saa følt og inderligt, at mine Forældre ikke blot glædedes, men at Moder aldrig kunde glemme den Tale. Det var nu ogsaa Gud selv, der lagde mig Ordene i Munden. Og ligedan skete det en anden Gang: Jeg maatte vente lidt udenfor Præstens Dør, og det maatte ogsaa en anden, en Sproglærer, som nogle Aar tidligere var gaaet over til Katolicismen. Han spurgte mig da ganske umotiveret, hvornaar jeg havde bestemt at ville træde over, og jeg svarede ham ganske uforbeholdent: »Jeg er fuldt tilfreds med den Konfession, hvori jeg er opvokset, og førend jeg bliver utilfreds med den, kan jeg ikke ville tænke paa at skifte

Konfession.« Han hævdede da, at Sandheden er kun én, og at der kun kunde være én sand Kirke, og spurgte saa: Men hvor er den? Jeg svarede ligesaa roligt og naturligt: »Selvfølgelig dér, hvor Ordet forkyndes ret og Sakramenterne forvaltes efter Herrens Indstiftelse.« Dette Svar erklærede han for at være en Tautologi og begyndte at tale om Trangen til at faa Syndernes Forladelse. »Har De da«, spurgte jeg, »maaske aldrig følt Syndernes Forladelse, før De blev Katolik?« Og paa hans noget famlende »Nej«, sluttede jeg: »Saa er det jo godt, at De er bleven Katolik.« I det samme aabnedes Præstens Dør, og vore Veje skiltes. Det er den eneste Gang, jeg mærkede noget direkte Forsøg paa at omvende mig, og dette forstod jeg endda først bag efter. Mulig er det sket adskillige Gange, uden at jeg i min Ungdoms Aabenhed og Naturlighed har tænkt paa, at saadant skulde være et Forhør eller en Fælde. I hvert Fald har Præsterne ikke en eneste Gang indladt sig i Diskussion med mig om de teologiske Differenspunkter, om end den oven omtalte yngre Præst tilbød mig en latinsk Afhandling, han havde skrevet om »Transsubstantiationen«; dog har de været godt underrettet om mit Standpunkt, det fik jeg ofte Bevis paa. Derimod har jeg selv en Gang spurgt Præsten, hvorpaa Katolicismen begrundede Læren om Apostelen Peters 25aarige Episkopat, men da afviste han efter nogen Betænkning Spørgsmaalet med disse Ord: »O Hr. Lund, det er blot et gammelt Sagn; men ønsker De nærmere Underretning derom, vil jeg bede Dem læse denne lille Bog.« Det var Pater Venturas Afhandling: »Ist Petrus in Rom gewesen, und ist der römische Bischof der Nachfolger Christi?« en Bog, som jeg læste med Interesse, og hvis ejendommelige Skriftfortolkning jeg ikke noksom maatte forundre mig over. Det hed f. Ex.: Naar Kristus gav Apostelen Navnet Petrus d. e. Klippen, betyder det, at Kristus netop gav ham sit eget Navn (i 1 Kor. 10 staar jo, at Klippen, som fulgte Israeliterne i Ørkenen, var Kristus) og dermed designerede ham til at være hans Stedfortræder.

Efterat jeg havde fratraadt Stillingen ved Katolsk Kirke, har min Musik væsentlig været lagt paa Hylden; dog har jeg baade haft Fornøjelse og Nytte ogsaa i mit senere Liv af den Smule Musik, jeg i unge Dage havde faaet lært. I Slutningen af Halvtredserne og Begyndelsen af Tredserne genoptoges Kvartetspillet i mine Forældres Hjem, og dér mødte flere Kapelmusikere (Kammermusikens Professor Anton Svendsen, Schjørring, Fritz Schram o. fl.) og andre Kapaciteter (kgl. Syngemester Lembcke, Professor Gotfred Matthison-Hansen og hans Broder Kantor Vilhelm M.-H., Organist Barth, kejserlig russisk Kam-

nermusikus Frands Hillebrandt, Violoncellisten Hegelund o. fl.). Jeg spillede da oftere Klavérstemmen til Trioer og Kvartetter af Beethoven, Mozart, Haydn, Reissiger o. fl. Som Tilhørere mødte blandt andre Dr. theol. Kolthoffs Døtre; og da jeg maatte ophøre at medvirke paa Grund af Examenslæsning, overtog den ene af dem min Plads; det er hende, som senere blev min Hustru.

I mine Kandidataar, det var strax efter Krigen 1864, var der paa Grund af, at de mange afskedigede slesvigske Præster gerne ønskedes anbragt i Præstekald i det sønderlemmede Kongerige, kun ringe Udsigter for Befordring af unge teologiske Kandidater. Og at sætte Bo blot paa Informationer vilde jeg nødig indlade mig paa; jeg tænkte da noget paa mulig at gøre min musikalske Indsigt frugtbringende. Efter at have opfrisket mine musikteoretiske Kundskaber hos Professor Gebauer, hvis Systematik og Lærerdygtighed jeg i høj Grad paaskønnede, ansøgte jeg 1866 om den da ledige Organiststilling ved Sct. Knuds Kirke i Odense. Kirkeinspektionen overdrog Professor I. P. E. Hartmann at træffe Valget mellem Ansøgerne, og jeg fik da Tilladelse til at aflægge Prøve for ham paa Orglet i Frue Kirke. Prøven bestod i, at han, efterat jeg havde præluderet en lille Stund, bad mig spille en Koral i en af de gamle Kirketonarter (Joh. Krügers »Jesu du min Glæde«) efter den gamle becifrede Koralbog (jfr. Si. 44) og derefter en »indøvet« Komposition efter Kørners Orgelvirtuos (jeg havde rigtignok ikke haft Fingrene paa noget Orgel i de sidste 3 Aar). Professoren udtalte, da begge Dele havde været tilfredsstillende: »Ja, der er intet i Vejen for, at De godt kan bestride Organistembedet; men De faar det ikke, fordi De, der er en dygtig teologisk Kandidat, naturligvis ved Lejlighed vil søge Præstekald og derfor ikke synes mig at burde optage et af Landets bedste Organistembeder for de særlig uddannede Musici. Jeg har nærmest tænkt paa en Organist, som tillige kunde være en Slags Stadsmusikant der ovre. Vil De hilse Deres Fader fra mig.« Jeg fik det altsaa ikke, atter en god Styrelse fra oven. Men min musikalske Indsigt kom mig tilgode ogsaa i mit Præsteliv, idet jeg kunde opbølge Kirkesangen, lede Sangforeninger og undervise baade egne Børn og fremmede i Klavér- og Orgelspil.

Fra Barneaarene.

3. Overgangsalderen.

Efter hvad jeg har meddelt om mine tidlige Barneaar, tør jeg nok sige, at jeg maa have været en arbejdsom og pligtopfyldende Dreng med gode Evner i forskellige Retninger, og jeg forstaar godt, at Forældre og Slægtninge ansaa mig for et lovende Barn. De fleste Børn giver imidlertid større Løfter, end de i deres senere Liv naar at indfrie; det ligger dels i deres egen Natur, dels i de udvortes Forhold, hvorunder de opvoxer. For mit Vedkommende gælder vel begge Dele: Min Natur og mine Tilbøjeligheder henviste mig ikke til det boglige: jeg fyldestgjorde vel Skolens Fordringer fra Dag til Dag, men manglede for øvrigt Interesse for Læsning; »Morskabslæsning« gav jeg mig slet ikke af med, i Hjemmet var der faa eller ingen Bøger, og de Bøger, som min Moder og Søsken skaffede sig til Laan, agtede jeg lidet eller slet ikke, — det var jo mest den opdigtede og ikke den virkelige Verden, de omhandlede. Var jeg ikke kommen en Del i Teatret og dør havde lært Øhlenschlægers Tragedier og Datidens udmærkede Skuespilkunst at kende, vilde jeg med al min Skolelærdom være blevet et i høj Grad uvidende og udannet ungt Menneske. Og desværre blev jeg det i temmelig paafaldende Grad; thi en vis pietistisk Strømning greb mig, da det lakkede mod Konfrimationsalderen, saa jeg skyede Teater, Dans og alle almindelige Forlystelser. Da Fader en Gang forærede mig en Billet til Operaen »Barbereren i Sevilla«, gik jeg hjem efter 1ste Akt. I hele min Skoletid havde jeg ingen Venner eller Omgang, og anskaffede mig ingen Bøger uden Opbyggelsesbøger, Regnebøger, matematiske Bøger og en større Del Noder. En underlig Særling maatte jeg derfor blive, især da jeg blev en Del forkælet i Hjemmet. Dette sidste gav sig særligt Udslag i 12 Aars Alderen: Min ældre Søster Marie havde tidligere haft en langvarig Øjenlidelse, saa hun ikke kunde taale Lys i Stuen, og der derfor om Aftenen indtil hendes Sengetid levedes i fuldstændigt Tummørke, idet Lyset maatte anbringes i en Krukke højt oppe mod Loftet. Hun naaede dog ved Lægen Professor Paullis Behandling at blive helbredt i saa Henseende. Men adskillige Aar derefter begyndte jeg en Aften at klage over, at jeg følte Smerte i mine Øjne, og at det var taaget for Øjnene, naar jeg læste ved Lys. I Erindring om, hvad min Søster havde gaaet igennem, tog Forældrene min Beklagelse overmaade alvorligt og forbød mig indtil videre at læse ved Lys. Jeg blev da væsentlig kun Tilhører i Skolen, og faa Maaneder derefter taget ud af Skolen for at undervises en enkelt Time daglig

af en ung Student, senere Skolebestyrer Professor H. Larpent, som boede i samme Hus som vi. Øjensvagheden kan imidlertid ikke have haft videre Betydning, da jeg i den lange Fritid syslede med Matematik og Musik og forfattede den tidligere omtalte Regnebog (Si. 40); men selv troede jeg, at Øjnene maatte være svage, siden der blev gjort saa meget Væsen deraf. Nærsynet har jeg altid været, men aldrig behøvet Brillen uden til at se med paa længere Afstand, og saaledes har jeg det endnu som gammel Mand.

Ved det nye Skoleaars Begyndelse skulde jeg da paany sættes i Skole; men da var Skolen falleret, og den Klasse, hvori jeg havde passet, var af den nye Bestyrer (Rovsing) bleven ophævet. Mine Forældre ønskede mig da i Metropolitanskolen; men ved Prøven viste det sig, at den Undervisning, jeg hidtil havde faaet, slet ikke passede med Undervisningsplanen dér, og jeg blev da prøvet og optaget i Bohrs Skole, »Det v. Westenske Institut«. Her kom snart baade mine Fortrin og Mangler til Syne; og om jeg end gennemgaaende hørte til Klassens bedste Trediedel, naaede jeg ikke de øverste Pladser som i Borgerdydskolen. Jeg kom heller ikke her i noget nærmere Forhold til de andre Elever, nærmest vel paa Grund af, at jeg ved den Deling af Klasserne og Omflytning, som Skolens stærkt voxende Elevantal gjorde nødvendigt, Aar efter Aar fik for største Delen nye Kammerater.

15½ Aar gammel blev jeg konfirmeret af Provst Pram Gad og var meget tilfreds med hans Konfirmationsforberedelse, nedskrev ogsaa regelmæssigt efter hver Time, hvad han havde forklaret (vi brugte endnu den Gang Balles Lærebog og den evangelisk-kristelige Salmebog med Tillæg), ligesom ogsaa hver Søn- og Helligdag i den følgende Vinter Indholdet af de Prædikener, jeg hørte ved Aftengudstjenesterne. Mine Forældre havde dog frygtet for mulig Paavirkning fra Katolicismen og bad derfor Pastor Nansen (den Gang teologisk Kandidat og Religionslærer ved en af de Skoler, hvor Fader underviste i Sang) om at gaa Differenspunkterne mellem Katolicisme og Protestantisme igennem med mig. Han gjorde det ogsaa, vistnok baade grundigt og varmt; men da det var frie Foredrag, uden at nogen Bog var lagt til Grund, eller at nogen sammenhængende Plan var mig klar, var de Timer virkelig uden Frugt. Derimod overvejede jeg selv i Stilhed, hvad der mødte mig ved den katolske Gudstjeneste, og baade mit Hjerte og mine Tanker var i høj Grad berørt deraf. Til min første Altergang forberedte jeg mig meget alvorligt sammen med min ældre Søster; vi læste i de ca. 14 Dage mellem

Konfirmationen og Altergangen Johs. Evang. Kap. 13—17, Søren Kierkegaards 5 Altergangstaler og »Til Selvprøvelse« m. m. Fra disse Dage skriver sig mit lille Vers »Før Altergangen«, hvormed jeg har indledet denne min Selvbiografi, og som jeg i hele mit Præsteliv har benyttet som Indledningsbøn til enhver af mine Skærtorsdagsprædikener.

Hvad Skoleundervisningen angaar var den i begge Skoler gennemgaaende samvittighedsfuld og havde meget tilfælles, skønt Undervisningsplanen var en Del forskellig: Medens Borgerdydskolen krævede mere af de lavere Klasser og derfor kunde fæstne og udvide Kundskaberne i de højere uden at overbebyrde Eleverne, frygtede Bohrs Skole for at overbebyrde de smaa og maatte derfor henlægge saa meget til de sidste Aar, at Eleverne da vanskelig kunde tilfredsstille Skolens Fordringer, og Undervisningen maatte gaa saa hurtigt hen over adskilligt, at det gik ud over den dybere Forstaaelse, og Interessen svækkedes (jeg tænker her særlig paa Historieundervisningen). Lærerne var for en Del de samme i begge Skoler, og jeg bevarer gode Minder om de fleste af dem. Naturligvis var der enkelte uheldige: en Dansklærer i Bohrs Skole benyttede f. Ex. den største Del af sine Timer til at læse Korrektur paa Feuilletonromaner til et af Hovedstadens Blade, og en Fransklærer sammesteds snakkede Tiden bort med Bynyt og ligegyldige Ting — men de var begge »Professor«, og deres Navne mentes at skulle kaste Glans over Skolen. Værre var det dog, naar vi smaa Drengene ved Bortgangen fra Borgerdydskolen fik se et Par Lærere Arm i Arm og med et halvfjøllet Grin svinge omkring ad en særlig berygtet Gade i Skolens Nabolag. Vi kendte ikke vedkommende Gades Betydning, men havde en instinkt-mæssig Afsky for den skumle Gyde og maatte tabe en Del af vor Agtelse for vedkommende Lærere.

De Fag, der interesserede mig mest, var Religion og Matematik; og i Sammenligning med andre lærde Skoler paa den Tid var vi i Bohrs Skoles studerende Klasser heldigt stillede. Harald Bohr, senere Sognepræst, havde Religionsundervisningen dør; og kunde andre maaske have fremholdt Kristendommens Sandheder med større Varme, saa viste han sig dog ogsaa ved denne Undervisning som en fortræffelig Lærer og gjorde sig Flid med os; for øvrigt var Historie nok hans Hovedfag. I Matematik fik jeg Begyndelsesgrundene af Kand. Corfixen, senere Overlærer i Sorø; han brugte ikke nogen Bog, men dikterede os Sætningerne og Beviserne angaaende

Regningsarterne saa simpelt, at jeg, da vi havde faaet Addition og Subtraktion gennemgaaet, paa egen Haand skrev Beviserne angaaende de andre Regningsarter, saa snart han havde dikteret Sætningerne enkeltvis, og jeg har til alle mine Elever i Matematik benyttet den samme Fremgangsmaade. Senere fik jeg Kand. Hauschultz og Premierløjtnant v. Schau til Matematiklærer, hver især med betydelig Lærerdygtighed, og jeg beundrer dem begge, den første for hans med stor Omhu til Rette lagte Opgaver trods den Særhed og Kedsommelighed, som prægede hans Undervisning, og den sidste for hans store Elskværdighed; men da jeg selv var ganske flink og fremadstræbende i Faget, savnede jeg — hvor mine egne Beregninger og Undersøgelser gik videre end det til Artium ligefrem nødvendige — den Anvisning og Hjælp, som jeg erfarede blev given i flere andre lærde Skoler, saa at jeg — skønt nævnet som »eminent begavet i Matematik« og selv søgt som Lærer alt i Skoletiden — dog maatte føle mig tilbage for flere jævnaldrende fra andre Skoler. I Modersmaalet havde jeg let ved at udtrykke mig korrekt og flydende, men Indholdet kunde og maatte det knibe med, da jeg manglede Læsning og saaledes mere og mere kom til at mangle Modenhed i Sammenligning med adskillige af mine Kammerater; og det hjalp ikke, at jeg i mine Stile paa alle mulige og umulige Steder søgte at indføre religiøse Betragtninger og Udviklinger.

Jeg tror nok, at de fleste af os sløjede en Del af i den første Gymnasklasse og derfor maatte arbejde desto ivrigere i den øverste for at naa et respektabelt Resultat. Dær kneb det i alt Fald adskilligt for mig, og jeg tog derfor det fornuftige Parti at udsætte min daglige Forberedelse i de gamle Sprog til efter Overhøringen; og dette blev selvfølgelig lettere end selv at sidde og stave mig igennem de gamle Klassikere, om det end oftere medførte, at min Præstation ved Overhøringen bar Præg af at være uforberedt. Jeg havde for øvrigt mange Jærn i Ilden: Foruden mit Skolearbejde og Organistembedet begyndte jeg, som før berørt, i Skoleaarene at undervise i Musik og Matematik og var baade ivrig og strix som Lærer, men opnaaede ogsaa gode Resultater. Min første Elev i Matematik fik ved Præliminærexamen ug baade i Aritmetik og Geometri; og det vakte Opmærksomhed, da Professoren Chr. Jürgensen komplimenterede mig, fordi dette unge Menneske havde vist sig som den dygtigste af alle det Semesters Præliminarister, skønt han kun havde haft ganske faa Maaneders Undervisning. Da jeg selv senere blev Student, huskede Prof. Jürgensen mig godt og viste mig faderlig Bevaagenhed.

Aar 1858 absolverede jeg Artium, og det gik mig særdeles godt: Jeg opnaaede 6 ug (i Religion, Historie, Geografi, Aritmetik, Geometri og Naturhistorie), 5 mg (i Dansk, Tysk, Fransk, Græsk og Fysik) og 2 g (i Latin, skriftligt og mundtligt). Til mit ug i Geometri blev yderligere føjet et Kryds, da jeg var saa langt fremmeligere deri end de øvrige i Klassen; halve Karakterer brugtes ellers ikke.

Det følte som en hel Begivenhed i Familien, og Glæden over den unge Student med den gode Examen var stor. Min Fader købte et Guldankergangsur, som han skænkede mig den paafølgende Juleaften i Stedet for det kolossale Guldrepeterur, som min Morfader havde bestemt til mig (Si. 5).

I det sidste Aar havde vi vordende Studenter omgaaedes noget mere. Et Par Klassegilder havde vi holdt i Aarets Løb, og til det ene skrev jeg en munter Selskabsvise.*) Nu Examen var endt, og vore Veje tildels skulde skilles, holdt vi det traditionelle Studentergilde paa »Fortunen« med mange gode Sange og Taler.

I den paafølgende Sommerferie foretog en større Del af Kammeraterne en Rejse sammen gennem Jylland. Men ligesom jeg havde levet for mig selv de tidligere Aar og ikke havde kendt til at have nogen Søndag fri, kunde jeg ikke heller deltage i Jyllandsrejsen; jeg var jo bunden af mit Organistembede. Dog deltog jeg den følgende Vinter med min ældste Søster i Studenterkarnevalet.

Sang ved Klassegildet

d. 13. Marts 1858.

Mel.: »Vi Sømænd gør ej mange Ord«.

Skænk i, Magister, skænk blot i,
lad Vinen herligt flyde,
thi en og alle ville vi
Begejstringsdrikken nyde.
En Skaal for hver, som løftes kan
ved Vin og Skæmtetaler
til frejddigt Livssyn og Forstand
paa Ungdoms-Idealer.

*) Ved samme Tid forsøgte jeg mig ogsaa i flere andre Smaadigte (f. Ex. Julesangen »Da Natten spredte sin Dunkelhed« til Mel. »Det er saa yndigt at følges ad«, Ps. 33,4, optaget i Faders Sange til Skolebrug 1859), og jeg skrev Anmeldelser af Koncerter og Musikalier til »Berlingske Tidende«, »Dagbladet« og »Fædrelandet«, senere ogsaa større Artikler om kirkelige Sager, navnlig i »Nationaltidende«.

Øs op, Magister, øs blot op!
vi længes efter Saften,
helt flov er hver som helst en Krop
og trænger haardt i Aften
til ret at faa — vel ej en Rus,
men Munterhed i Sinde;
thi bort fra dette fyldte Krus
fly hvert bedrøvet Minde.

Skænk i, Magister, skænk blot i,
med Vinen kommer Viddet,
saa glemmer vi vort Slaveri
med hele Lektiesliddet.
Lad Hovedbrud og Skolegang
og Stilevrøvl kun fare;
thi først behøves Sold og Sang,
skal Artium vi klare.

4. Studieaarene.

Saaledes var det første Afsnit af mit Ungdomsliv til Ende, og det kunde maaske se ud, som her var lagt en god Grund for Fremtiden. Men ak, her var store Mangler. Jeg var i høj Grad umoden og uvidende: naar undtages Religion og Matematik, manglede jeg Forstaaelse af, hvad jeg havde modtaget i Skolen, og mit Øje var hverken aabnet for Naturens eller for Kunstens Skønhed; selv hvad Musik angik, havde jeg større Interesse for at criticere Udførelsen end for at glæde mig over Indholdet, og dog tonede der altid Melodier i mit Indre eller paa mine Læber som Udtryk for mine Tanker og Følelser, men nedskrevne eller udarbejdede blev de ikke. Jeg trængte saaledes overordentlig til Læsning og til at se mig om i Livet, ja trængte overhovedet til Vejledning og Opdragelse, saa uaffilet og ubehersket som jeg var, og saa ukendt med de almindeligste Regler for Omgangslivet. Havde jeg fundet ind paa saadanne Veje, var jeg nok blevet en mere udviklet Personlighed og kommen til at udrette noget mere i Livet.

Jeg begyndte med at melde mig ind i Studenterforeningen. Gid jeg var blevet i den! Der vilde jeg baade have haft Biblioteket til

Afbenyttelse og Sangforeningen til Glæde og Udvikling, og Kammeratskab vilde vel ogsaa dør være vundet og have faaet en god Indflydelse paa mig. Men som jeg var et Hjemmemenneske og et Pligtmenneske, kom jeg slet ikke i Foreningen i de 2 Maaneder, jeg stod som Medlem, uden en Formiddag, da der var ganske tomt (kun to Studenter sad ved et Vindue og spillede Dam), og en Lørdag Aften, hvor Munterheden var mig for fremmed til at kunne vinde mit Bifald. Da dernæst en Anmodning om Laan fra Biblioteket blev for-gæves, eftersom den ønskede Bog ikke var hjemme, syntes jeg ikke, Foreningen var noget for mig, der havde et godt Hjem hos mine Forældre, men nærmest maatte passe for de hjemløse Studenter fra Provinsen. Under saadanne Omstændigheder maa det ikke forundre, at jeg fik et noget kejtet Væsen, ofte forløb mig i Selskabslivet snart af Uvidenhed, snart af Generthed, mest maaske, naar jeg vilde forsøge at gøre mig gældende. Men jeg kom ogsaa altid til at bøde haardt derfor.

Mangen Student staar raadvild med Hensyn til Valget af Studium; det gjorde jeg ikke. Jeg var bestemt paa at ville være Præst og begyndte derfor strax ved Siden af de filosofiske Forelæsninger paa det teologiske Studium, saa godt som jeg forstod det. Og vel kom jeg ifølge mit hidtidige Liv med gode Forudsætninger i Henseende baade til Bibelkundskab og til Dogmeopfattelse; men dog gik det daarligt nok med at lægge Læseplanen og at gennemføre den. Jeg vilde ogsaa gerne fortsætte med Musik og Matematik, fik derhos en Del Informationer i begge Fag, og ivrig, som jeg var, skulde alt gaa med størst mulige Fart. Det varede da ikke længe, før jeg maatte erkende, at mit teologiske Studium egentlig blev vanrøgtet. Kraften blev mere lagt paa at føre mine Elever frem end paa selv at gøre sikre og stadige Fremskridt.

Strax efter min Studenterexamen blev jeg antaget til Matematiklærer ved et af Byens Præliminær- og Artiumskursus og fik flere private Elever; saa da ved Juletid adskillige af Gymnasiasterne i Bohrs Skole bad mig undervise dem i Matematik, maatte jeg sige nej. Dog vilde jeg ikke helt skyde dem fra mig og tilbød dem derfor at gennemgaa hele det matematiske Pensum (Aritmetik og Algebra, Geometri, Trigonometri og Stereometri) én Gang for dem og give dem dertil svarende Opgaver, saa kunde der komme med saa mange, der havde Lyst og vilde tage fat for Alvor, — og det skulde være aldeles gratis. De var mange, der meldte sig; jeg fik Lokale paa det kgl. Vajsenhus og fuldførte, hvad jeg havde lovet, i 20 Gange, 1½ Time

hver Gang. En Del faldt vel fra paa Halvvejen; men de, der holdt ud til Enden, fik et særdeles godt Resultat: den dygtigste, den senere Dr. phil. Professor Georg Brandes, fik 2 ug, hvorved han opnaaede at faa til Hovedkarakter 1ste Karakter med Udmærkelse, de andre ug og mg eller 2 mg. — Jeg skrev derhos enkelte Artikler og Opgaver i det den Gang begyndende »Matematisk Tidsskrift«, udgivet af cand. mat. Tychsen, under Mærket »en ung studerende« og hørte et Par matematiske Forelæsninger af Docent Kolling og Prof. Jürgensen. Sidstnævnte havde, som tidligere omtalt, lagt Mærke til mig (Si. 56) og viste mig stor Velvilje. Det var tydeligt, at det gjorde ham ondt at høre, at jeg vilde opgive at gaa videre i Matematik. »Jeg er jo gammel, sagde han, og der vil nok kunne blive Plads til Dem her ved Universitetet; men er Teologien en Hjertesag for Dem, saa bøjer jeg mig.« Ogsaa Brandes forundrede sig, da jeg fortalte ham, at jeg maatte lægge Matematikken til Side i nogle Aar, og sagde: »Det er en Fejl af Dem; lægger De det nu paa Hylden, gaar Genialiteten tabt«. Han har mange Aar senere i sin Levnedsskildring i »Det ny Aarhundrede«, 1. Aargang, I. 1904, Si. 68, hvor han omtaler sin Skolegang, udtalt sig særdeles anerkendende om mine ovennævnte Foredrag paa Vajsenhuset.*) Ogsaa jeg har mindedes ham som den udmærkede Elev —

*) »Ganske vist var der Lærere, som i den Grad manglede Greb paa at modde Indsigt, at den Undervisning, de gav, var aldeles spildt. I fire, fem Aar havde Drengen f. Ex. lært Geometri uden endnu at begribe dens simpleste Elementer. Saa fremmed var dens Væsen forblevet ham, at han ikke kendte en retvinklet Trekant igen, ifald den rette Vinkel stod øverst. Da hændte det, Aaret før Examen skulde tages, at en ung Rus, der havde været en enkelt Klasse forud for Holdet, tilbød det gratis Eftermiddagsundervisning i Trigonometri og sfærisk Geometri, og alle, som anede, hvilken Hjælp her bodes, strømmede til. Den unge Student, senere Pastor Jørgen Lund, var en fremragende matematisk Begavelse, og underviste med en Klarhed, en Ild, et Sving, som rev ned. Drengen, som aldrig før havde begrebet et Ord af det alt, fik nu en glødende Interesse for Faget og blev efter ikke mange Timers Forløb helt dygtig deri. Som Jørgen Lund underviste i Matematikken, saaledes skulde der have været undervist i alle Fag. Man nødtes til at nøje sig med mindre.«

Forfatterens Hukommelse har svigtet ham noget, idet Undervisningen, som ovenfor nævnet, omfattede ikke blot Trigonometri (plan og sfærisk), men det hele Artiumspensum. Ifølge Elevernes tarvelige Standpunkt vilde en Gen-nøngang af Trigonometrien alene ikke have kunnet give noget væsentligt Udbytte.

skønt jeg aldrig senere har truffet ham — idet jeg ved hans Forfatterjubilæum (1886?) telegraferede til ham: »Quod discipulus promissisti, magister splendissime perfecisti«. (Hvad Du som Discipel lovede, har Du som Lærer glimrende gennemført). Det faldt mig naturligt at sende ham denne Hilsen, om end jeg nok forstod, at mange vilde forundre sig over, at en Præst gav et Ord med ved den Fest.

Blandt mine Elever ved Foredragene paa Vajsenhuset var en Gymnasiast Ludvig David, hvem jeg vedblev at undervise lige til hans Examen og endog meddelte lidt af Funktionslæren og Differentialregning. Denne Undervisning gav Anledning til, at jeg blev kendt af hans Familie, Konferensraad, Universitetsprofessor og Nationalbankdirektør C. N. David, tidligere Finansminister, og Hustru f. Bramsel. Der var 2 Sønner og 4 Døtre, helt igennem overordentlig begavede og elskværdige Mennesker. Konferensraaden brugte ikke mange Ord, men hvert Ord var vægtigt, baade naar han talte, og naar han skrev, og hvor var Fru David fuld af Interesser baade for Litteratur og Kunst, inde i alt lige fra Husvæsenet til Statsvæsenet, og dertil en Skønhedsaabenbaring, som kun maatte vige, nu hun var midaldrende, for det Ungdomsbillede af hende, som hang over Konferensraadens Skrivebord. Jeg beundrede dem begge. Et lille Brev fra Fader til Søn i Examenstidene saa jeg hos Sønnen, — det var kun 3 Linier, men hvor var det ypperligt! »Klem paa« begyndte det, og jeg læste det 3 Gange. »Hvilken Fader og hvilken Moder,« hviskede det i mit Inderste; og da Ludvig mærkede min Bevægelse, sagde han ganske roligt: »Ja, saadan er Far altid«.

Snart efter fik jeg Indbydelse til at besøge dem paa deres Villa »Søholm« i Rungsted, og baade der og i deres Hjem i København kom jeg oftere i de følgende 2 Aar og var sammen med adskillige interessante Personligheder. Jeg følte, at det maatte være herligt udviklende at voxe op i saadanne Omgivelser. Men hvor højt jeg skattede Familien i sin Helhed, saa skete det, at snart alle mine Tanker samlede sig om den ene Datter, den Gang 18 Aar gammel, hvilket jeg for øvrigt vist ved en Del Ubehjælpssomhed og Uforstand, saa det egentlig maa forundre, at Forældrene i henved et Par Aar kunde vedblive at have Overbærenhed med mig og vente paa, at jeg skulde erklære mig. Imidlertid var det mere og mere gaaet op for mig, at Datteren og jeg dog slet ikke vilde passe sammen, og skønt jeg oftere havde bestemt, at »i Morgen« vilde jeg gaa derud og begære hendes Haand, havde jeg ligesaa ofte, naar Morgendagen kom, opsat

det til en anden Dag. Omsider maatte der forhandles, og Ludvig paatog sig (det maa have været i Vinteren 1860—61) for sine Forældre at forhøre hos Moder om min Mening; men da optraadte han noget overlegent, saa Moder følte sig stødt og svarede ham kun, at hun nok skulde meddele mig, hvad han havde forebragt. Da Moder derefter refererede Samtalen for mig, tilføjede hun, at her maatte jeg handle, som jeg tyktes bedst, og blev jeg forlovet med Ludvigs Søster, skulde hun blive vel modtaget der hjemme; kun maatte det ikke være Bevæggrunden for mig til at foretage Skridtet, at jeg maaske troede derved særlig at ville glæde mine Forældre, — de kunde nemlig ikke tro, at hun og jeg virkelig vilde passe til at leve et helt Liv sammen. Mit Svar til Moder var i al Oprigtighed, at det kun var faa Ord, Datteren og jeg havde vexlet med hinanden, og at vore Interesser og Livsopfattelse var meget forskellige, ligesom hun overhovedet ikke havde vist Sympati for mig; og havde jeg under de forhaandenværende Omstændigheder vel oftere tænkt paa en mulig Forlovelse, vilde jeg dog helst se Tiden an og først tage endelig Bestemmelse, naar min Embedsexamen var fuldbragt. Dermed endte saa min Saga med Hensyn til det Davidske Hjem: Jeg gik slet ikke derud, skrev end ikke til dem, og blev da heller ikke oftere indbudt. Det var selvfølgelig atter en Fejl, en Hensynsløshed fra min Side, men sikkert en Nødvendighed, hvis dette Afsnit af mit Liv skulde faa en fuld Afslutning.

Jeg gaar nu tilbage til Foraaret 1860, da min Søster Clara (Si. 29. 31) blev konfirmeret af Helligaandskirkens Sognepræst Dr. theol. Kolthoff; i den Anledning holdt mine Forældre et ungt Selskab med Dans en af de nærmest følgende Dage, og blandt andre blev Præstens to unge Døtre Julie og Clara med indbudne. Fader havde paalagt mig at føre Dansen op med Julie, den ældste af disse. Da de imidlertid havde meget tilfælles baade i Person og Dragt, og jeg ikke tidligere havde set nogen af dem, skete det, at jeg i det afgørende Øjeblik forvexlede dem og traadte med den yngste, Clara, ind i Balsalen. Jeg opdagede strax Fejltagelsen og blev saa ilde tilmode, at jeg viste mig i høj Grad ordknap og uinteressert, og skyndte mig at faa den første Vals afsluttet saa hurtig som muligt. Som fuldstændig Modsætning til mig stod hun ved min Side med naturlig Ynde og barnlig Glæde — kun 15 Aar gammel. Det var som én hviskede mig inde i Hjertet: »Hende skal det være, og hvor meget du strider imod, det bliver ikke anderledes.« Men jeg sluttede Valsen og takkede, helt sikker paa, at hende skulde det aldrig

blive . Ja, jeg har ofte været uheldig i Livet, men Lykken har som oftest været bedre end Forstanden. Saaledes ogsaa i dette Stykke. De to unge Søstre blev allerede hentet hjem Kl. 11½, saa den Gang blev der ikke Lejlighed til videre Bekendtskab. Senere kom de af og til hjemme, ligesom ogsaa mine Søstre hos deres Forældre; og da Fader en Tid vejledte dem i Sømmespil for Violin og Klavér, skete det oftere, at mine Forældre og Søstre samtalede om dem, og jeg hørte ikke blot saaledes deres gode Omdømme, men havde ogsaa Lejlighed til at se det stadfæstet. De havde ikke gaaet i nogen Skole, men var begge undervist og opdraget med stor Omhyggelighed og Forstand, og de havde lært at arbejde paa egen Haand. Sprog var de godt inde i, og i Musik var de undervist med stor Kyndighed. Udmærket Læsning var de vænnet til, deriblandt store historiske Værker; heller ikke Tegning blev forsømt, og hvad der paa den Tid endnu var meget usædvanligt for unge Piger: de besøgte regelmæssigt Universitetsforelæsninger, hvorved de f. Ex. lærte Begyndelsesgrundene i Italiensk saa godt, at de med Lethed kunde gaa videre paa egen Haand, — og endelig deltog de med Interesse i de Sangøvelser efter Chevé-Metoden, som Komponisten Jørgen Malling efter sin første Udenlandsrejse fik Tilladelse til at afholde i et af Universitetets Auditorier. Men mere end alt dette maatte vi beundre deres store Naturlighed, det altid friske og ligelige Sind og deres usædvanlige Nøjsomhed. Var jeg kritisk anlagt og saa vel i det daglige Liv som i Kunst og Videnskab mere havde Øje for det ufuldkomne og Manglerne, gjorde det særligt Indtryk paa mig at mærke, at de i alle Ting vidste at finde noget lyst og godt og glæde sig derover. Det slaar nok altid til — hvad der staar i Clara Schumanns Biografi — at »et lyst Sind er den naturlige Tilstand for Mennesker, der er gode og rene i Hjertet«. Og saaledes fik de, eller særlig da den yngste, Clara, ikke ringe Indflydelse paa mig; men de fulgtes altid ubrydeligt med hinanden.

Lidt efter lidt blev ogsaa jeg indbudt til ungt Selskab hos deres Forældre sammen med mine Søstre, og de kom jævnligere til os. Ogsaa i Vigerslev besøgte de os en Eftermiddag efter Moders Død i Somren 1862. Vi spadserede i Haven, og Konversationen gik livligt — »det er jo Hjertet, der gør veltalende« (L. Kochs Livserindringer Si. 7) — ja saa livligt, at da de om Aftenen vilde bryde op, var det blevet for sent til at naa Toget, saa de maatte overnatte ude hos os. Hvorledes mit Sind var, kan jeg ikke analysere i det enkelte; men skønt jeg ellers just ikke var Morgenmand, sov jeg den Nat ikke længere

end til henad Kl. 3 og følte mig da saa vaagen, at jeg maatte staa op og gaa lidt ud i Morgenluften. Og hvor underligt det lyder: jeg havde kun gaaet et Øjeblik i Haven, da jeg hørte det pusle i den Ende af Huset, hvor Gæsterne sov, og strax efter traadte saa ogsaa den yngste af dem fuldt paaklædt ud i Haven. Det blev et Møde ved Solopgang og en Morgenvandring langs ad Jærnbanedæmningen; og da vi efter fornøjelig Samtale var kommen hjem og havde faaet vor Morgenmad, fandt Gæsterne og jeg os en Plads i Havens Lindelysthus, hvor de fik Haandarbejder frem, medens jeg forelæste »den estiske Sangers Kvad« af Hauchs Valdemar Sejr. Opad Formiddagen tog de hjem til København; men det Besøg tror jeg nok, at de begge endnu den Dag i Dag husker ligesaa godt som jeg.

Moder havde tydeligt nok ladet mig forstaa, at hun vilde glæde sig, om jeg en Gang kunde præsentere hende Clara Kolthoff som Svigerdatter, og Fader slog ofte paa de samme Streng, tilføjende, at »den Mand, der kan vinde en Piges første Kærlighed, faar en ubetalelig Skat; hun gaar gerne gennem Ilden for ham, om det saa skulde være.« De forstod begge godt baade hende og mig, og mine voxne Søstre fordulgte ikke heller deres gode Mening og Ønsker. Saaledes hengled et Aars Tid, idet Kvartetspillet fortsattes der hjemme, og de to Præstedøtre hyppigt var Tilhørere eller medspillende. Men saa skete det, at min Søster Marie, der 5. Maj 1863 havde holdt Bryllup med Købmand Luddahl, Maribo, tilbragte nogle Dage med ham hos os i Vigerslev i Anledning af Faders Fødselsdag 25. August s. A., og at hans Brødre med flere Slægtninge samledes hos os den følgende Søndag. Jeg havde haft et eller andet at udrette i Byen og skulde saa hjem om Eftermiddagen, men gik først hen til Dr. Kolt-hoffs for at fortælle dem om Festen d. 25de. Jeg traf kun Moderen og Datteren Clara hjemme; og som jeg var vant til at handle paa egen Haand, spurgte jeg, om de ikke nok kunde have Lyst at tage med til Vigerslev, hvor hele den Luddahlske Familie og nogle flere var samlet; i saa Fald kunde vi køre i Droske til Valby Kro og spadsere videre ad Kirkestien. De følte sig som tagne med en Trumf og optog mine Ord som en Indbydelse fra mine Forældre, saa vi kom hurtigt afsted og blev modtaget der ude med lige stor Glæde og Overraskelse; man begyndte alt at ville gratulere. Men var der ikke endnu den Gang Aarsag til Gratulation, og Situationen nok maatte falde lidt ejendommeligt for de to Gæster, jeg havde medbragt, saa faldt der dog samme Aften, 30. August 1863, da jeg fulgte dem paa Vej, et lille behersket Spørgsmaal fra mig: »vi to forstaaer dog vel nok hinanden?« og et

Fra Forlovelsestiden.

ligesaa diskret »Ja« fra hende, hvorved vi knyttedes til at dele det lange lykkelige Liv i kommende Dage med hinanden. Og faa Dage derefter skete de fornødne Forhandlinger med hendes Forældre, hvorved vi enedes om, at alt skulde gaa stille og naturligt, indtil Embedsexamen var overstaaet. Nu skulde der jo arbejdes med Alvor, og mit mangesidige Arbejde taalte ikke nye Afbrydelser eller Forstyrrelser.

Hvorledes stod det da nu med mit Arbejde? Jeg havde begyndt Studiet med stor Iver, og det havde været mit Ønske at tilendebringe det i kortest mulige Tid; men der var nu gaaet 5 Aar, saa jeg burde have kunnet være færdig ligesom alt et Par af mine jævnaldrende, men Enden syntes endnu at liggø noget fjærnt. Dels havde mine Interesser været for mange og mit Arbejde for spredt, dels havde jeg manglet Plan og Orden for Studiet, saa min teologiske Viden kun var fragmentarisk med større Huller; oftere var der sket Afbrydelser, og adskilligt var nok læst og tildels lært, men ikke forstaaet. Vel havde jeg en Tid forud indset Uholdbarheden af min Fremgangsmaade, og samtidig med, at jeg fratraadte Organiststillingen, havde jeg indtil videre definitivt opgivet al Information baade i Musik og Matematik, hvor dybt det end smertede mig, og havde kun overtaget nogle faa Timer ugentlig i det kvindelige velgørende Selskabs Tjenestepigeskole for at kunne bestride Udgifterne til Klæder, Bøger, Manuduktion m. m. Og den Kærlighed og Omhyggelighed, som blev vist mig af min forlovede og hendes Familie, og som kun alt for godt svarede til den Forkælelse, jeg fra Barndommen havde været vant til, syntes at maatte lette mig Vejen for den tilbagestaaende Studietid. Men hvor der først er kommen en systematisk Uorden, er det ikke saa lige at faa god Orden bragt i Stand, og særlig ikke i saa bevæget en Tid som netop Krigsaaret 1864. Et Par Gange syntes jeg at være for anstrengt og maatte tage nogen Ferie, var saaledes f. Ex. en Maanedes Tid hos min Svoger i Maribo, og først efter henved 2 Aars Forløb vovede jeg at indstille mig til den teologiske Embedsexamen, den eneste Examen, hvortil jeg er gaaet med Angst og Bæven, fordi jeg paa mange Punkter følte mig usikker og tillige var klar over, at hvis jeg ikke naaede at faa Examen i Orden denne Gang, vilde jeg næppe kunne fortsætte Studiet længere. Examen fik dog et tilfredsstillende Udfald, hvad jeg ikke tillægger min egen Dygtighed, men udelukkende Guds underlige, naadige Styrelse; han har villet bruge mig i sin Tjeneste, og efter min noget ejendommelige Natur var »Laudabilis« saa at sige en Nødvendighed som Examenskarakter,

hvis jeg skulde kunne optage Livsgerningen med Glæde og Tillid. Og det var ikke blot en Naade imod mig, men en kærlig Opfyldelse af min forlovedes inderlige Bøn. Det skete 26. Juni 1865, og samme Dag blev vor Forlovelse offentlig deklareret ved et Middagsselskab hos mine Svigerforældre. Som Vidnesbyrd om, hvor betagen jeg var baade af Nervespænding og af Glæde, kan jeg anføre, at da jeg begav mig paa Vej til Middagen og paa Vejen vilde ind og betale min Skræder for Examensklædningen, tog jeg Pengene løst i min Vestelomme, og uden at jeg mærkede det, blev de ved mine stærke Armbevægelser revet op, saa alle Pengesedlerne fløj hen ad Købmagergade. Karakteristisk nok udrød min gamle, noget overtroiske Tante Lange (Si. 3), da hun hørte dette: »Gujs, sikken Lykke! Det betyder den største Lykke at tabe sine Penge paa en saadan Mærkedag i Livet.« Heldigvis blev den største Del af Pengene indleveret paa Politistationen af ærlige Findere. For øvrigt viste min Examensspænding sig gennem en Række Aar ved stadig genkommende Drømme angaaende den saa kritiske Examen, som om den endnu var forestaaende.

Saaledes var jeg da væsentlig færdig med Forberedelsen til min Livsgerning, og derhos var jeg officielt optaget i den Kolthoffske Familie. Det var en dobbelt Lykke, der varslede godt for Fremtiden. Mine Svigerforældres Hjem var et fuldt ud akademisk Hjem, præget af Interesse og Respekt for Videnskaben, Alvor og Sandhed i alle Forhold, Aandens Renhed og Sjælens Adel. Og ligesom naturligt Omgangsvener og besøgende hørte til Landets højeste Intelligens, meddelte ogsaa de udmærkede Karaktertræk sig ikke blot til den opvoxende Børnekreds, men til alle, som kom i Forbindelse med dette Hjem, saa man altid gik derfra som et bedre Menneske med rene og gode Impulser. Naar hertil føjes, at Datteren Clara, som havde skænket mig sit Jaord, havde et helt og fuldt Hjerte at give mig, saa varmt, som kun den første Kærlighed i de unge Aar kan tænke, og et Sind saa harmonisk, at jeg efter et henved 50-aarigt Samliv næppe mindes, at hun nogensinde er kommen ud af Ligevægt, dertil en Hengivenhed, som lod hende se op til mig som et Lys og ikke tabte det mindste af sin Inderlighed, om hun end i Livet kom til at erfare, at der klæbede baade Mangler og Skrøbeligheder ved mig, saa vil det forstaas, at jeg daterer min Livslykke fra den Stund, da jeg vandt hendes Hjerte. Hvorledes det var Musikken, der førte os sammen, beskrev jeg i følgende Digt til hendes næstfølgende Fødselsdag, 25. Oktober 1865:

Sognepræst ved Helligaandskirken
Dr. theol. Ernst Vilhelm Kolthoff, R. og DM.
1809—1890

og Hustru Johanne Marie f. Swane
1816—1885.

Saadan gik det.

I sorgfri Barndom ved Søsterens Haand
paa Vejen, Forældrene lærte,
med Fred i sin Tanke og Fryd i sin Aand
hun vandred, saa trofast af Hjerte.

Hver kvindelig Syssel og alskens Sprog
hun havde saa let ved at nemme,
i Tonernes Kunst snart følte hun dog
sig fuldere, som hun var hjemme.

Hun fulgte opmærksomt Chevés mi og my
med Tal, som var halvt overstreget,
og spilled og kvidred fra tidligste Gry,
dog end blev hun ej vederkvæget.

Saa kom hun en Aften at høre Musik*)
hist omme bag Kirkegaarden,
og dér først Øjnene op hun fik,
og saa kom snart alt i Orden.

»Han« spilled Allegro op og ned
con spiritu, risoluto;
hun afsides sad og sukked derved
pianissimo, sostenuto.

Adagio og Scherzo klang frisk og let,
hver Tone tolked en Tanke;
og Øjet det funkled, nu følte hun ret,
at Hjertet begyndte at banke.

Til Slutning kom Presto med vældigt Brag
piu mosso, accelerando;
hun fulgte med Hjertets urolige Slag
animato og dog rallentando.

Og ofte hun kom og lyttede til
og undred, mens Hjertet slog Takten;
men Ynglingen snart langt mer end hans Spil
i Hjertet hos hende fik Magten.

*) Det var Beethovens Trio i c mol Op. 1 Nr. 3.

Nu gaar hun ej længer ved Søsterens Haand,
men heller ved Ynglingens Side:
en Kvæld de sig bandt med de dyreste Baand
at dele hver Fryd og hver Kvide.

Og dog var vor 4½ Aar lange Forlovelsestid ikkø helt uforstyrret Glæde; thi min Egensindighed og Forvænthed gjorde det vanskeligt for mig at bøje mig for den i hendes Hjem raadende bestemte Vilje, selv om jeg indsaa, at den grundede baade i Forstand og Kærlighed, og Clara led desværre tydeligt nok derved. Men aldrig bebrejdede hun mig noget; i det højeste kunde hun bede mig om at mildne mit Sind noget.

Aaret efter min Embedsexamen tog jeg begge de praktiske Prøver med samme gode Resultat. Dagen fik jeg snart besat med Undervisningstimer dels i Skoler, dels privat, mest i Religion, og Undervisningen laa nu ikke blot ligesaa godt for mig som i unge Dage, men særlig glad var jeg ved Religionstimerne; de stod mig paa Højde med det mest tilfredsstillende af alt mit øvrige Livs Arbejde. Dog hengik der henved 3 Aar efter min Embedsexamen, inden vi kunde holde Bryllup, idet jeg ved Badning i Somren 1866 under et Besøg hos mine Svigerforældre i Hellebæk paadrog mig en Nyreforkølelse, der førte mig til Dødens Port og medførte et 4 Maaneders smertefuldt Sygeleje og en langsom Rekonvalescens.

Som tidligere anført var Befordringsudsigterne for Teologer meget begrænsede efter den ulykkelige Krig 1864, da de mange fordrevne nordslesvigske Præster først maatte søges befordre; og jeg tænkte da noget paa mulig at sætte Bo paa min Skolegerning eller maaske ad musikalsk Vej. Jeg søgte saaledes bl. a. Kateketembedet i Ebeltoft og Organistembedet ved Sct. Knuds Kirke i Odense (Si. 52). Hvad førstnævnte angaar antog jeg, at der maaske kunde blive et lille Haab for mig, idet det krævedes, at Kateketen skulde undervise i Engelsk, hvad kun ganske enkelte teologiske Kandidater havde lagt sig efter. Vel var jeg selv fuldstændig ukendt med Engelsk, men tog nu øjeblikkelig daglig Undervisning deri efter den da brugelige Listovske Metode, og var saa dristig nok til paa dette Grundlag at indgive min Ansøgning. Da en ældre Kandidat kort efter blev udnævnt, ophørte jeg strax med denne Undervisning, og den lille i Hast erhvervede Indsigt var snart igen fordunstet. Men det varede ikke længe, før et Kateketembede blev ledigt i København, nemlig ved Trinitatis Kirkes søndre Distrikt, og det var mig en saa meget større

Glæde at opnaa dette (det skete under 24. Januar 1868), som jeg derved kunde forblive i København og fortsætte den mig saa kære Lærervirksomhed, og desuden Traditionen syntes at hjemle københavnske Kateketer gode Befordringsudsigter. Jeg blev ordineret 12. Februar, indsat i Embedet d. 23. s. M. og holdt Bryllup 12. Maj s. A. Hermed traadte jeg ind i et nyt Livsafsnit, og jeg kan ikke begynde paa Skildringen deraf uden med Tak at se tilbage paa de da forløbne Aar for den naadige og trofaste Styrelse, som jeg havde været Genstand for.

En betydelig Begivenhed havde naturligvis min tidlige Ansættelse som Organist været; men hvor megen Glæde den end voldte mig i hine 8 Ungdomsaar, føler jeg mig dog ligesaa taknemlig for, at den ophørte efter disse faa Aars Forløb. Skulde jeg være blevet længere blandt Katolikkerne, vilde min Karakter sikkert have taget Skade. Den unge paavirktes jo let af sine Omgivelser, og jeg holdt mig ikke fri for at blive smittet af den jesuitiske Brug af Ordet til at skjule ligesaa fuldt som til at fremstille Hjertets sande Mening. Som en anden Herlighed i mit Ungdomsliv har jeg nævnt de tre Interesser, der kunde synes at tyde paa betydeligere Evner, og hver for sig at love godt for Fremtiden. Men skønt alle tre Interesser har fulgt mig hele Livet igennem og saaledes hindret mig i at naa hurtigere eller videre frem, hvad der maaske kunde have været Haab om, hvis jeg havde kunnet koncentrere mine Tanker og mit Arbejde om en enkelt af dem, saa er jeg nu ganske klar over, at jeg ikke i nogen af Retningerne vilde have kunnet naa større Tilfredshed end sket er, da alle Evnerne havde deres Begrænsning. Som Musiker havde jeg maaske naaet at blive Musikdirektør, som Matematiker maaske Lektor ved en lærd Skole, men ingen af disse Stillinger vilde vist i Længden have tilfredsstillet min fremadstræbende Natur. Lærerstanden var jo overhovedet ikke den Gang saa ansét eller vellønnet, som den senere er bleven. Og som Teolog vilde jeg heller næppe være kommen videre end jeg er, selv om mit Studium var blevet mere samlet og omfattende, da jeg bestemt ikke har egnet mig til en overlegen gejstlig Stilling og ikke er anlagt til at være Kontormand. Men som det er gaaet, har jeg hele Livet igennem haft overordentlig stor Glæde af den Tid, jeg har anvendt paa de forskellige Interesser, og megen Nytte har jeg ogsaa haft deraf baade som Præst og som Familiefader. Som en tredje Herlighed bør jeg ogsaa nævne den venlige Optagelse, jeg fandt i den Davidske Familie; den syntes at aabne Udsigter for en betydelig Fremtid, og min uheldige Optræden dér har gennem lange

Tider voldet mig Smerte og Anger. Men havde jeg bundet mig dér, er jeg fuldt overbevist om, saa godt jeg ellers kender mig selv, at Forbindelsen ikke var blevet varig; vi passede slet ikke sammen. Og de glimrende Fremtidsudsigter vilde nok ogsaa have været betinget af, at jeg skiftede Studium og tog juridisk Examen. Men have tre kæmpende Interesser og saa forsøge sig i en fjerde Retning som Levebrødsjæger! Det havde jeg umulig kunnet gennemføre. Jeg kan derfor ikke noksom paaskønne, hvor lifligt Snorene er faldne for mig. Efter min Natur og Karakter kunde de ikke være faldet lykkeligere. Ingen anden havde kunnet vie mig den Kærlighed, Forstandighed og Taalmodighed som hun, der blev min Ungdoms Brud, mine Børns Moder og gennem et langt Samliv min uvurderlige, elskelige og yndefulde Medhjælp.

Jeg kunde blive længe saaledes ved; der er næppe noget Punkt i hele mit lange Liv, uden jeg mener at kunne se Guds Finger deri, snart opmuntrende, snart advarende. Den bestandige Erfaring om en levende, altraadende Gud Fader har været den bærende Grund for min Kristentro; og fra denne Troens 1ste Artikel gik Vejen naturligt og let baade til den 2den og den 3die Artikel. Derpaa har jeg levet, og derpaa vil jeg dø. Skulde jeg derimod, som mange har forsøgt, have villet bygge min Tro paa teologiske Under søgelser, Sandsynligheds-Overvejelser eller paa den hellige Skriffts usystematiske Fremstilling, vilde Tvivl snart have forstyrret min Barn doms umiddelbare Gudsforhold.

Minder fra mit Liv som Præst og Familiefader.

1. Kateket ved Trinitatis Kirke i København.

Det var en saare ringe Præstestilling, jeg her gik ind til, ringe baade i Henseende til Arbejdet og til Lønnen. Det store Trinitatis Sogn var den Gang delt i to Distrikter, hvert med sin Sognepræst og sin residerende Kapellan, og her skulde jeg være Kateket (Hjælpepræst) hos den ene af Sognepræsterne. Da hvert Sognedistrikt kun havde én Gudstjeneste hver Søn- og Helligdag, tilfaldt der mig som Regel kun én Gudstjeneste hver 6te Søn- og Helligdag samt et Par Fasteprædikener og et Par Ugedagsgudstjenester aarligt og saa for øvrigt at bistaa min Sognepræst under eventuel Sygdom og Forfald. Lønnen var med ét og alt (derunder indbefattet de Smaaskillinger, som indsamledes i den 4de af de 7 eller 8 Klingbøjtler, der præsenteredes Menigheden under Prædikenen) ikke en Gang 200 Rdlr., altsaa mindre end min Organistløn havde været i Barneaarene. Og dertil kom, at alt kirkeligt Liv dør var fuldstændig hensyngnet, Kirken var saa godt som tom Søndag efter Søndag, Kirkebygningen saa skrøbelig, at man næppe turde indlade nogen paa Pulpiturene, og baade Præster og Funktionærer var kendeligt paavirket af hele denne Misère. Men som jeg blev modtaget af alle Kirkens Præster med stor Hjertelighed, begyndte jeg ogsaa min lille Præstegerning med et frejdigt Sind, tog Del i den da opdukkende Understøttelsesforenings Virksomhed, holdt Bibellæsninger i Indre Missions Lokale i Borgergade og prædikede af og til i andre Kirker. Da jeg gerne vilde gøre Gudstjenesten saa tiltalende som muligt, indførte jeg ogsaa ved Eftermiddagsgudstjenester den ved Højmessens sædvanlige Altertjeneste og søgte ved Salmevalget at faa anvendt kendte og letfattelige Melodier. Allerede den første Paaskelørdag fik jeg indrettet en festlig liturgisk Aftengudstjeneste med Anvendelse af Bergreens smukke Paaske-Antifonale og Basunledsagelse til Salme-

sangen. Det var ret en herlig Indledning til Paaskehøjtiden, og Kirken var overmaade stærkt besøgt. Og alt dette gjorde jeg kun efter Samraad med min Sognepræst, som ikke blot billigede det, men ogsaa nok vilde støtte det. Men en stor Vanskelighed mødte mig strax fra Kirkens Organist, Professor Berggreens Side. Det var forud sagt mig, at i Trinitatis Kirke var der kun én, der raadede for alle Ting, og det var Berggreen; og jeg vidste godt, at der var et mindre venligt Forhold mellem ham og min Fader (Si. 19), saa jeg havde ikke ventet mig at finde særlig Velvilje fra hans Side, mærkede ogsaa Stiklerier fra ham lige fra min Indsættelse. Forsøge at faa ham til at spille Melodier ved Gudstjenesten, som ikke stod i hans Koralbog, kunde da ikke falde mig ind. Men at han skulde ville undlade at opfylde mit Ønske, naar jeg som den fungerende Præst paa Langfredag anmodede om, at Salmen »Kristus er for mig korsfæstet« maatte blive sunget paa den almindelige Passionsmelodi »Jesu dine dybe Vunder«, havde jeg ikke kunnet tænke mig. Havde han endda forud nævnet mig sine mulige Betæneligheder, saa havde jeg uden videre valgt en anden Salme; men han overraskede mig unægtelig ved, trods min høflige Anmodning, at spille den saa godt som ukendte og lidet heldige »Du o Gud vort Haab skal være« til nævnte Salme. Ved Bortgangen fra Kirken meddelte jeg ham, at slikt kunde jeg ikke finde mig i, da mit Salmevalg bestemtes ligesaa meget af Hensynet til Melodien som til Texten. Han indvendte, at da han som Sanginspektør krævede af Seminaristerne, at de skulde bruge de Melodier, han havde sat over Salmerne i Salmebogen, saa gik det ikke an, at de, naar de kom i den Kirke, hvor han selv var Organist, hørte, at han selv ikke fulgte den Anvisning, han krævede overholdt af dem. Jeg forsikrede ham da, at naar jeg vidste, at det var den Regel, han ønskede at følge, skulde jeg vel indrette mit Salmevalg derefter, men at jeg kun gjorde det under Protest. »Og saa protesterer jeg igen«, sluttede han. Dermed skiltes vi og har ikke senere væxlet Ord; kun søgte han stadig at undgaa mig og lod mig føle sin stikkende Brod, hvor han kunde finde Lejlighed dertil. Ved Biskoppens Bord talte han i fleres Nærværelse ilde om mig. Lægges alt dette sammen, vil det forstaas, at min Kateketstilling ikke var lutter Behagelighed, og at der under derværende Omstændigheder ikke var synderlig Udsigt til at kunne udrette noget af Betydning, saa meget mere som min omfattende Lærervirksomhed nødvendig medførte, at Præstegerningen indtil videre maatte blive mig en Biting. Og dog har jeg haft adskillige Vidnesbyrd om, at man satte Pris paa

min Prædiken og min Virksomhed ved Sygesengen allerede i min Katekettid. Det kom mig til Gode, at jeg havde let ved at forme mine Ord, havde en kraftig Stemme og tydelig Udtale, min Sætningsbygning var omhyggelig affilet, og jeg messede godt. Hvad Indholdet angaar, spørges der jo endnu gerne om, til hvilken kirkelig Retning Præsten slutter sig. Jeg har altid frygtet for at komme i aandelig Afhængighed ved at slutte mig til et kirkeligt Parti og har derfor ogsaa maattet undvære den Støtte, som Partimanden har i den af ham valgte Retning. Jeg har i hele mit Præsteliv haft Omgang med og Glæde af Kollegaer fra alle tre Retninger og saaledes »taget mit Gode, hvor jeg fandt det«. I unge Dage hørte jeg helst Dr. Fog (senere Biskop), Blædel og Frimodt og vilde gerne danne mig efter dem som Forbillede. Af trykte Prædikener er det ogsaa disses og Vilh. Becks, der har haft størst Indflydelse paa mig.

Tremaanedersdagen efter min Ordination holdt vi Bryllup, 12. Maj 1868, viede i Helligaandskirken af min Svigerfader i Nærværelse af nærmeste Slægt paa begge Sider og en Kres af mine Svigerforældres trofaste Venner gennem mange Aar. De var alle som Repræsentanter for Sjælsadel og stor Intelligens, og vi følte os baarne af deres store Kærlighed. Til Festmaaltidet havde Bruden anmodet mig om at skrive en Sang, hvad jeg dog ikke kunde indlade mig paa, da jeg følte mig alt for lille i Sammenligning med de mange Gæster, og lade den Sang synge, som jeg et Par Aar i Forvejen havde skrevet til hende (Si. 66), vilde jeg heller ikke, da jeg frygtede for, at den vilde blive misforstaaet som en Selvros, skønt den i Virkeligheden kun var en Fremstilling af, hvad den unge Piges vaagnende Kærlighed havde givet et saa ufortjent Udtryk for. Foruden et Par Smaasange i Dagens Anledning blev da sunget Professor Clausens Sang fra mine Svigerforældres Bryllup og Ingemanns Sang til min Svigermoders Fader, Mægler Swane, paa hans 70 Aars Fødselsdag:

7. November 1837.

Mel.: Hr. Peder kasted Runer over Spange.

I Blomsters Ly, som milde Sky'r bedugge,
i Drømmes Trylleland staar Pigens Vugge,

saa gaar hun stille ene
og grunder helst i Løn,
dybt i det indre hviler
en Verden rig og skøn.

Engle selv Tanker Dig tilføre,
Engle selv dine Sukke høre,
tavse Suk.

Paa striden Strøm, hvor Bølge Bølge sluger,
tit over Skær og Klipper Mørke ruger,
gaar Mandens Vej i Livet;
at styre er hans Værk,
og tidlig Kraft maa styrkes,
skal Kraften vorde stærk.
Lyset ej sig i Mørket dølger,
Stjernens Lys Dig paa Dybet følger
til en Havn.

Og hist, hvor Blomster mildt og blystomt søile,
der søger og der finder han sin Hvile.
Hvor foldes ud paa Jorden
det fulde skønne Liv?
hvor trofast Kærligheden
omslynger Mand og Viv.
Himlens Lyn ej sig Hytten nærme!
Himlens Engel vil den huldt beskærme
med sin Fred.

H. N. Clausen.

Svanesangen. 30. 3. 1860.

Mel.: En dejlig ung Ridder.

Om Svaner har Sagnet saa liflig en Klang:
de ældes med Fryd og bortflyver med Sang.
Her sidder en Svane, han blev med Glæde graa,
til Svanesang gid han dog gode Stunder faa!

Han mindes sin Ungdom som Liv fra i Fjor:
til fremmede Verdensdel frejdig han for,
mod Øst fløj Far og Farfader, han fløj ud mod Vest,
er alting forsøgt. er dog Hjemmet aller bedst.

Han mindes sit Hjemliv, og glad ser han ud;
han ser paa sin Ungdoms velsignede Brud.
Han havde set i Verden saa mangan dejlig Mø,
men ingen som hende paa hele Verdens Ø.

Han mindes sin Idræt, og glad ser han ud;
han færdedes trofast, og med ham var Gud.
Han tænker paa de Glæder, som syntes Sorger først;
den Dag, han blev Brudgom, blev Glæden aller størst.

Han tænker paa Lykken, som kommer fra Gud:
fra Reden fløj fire smaa Svanebørn ud; -
de voxed og tumled i Verden frejdig om,
og alle tilbage med Sjøleskatte kom.

I Vrimsen af Smaasvaner takker han Gud
og favner sin Ungdoms velsignede Brud.
Nu skinner Aftenstjernen saa liflig og saa klar,
vor Herre velsigne det gamle Svanepar!

B. S. Ingemann.

Begge disse Sange er ofte bleven gensungne ved festlige Sammenkomster i Familien.

Timerne svandt hurtigt, og Kl. 9½ brød vi op for at køre til vort eget lille Hjem i Kompagnistræde Nr. 31, 2de Sal, idet vi bød hver enkelt i Selskabet Tak og Farvel og fik adskillige kærlige Afskedsord med paa Vejen. Min Svigermoder sagde til mig: »Vær nu varsom med Clara, nu er hun jo din.« Og Claras Gudmoder, Fru Kammeraadinde Mine Schnitter sagde: »Det er en Skat, De faar«. Og hvor var hun ogsaa en yndig Brud; det var ikke just Skønhed, men Ynde og Trofasthed, der prægede hende.

Det gik mig paa Bryllupsdagen som tidligere paa Konfirmationsdagen: ikke et Øjeblik var det faldet mig i Tanker, at der var Gaver i Vente. Og da vi i Aftenstunden kom til vort lille Hjem, havde min Svigermoder forud sendt sin gamle Pige derhen for at ordne og smykke det som bedst. Hun modtog os da her lykønskende og tilføjede, idet hun traadte til Side og med udstrakte Arme pegede paa Spisebordet, der straaled med Sølv og meget andet: »Her skal De se alt, hvad der er kommet til Dem.« Men saa uventet, som det kom mig, svarede jeg blot: »Naa, lad nu alt det blot staa til i Morgen tidlig«. Og det fik det Lov til, og længere endda; thi næste Morgen var jeg allerede Kl. 8 i min Skolegerning, ligesom jeg paa Bryllupsdagen havde varetaget mine Informationer lige til den sidste Time, da Kirkeklokken begyndte at ringe.

Saaledes var jeg da gledet ind i Ægteskabslivet, egentlig lige fra Livet i Barndomshjemmet uden noget egentligt Ungkarleliv; thi

vel havde jeg de sidste 3 Fjerdingaar boet for mig selv som Alumnus paa Borchs Kollegium; men jeg var ikke kommen til at føle mig rigtig hjemme der, da jeg hver Dag var til Middag i det gamle Hjem og for øvrigt tilbragte adskillig Tid hos mine Svigerforældre. Jeg kom derfor ikke i nærmere Forhold til de andre Alumner og har ingen særlige Minder fra den Vinter. Nogen teologisk Manuduktion begyndte jeg vel paa og havde ogsaa Glæde af; men jeg mærkede snart, at Forberedelsen dertil tog mig mere Tid, end jeg godt kunde afse fra min øvrige Virksomhed, saa jeg opgav Manuduktionen allerede før Bryllupet.

Lykkelige Aar var det, som nu fulgte, rige paa Arbejde og rige paa Kærlighed. Vel havde vi kun et beskedent lille Hjem og meget begrænsede Indtægter, og i den første Tid maatte vi som Hjælp nøjes med lidt Morgengerning af et halvvoxent Pigebarn; men den unge Husmoder forstod ved stor Nøjsomhed og Vindskibelighed at føre Husvæsenet saaledes, at der hver Maaned blev en Ubetydelighed til overs af hendes Husholdningspenge, og efter 3 Aars Forløb havde vi lagt over 1000 Kr. til Side, skønt vi baade jævnlig saa Slægt og Venner hos os og om Somren lejede os ind, 1870 og 1872 i Farum, 1873 i Landsbyen Bidstrup mellem Farum og Birkerød. Den første Sommerferie, 1868, tilbragte vi som nygifte efter Indbydelse hos Provst Gads i Gammelby Præstegaard mellem Horsens og Vejle; og det var os en saare herlig Tid. De gamle Provstefolk og al deres elskværdige Ungdom holdt meget af os begge, og deres Gæstfrihed var saa stor, at den vældig udstrakte Præstegaard hele Somren var fyldt med Gæster, dels Slægtninge fra nærliggende Præstegaarde, dels nærmere eller fjernere bekendte paa Gennemrejse og særlig indbudte Venner paa længere Ophold. Egnen var overordentlig smuk, og Køretøj, ofte flere, stod daglig til Gæsternes Afbenyttelse. Ogsaa vore Ferieophold i Farum havde vi megen Glæde af; Præstefamilierne der, Mau og Volf, modtog os med stor Elskværdighed, og der sluttedes Venskabsforbindelser mellem dem og os, som ikke ophørte, da vore Veje skiltes. Baade Provst Gad og Pastor Mau var ældre Præster, henimod 70 Aar, begge aandslivlige og interesserede for deres Præstegerning; men dog hvilken Forskel! Medens Provst Pram Gad, der havde været Præst først som ganske ung paa Færøerne, og senere i Rudkøbing, Roskilde og København (jfr. Si. 54), prædikede kort og klart, saa man næsten kunde gengive hans Prædiken ordret, naar man gik fra Kirke, og ofte lod den poetiske Aare, hvormed han selv og hans Slægt var begavet, have frit Løb, henfaldt Pastor Mau paa

sine gamle Dage til en Bredde og Ensformighed i sin Prædiken, saa den virkede mere trættende end opbyggende. Men kom man til kirkeligt Møde med Pastor Mau, da var der Liv og Friskhed over hans Tale og hele hans Person, som nok kunde forklare den Bevægethed, hvoraf han i sine unge Dage skal have været præget. Pastor Volf, nu Stiftsprovst i Storehedinge, og jeg var omtrent jævnaldrende og kendte hinanden godt fra Universitetsaarene. I Sommerferien 1869 var vi efter Indbydelse i Maribo.

Blandt vore smaa Aftenselskaber i vore første Ægteskabsaar, hvor vi gerne underholdt vore Gæster med Musik og Oplæsning, mindes jeg, at vi Nytaarsdag 1870 havde Forældre og Søkende paa begge Sider samt de gamle Swanes med Onkel Henrik hos os til Aften. Da jeg om Eftermiddagen gik vore Noder igennem, havde jeg paa et gammelt Musikblad sét Pavels's Nytaarssang: »Op Brødre, Timen lyder« med Musik af Schulz, og da det syntes mig som et Fund i Dagens Anledning, gik jeg den igennem og rettede nogle rationaliserende Vendinger i den. En Del Exemplarer afskrev vi, og inden Selskabet brød op om Aftenen, foreslog jeg at synge Nytaarssangen. Det viste sig da, at den var godt kendt af den gamle Fru Swane. Hendes Fader, afdøde Stiftsprovst H. G. Clausen, havde gennem mange Aar brugt at istemme den i sin Familie med sin kraftige Røst Nytaarsnat Kl. 12, idet alle rejste sig. Det kom da ved vort lille Nytaarsgilde som en Overraskelse for alle, og i vor Familie har vi siden gentaget Sangen hver Nytaarsaften.

Aarsdagen efter min Ordination, 12. Februar 1869, fødtes vort første Barn, Niels Ernst Vilhelm Lund. Det blev en svær Dag for hans Moder, skønt hvor svær kan jeg ikke sige, da jeg i den afgørende Stund maatte forlade hende. I 5 à 6 Timer havde jeg staaet ved hendes Side under hendes mange Veer, og Jordemoderen forsikrede, at Fødslen maatte ske inden faa Minuter. Men det var nu Tiden, at jeg skulde forrette en Begravelse paa Assistents Kirkegaard Kl. 10. Jeg iførte mig Ornatet og blev staaende ved Sengen med hendes Haand i min, men Minuterne løb. »Jeg er ganske sikker paa, at Barnet er født inden 10 Minuter,« sagde Jordemoderen. Og jeg ventede baade 10 Minuter og 10 til, men der skete ingen Forandring. Saa turde jeg ikke blive længere. Aldrig har jeg ilet i Ornat saa hurtigt frem og tilbage, og aldrig har jeg ladet nogen vente saa længe paa mig som hin Dag. Strax efter min Bortgang begyndte de afgørende Veer; og da jeg kom tilbage, var der Glæde: En velvoxen og velskabt Dreng var født, og hans Moder laa der smilende

og glad, som havde hun glemt alt, hvad hun havde maattet lide. Saa var vi da blevet Forældre; og havde det Aaret i Forvejen været følt som en stor Forandring fra én at blive to, saa syntes Forandringen nu fra at være to til at være tre næsten at være endnu større. Det var jo et nyt Midtpunkt for vore Tanker og vort Arbejde.

Af lidt større Udflugter, vi tillod os som unge Ægtefolk, skal jeg nævne vor lille Bryllupsrejse til Skaane et Par Dage i Pinseugen 1868: Malmø, Lund, i hvis Universitet vi vistes omkring af Docent Esajas Tegnèr, Ringsjø, og næste Dag Skäralid og Odinsjø, som blev Rejsens Glanspunkter; det var første Gang vi saa rigtigt Klippe-land og et saare interessant, dybt, cirkelrundt Krater. Ved Aften var vi tilbage i København, og hvad havde vi ikke oplevet i de to Dage i kærligt Samvær paa de fremmede Steder. En anden Udflugt foregik i Foraaret 1871 og gjaldt Møen. Atter en yndefuld lille Rejse i henrivende Vejr. Vi tog over Stege, hvor vi traf et muntert Selskab af unge Mennesker, med hvem vi delte en større Vogn til Klinten, og dør mødte vi Pastor Stein, senere Biskop i Odense, med Hustru, der var paa lignende Udflugt som vi, jævnaldrende Venner fra København. Alt gik frydefuldt, indtil vi, efter at have glædet os baade ved Liselund (Lille Klint) og den friske Klinteskov, i »Faldene«, oppe og nede, var komne til Store Klint. Saa følte Moder sig anstrængt, maatte sætte sig i Græsset og kunde ikke mere. Det var tydeligt, at hun trængte til at komme i Seng; men Vogn var ikke at opdrive, Huse endsige Hoteller var ikke at opdage, og det var allerede langt hen paa Eftermiddagen. Jeg løb omkring og spejdede, om jeg ikke kunde finde Mennesker eller Bolig. Omsider fandt jeg et net lille Hus hinsides en større Mark; jeg besvor dem, at de maatte hjælpe os med Husly for Natten, men det syntes umuligt, da de kun havde to ganske smaa Stuer og selv havde flere Smaabørn. Men omsider gav de efter, lagde sig selv paa Gulvet og overlod os en lille Seng af lige stor Længde og Bredde i saa bitte et Kammer, at vi maatte foretage Af- og Paaklædning i den anden lille Stue. Men vi følte os meget taknemlige; Natten gik ogsaa godt, og næste Dag kom vi velbeholdne til København.

Dog lad mig ikke glemme Aaret i Forvejen, 1870, hvorledes Moder blev syg, og et lille Barn var i Anmarsch. Lægehjælp ansaas fornøden, og jeg ilede af Sted, det var d. 19. Maj Kl. 6 Morgen, efter Jordemoder og Læge. Aldrig havde jeg tænkt mig, at det kunde være saa vanskeligt i den store By at skaffe Lægehjælp. Men vor Huslæge var selv syg og henviste mig til en Læge paa Frederiks

Hospital; denne kom ogsaa og foretog Undersøgelse, men erklærede, at i Øjeblikket var intet at gøre, og blive kunde han ikke, da han var Prosektor paa Hospitalet og ventedes tilbage dør. Han anbefalede mig at søge en tredie Læge i den modsatte Ende af Byen, der skulde være særlig dygtig som Fødselshjælper. Jeg kom da hurtigst muligt til hans Bolig, men han var paa Sygebesøg; dog ventedes han ret snart, og saa skulde han uopholdelig komme. Han kom saa ogsaa, da Klokken var henved 12. Nye Undersøgelser, det rette Øjeblik var ikke endnu, men maatte snart indtræde; han gik og kom 4 Gange tilbage med et Kvarters Mellemlum; Situationen stadig uforandret, saa gik han lidt længere bort, og da han siden kom, var Barnet født paa naturlig Maade. Men det var kun en ganske lille Pige med slappe Fingre; jeg døbte hende: Barbara Lund, men hun levede kun 3 à 4 Timer.

Det havde været en bevæget Dag og havde sét alvorligt ud; men da lille Barbara var blevet begravet, varede det ikke længe, før Moder nogenlunde genvandt sine Kræfter. Til fuldere Restitution bestemte vi os til at søge Sommerlejlighed, og var saa heldige at finde det dejligste Ferieophold i Farum, som jeg jo allerede har omtalt. Der var Skov og Sø, gode Mennesker og friske Bade; med Præstens turede vi baade til »Ryget«, en bakket Skov hinsides Søen, og til Hareskoven, hvor jeg deltog et Par Gange i kirkelige Møder sammen med flere af Egnens Præster. Alt forud havde vi haft megen Glæde af at være med ved Etatsraad S. Seidelins Sølvbryllup d. 27. Juni 1870. Det var en saare elskværdig Familie, og jeg skylder Etatsraaden oprigtig Tak baade for Raad og Daad. Jeg underviste hans Døtre i fem Aar, og til Sølvbrylluppet skrev jeg efter Familiens Opfordring følgende Sang som Børnenes Morgenhilsen:

Mel.: Nu ringer alle Klokker mod Sky.

Ved lidlige Gry vi kommer her ind
at ringe til Fest for de kære;
med Solblink i Øjet og Højtid i Sind
vor jublende Tak vi frembære.

Vi takker vor Gud for Mindernes Tid,
for Færdnømmens lysende Dage;
vi takker med Løftet om Troskab og Flid
i alt, hvad der end staar tilbage.

Vi takker Eder, I elskede to,
som skærmende stod ved vor Vugge;
I lærte os elske, haabe og tro,
formidded de barnlige Sukke.

I fulgte med hvert vort mindste Fjed,
I styrked vor Arm og vor Tanke;
og Eders Kærlighed tager vi med,
hvorhen vi paa Jord skulle vanke.

Ak, Barneljerttet kun lidet forstaar,
tilfulde Kærlighed øve;
vil Herren forlænge os Livets Vaar,
den skal med Guds Hjælp staa sin Prøve.

O Naadens Fader, almægtige Gud!
hos os din Velsignelse bygge
og skænke med Sølvbryllupskronen saa prud
Livsglæde og Sundhed og Lykke.

Det var en af de herligste Familiefester, vi har deltaget i, megen Festglæde og mange Sange og Skaaltaler. Ogsaa til Festbordet havde jeg skrevet en Sang, og det overdroges mig at udbringe Børnenes Skaal.

Saaledes gik vore 3 første Ægteskabsaar i Lys og Lykke. Men Arbejdet viste sig efterhaanden at overstige vore Kræfter. Jeg var uforsigtig med min Stemme og paadrog mig ved at tale for højt baade i Kirke og Skole en Hæshed, der viste sig saa haardnakket, at vor Læge, Etatsraad Brünnicke, tilraadede mig at søge paa Landet, hvor Kirkerne er mindre, og hvor jeg kunde blive fri for Skolegerningen, — og kunde det ikke naas, saa at bryde op til en længere Ferie, helst en Udenlandsrejse — ikke just til noget Kursted, men blot at blive revet helt ud af den daglige Gænge for saa at kunne tage fat en Tid igen med friske Kræfter. Jeg henvendte mig da til Biskop Martensen og Minister Hall angaaende eventuel Befordring; men skønt begge lovede at have mig i Erindring, var min Alder og Anciennitet for ringe, til at der i de nærmeste Aar turde haabes paa Befordring. Altsaa planlagde jeg en Udenlandsrejse for Sommerferien 1871. Herligt havde det været, om vi kunde have rejst sammen, men vi var enige om, at kun ved at rejse alene vilde jeg komme helt ud af de daglige Folder og have Udsigt til fuld Styrkelse og Forfriskelse.

Rejsen varede 1 Maaned, 20. Juli — 20. August, for hvilken Tid de gamle Mægler Swanes, der var paa Sommerbesøg hos Sønnen, Proprietær Leo Swane paa Nørregaard paa Lolland overlod Moder og lille Ernst deres luftige Bolig i Kronprinsessegade, saa at de med Lethed kunde nyde Kongens Have hver Dag. De trofaste gamle Væner Oberst Schnitters og Kammerraad Schnitters viste dem megen Kærlighed og indbød dem gentagende til sig. Tiden gled da ogsaa saa nogenlunde jævnt for dem, skønt Ernst var medtagen af en langvarig Kighoste; Brevene, jeg sendte hjem hver eller hver anden Dag, med mange Billeder, virkede da ogsaa oplivende.

For mig gik Rejsen over Lübeck til Hamburg, hvor jeg besøgte min Broder Knud (Si. 33 og 35), og derfra lige til Köln, hvorfra jeg gjorde Rhinturen: Bonn, Mainz, Heidelberg, Straßburg, idet jeg foretog Sideture gennem flere af Biflodsdalene til begge Sider. Den 30. Juli ankom jeg til Münster og gjorde derfra Fodturen over Vogeserbjærgene; her i Elsaß havde jeg ventet at finde Befolkningen for en stor Del tysk, men i Virkeligheden var alt fransktalende, naar undtages de af Preusserne indsatte »Beamten«. Gennem Basel og Bern med en Morgensejlads over den klare bjærgkransede Thunersø og Fodtur over Beatenberg naaede jeg Interlaken, hvorfra jeg gjorde en Udflugt over Brienzersøen til Gießbach og fortsatte gennem Lauterbrunnenthal til Staubbach og Mürren, som blev Højdepunktet af alle mine Mindes af Naturskønhed paa hele Rejsen: Snebjærgene syntes saa nær, at man næsten maatte kunne ramme dem med et Stenkast, de straaledede og gnistrede i Solskinnet, Jungfrau mest dominerende, mindende om de kendte Billeder af Herren, der aabenbarer sig i Skyen. Videre gik det over den øvre Grindelwald-Gletscher med en 250 Meter lang Ishule til Große Scheidegg og med Fører til Rosenlaubad, mens undervejs Lavinerne rullede som længe vedvarende Torden eller, naar de stødte mod en Klippevæg, som et Kanonskud. Saa forbi Handeckfaldet, noget af det mest grandiose jeg har set af Vandfald, gennem en vild og øde Egn med kolossale sønderrevne Klipper og Udsigt over Snetoppe og Snemarker henimod Grimsel. Naturen talte sit stumme Sprog, jeg lærte her at gyse for Fatalismens urokkelige Gud, men ogsaa at forstaa, hvor et Menneskehjerte kan være stenhaardt, og saa dog Naadens Strømme faa Magt til at bryde Klippernes Kanter og bane sig Vej gennem de snævraste Afgrunde. Fra Grimsel aabnede sig et nyt Panorama: Rhonegletscheren, der som et uhyre Ishav strakte sig helt ned i Dalen, og langs hvilken Vejen nu gik over Furkabjærget til Andermatt ved St. Gotthardt, og videre

langs Reuß over Broer og gennem Tunneller til Flüelen og over Vierwaldstättersøen til Luzern. Her gik jeg til Orgelkoncert i Hofkirken og hørte de to nye Orgelstemmer, vox humana og vox angelica, den første som et Mandskor udenfor Vinduerne — man søgte uvilkaarlig at opfange Ordene —, den anden som Englesang over Loftets Buer; de hvide Hvælvinger syntes som Slør at skjule de syngendes Skikkelser. Gid det havde varet længere; jeg var aldeles borte fra Jorden; det var min betydeligste Oplevelse paa hele Rejsen. Endnu besteg jeg Rigi, men ilede saa over Zugersø, Zürich og Bodensø til München, hvor jeg ved mit Besøg paa Slottet havde en ejendommelig Oplevelse, idet jeg blandt den store Mængde besøgende saa et Skimt af Frk. Anna David, der omsider havde giftet sig med en Ingeniør og Mine-ejer Zachariewitsch og var bosat der i Egnen. Fra Glyptotekets Pinakotekernes og Teatrets Skønhedsverden tog jeg til den næste og sidste store Kunststad Dresden og fra Sachsisk Schweiz's Dukke-Bjærglandskab over Berlin og Stettin med Damper til København.

Paa Dampskibet blev jeg ved Ankomsten modtaget af min Fader. Hvorledes jeg tog mig ud efter den lange drøje Søtur og i en Klædedragt, som var gammel, da jeg rejste fra København, og nu selvfølgelig lurvet og opslidt, kan jeg ikke sige. Men min Fader, der havde haabet at se en statelig Præstemand vende straalende hjem, kunde kun daarlig skjule sin Skuffelse og Misfornøjelse ved at se mig. Imidlertid, Gavn havde jeg haft af Rejsen; den havde ikke just været nogen Hvile, tværtimod: hensynsløs imod mine Kræfter rejste jeg hele Vejen i Spænding og Uro for at se og høre alt i den korte Tid; men i Virkeligheden havde jeg en sund Natur, og hvad der fattedes mig var egentlig kun Hvile for Stemmen og Lettelse for det forcerede daglige Pligtarbejde. Og dette naaede jeg. Træt var jeg vel hver Dag paa Rejsen, ofte overtræt, men Anstrengelserne her var af en hel anden Art end i Hjemmet; og havde jeg end ikke søgt til et Trappistkloster, hvor det er ganske forbudt at tale, saa vogtede jeg mig dog stadig paa Rejsen for egentlige Samtaler, særlig for at tale højt. Saa snart jeg havde sovet ud efter den meget anstrengende Hjemrejse, viste det sig da ogsaa, at jeg uden Besvær kunde tage fat paa mit tidligere Arbejde i Kirke og Skole. Og det gik da godt Efteraaret og Vinteren derefter, der var intet til Hinder for, at jeg turde hjælpe Kollegaer under deres Travlhed, og jeg lod mig endog 1872 konstituere som Præst ved Abel Katrines Stiftelse og Almindeligt Hospital, da Professor Johannes Kok blev befordret derfra til Kastelskirken.

Det var en hellig Tid, og jeg nød ret det Bekendtskab, jeg kom ind i, særlig i mine Svigerforældres og Professor Johannes Koks gæstfri Hjem. Her sad jeg gentagende til Bords med de fleste teologiske Professorer og andre Notabiliteter; jeg kan saaledes nævne Professorerne Clausen, Hermansen og Bornemann, Biskopperne Martensen, Brammer, Swane, Bindesbøll, Engelstoft og Fog, Stiftsprovst Rothe, Domprovst Gude, Dr. theol. Provst Andersen, Dr. theol. Blædel o. fl. Lægges hertil, hvad videre Bekendtskab disse førte med sig, og de Dygtigheder, som var nogenlunde samtidige med mig selv: jeg mindes saaledes Harald Stein, Peder Madsen og Sthyr, Johannes Clausen og Schousbo (alle senere Biskopper), Stiftamtmand Fabritius de Tengnagel og min Ven fra Studenteraarene Provst Cederfeld de Simonsen, har jeg Grund til at være taknemlig for, som Snorene er faldne for mig. Ikke at tale om de mange fortræffelige Mennesker, jeg er kommen i nærmere Forhold til dels fra mit Barn-domshjem, dels i mine senere præstelige Stillinger. Og at disse mange ikke blot kendte mig af Udseende, men ogsaa havde Hjerte for os unge, skulde jeg snart faa Erfaring om. — Fra denne Tid skriver sig et Missionsforedrag, jeg holdt i Kirkeværløse 10. 9. 1872, trykt i Indre Missions Tidende 25. 2. 1873.

Alt imedens jeg var konstitueret ved Abel Katrine og Almindeligheden, indtraf et sørgeligt Uheld, idet min Sognepræst ved Trinitatis Kirke V. Nielsen blev alvorligt syg, Tyfus, og som hans Kateket tilkom det da mig at besørge en større Del af hans Arbejde, ikke blot Prædikature, men navnlig daglig at være tilstede i hans Hjem for at tage imod Besked. Derimod overtog den residerende Kapellan Levinson Konfirmandforberedelsen o. ads. a. Og var det mig end en stor Glæde at faa Lejlighed til at gøre et Arbejde til Hjælp for min syge Sognepræst, som i de forløbne Aar havde vist mig stor Hensynsfuldhed og Elskværdighed og i næsten paafaldende ringe Udstrækning krævet min Hjælp, saa blev Tidspunktet virkelig skæbnsvangert for mig. Jeg havde 6 à 7 Skoletimer at besørge daglig, og da jeg under min Svaghed det forrige Aar og den temmelig lange Udenlandsrejse oftere havde maattet forsømme Skolerne eller tage Vikar en Stund, vilde jeg ikke være bekendt nu at bede om Frihed paany, men overtog Forretningerne som fornævnt sammen med de mange Skoletimer; dertil kom, at jeg flere Gange maatte prædike 3 Gange samme Dag. Saa det er forstaaeligt, at jeg snart faldt sammen under Arbejdet og fuldstændig mistede Mælet. Jeg blev da nødt til at frasige mig al min Skolevirksomhed og bede Stiftsprovsten konstituere en anden paa de kirkelige Omraader.

Fire Maaneder varede det, inden Mælet nogenlunde vendte tilbage, og fremdeles maatte jeg være varsom med min Stemme. Det saa noget broget ud, men jeg tabte ikke Modet. Min Indtægt som Kateket strakte end ikke til til at betale Huslejen, hvor vi boede paa 3. Sal i en Mellembygning i Kronprinsessegade, og 2 smaa Sønner havde vi (Harald var født 21. December 1871), saa der maatte tages fat. Jeg forhørte paany i Ministeriet og hos Biskop og Stiftsprovst om eventuel Befordring og blev modtaget med stor Deltagelse og Elskværdighed; men under mine Helbredsomstændigheder var man betænkelig ved at indstille mig til at blive Enepræst i en Menighed, selv om der kun var én Kirke. Min Huslæge Etatsraad Brünniche gav mig da en Erklæring, at jeg nok maatte kunne bestride et Landsbykald under noget begrænsede Forhold, og at min Svaghed var uden Betydning for min Levesandsynlighed.

Moder tog straks sin Del af Byrden, idet vi udlejede min Stue til en Pensionær, først en Søn af Apoteker Eilskov i Nykøbing Sj., senere til en Søn af Amtmand Rosenørn i Randers. Jeg skrev Anmeldelser til »Fædrelandet«, »Dagbladet« og »Dagens Nyheder« om Bøger, Musikalier eller Koncerter, begyndte paany at manuducere enkelte yngre Teologer, ja søgte endog at faa lidt Korrekturlæsning. Men nu kom det gode Bekendtskab mig til Gode. Justitsraad Jonquières, der var Departementschef i Kultusministeriet, viste mig megen Interesse og overdrog mig en Del af Undervisningen med Grønlænderen Tobias Mørch, der i to Vintre skulde forberedes til at blive Præst for sine Landsmænd (den væsentligste Del af Undervisningen var overdraget Pastor Prior, nu resid. Kapellan ved Frue Kirke). Dr. theol. Kalkar overdrog mig at levere Referater om kirkelige Forhold i Udlandet m. m. til »Theologisk Tidsskrift«. Professor Clausen skaffede mig Bestillingen som Protokolfører ved teologisk Examen og Opsyn ved Examinens skriftlige Del, og overdrog mig Oversættelse fra Tysk til hans »Tidsskrift for udenlandsk Theologi« og fra Latin Jubilæumsudgaven af »Clemens XIV.' Breve af 21. Juli 1773 til Jesuiterordenens Undertrykkelse«. Det kvindelige velgørende Selskabs Bestyrelse skænkede mig en Pengegave, 200 Kr., da jeg maatte opgive min Lærervirksomhed ved Selskabets Skole; og et af Bestyrelsens Medlemmer Frk. Wöld, Nièce af Etatsraad Stoltenberg, sendte mig paa dennes Vegne $\frac{1}{2}$ Aar daglig Emservand med Mælk, samt et mindre Pengebeløb hver Maaned og tilbød mig derefter 600 Kr. til en Emsøer-Rejse i Somren 1874. Derhos blev jeg oftere omtalt for de vekslede Ministre af Enkedronning Caroline Amalie,

Stiftsprovst Rothe, Præsterne Mau og Johs. Kok, Professor Clausen o. fl. Saaledes mente vi, det maatte kunne gaa en lille Tid. Men da Moder saa ogsaa blev syg og maatte holde Sengen i to Maaneder, og derefter var saa svag, at vi i Landsbyen Bidstrup, hvor vi lejede Sommerlejlighed 1873, maatte køre hende i en Rullestol til den nærliggende Plantage, saa det virkelig betænkeligt ud. Bidstrup ligger mellem Farum og Birkerød, en Fjerdingsvej fra Birkerød. Lille Ernst, 4½ Aar, var flink og gik med Kurv og Penge og gjorde Indkøb til os i Birkerød. Først mod Vinterens Udløb begyndte det at bedres for os, og da havde vi tre smaa at sørge for: Lille Clara blev født d. 2. December 1873, blev 6te Dagen derefter alvorligt syg, fuldstændig opgivet baade af Læge og Jordmoder, ja formentes af begge, da jeg døbte hende, at være død under selve Handlingen, men begyndte en halv Snes Minuter senere i sin Moders Arme atter at give en Smule Livstegn, og bevarede for Livet ved min Svigerinde Julie Kolthoffs udholdende Pleje adskillige Nætter og Dage. Hun blev os saaledes anden Gang skænket af Herren til et Vidnesbyrd for os og alle, som vi har fortalt derom, baade i Familien og i de forskellige Sogne, hvor jeg senere blev Præst, et Vidnesbyrd om Bønnens Magt, naar den som hin Aften sker i Hjertets fulde Hengivelse under Guds Vilje.

Mod Foraaret bedredes vi alle, og da Etatsraad Stoltenbergs Tilbud kom om en Kur i selve Ems, var jeg ikke langt fra at mene, at nu vilde alt nok rette sig uden en saadan Rejse. Men da jeg forstod, at Tilbudet kom af et godt Hjerte, tog jeg med inderlig Tak derimod. Jeg rejste da til Ems, hvor jeg holdt Kur i 5 Uger uden at gøre Udflugter noget Steds hen. Det blev da en virkelig Hvile- og Rekreationstid. Netop fordi det var en Kærlighedsgave, følte jeg mig forpligtet til under det lange Ophold at sætte alle andre Hensyn til Side og sørge blot for Helbredet. Herom nærmere siden.

At jeg for øvrigt allerede henad Vinteren følte mig bedre, fremgaar af, at vi 20. Februar 1874 holdt Herreselskab, det første og eneste i vort henvend 50-aarige Ægteskab (der var Præsterne Schepele, senere Holmens Provst, Møller, senere Biskop i Aalborg, Kok, senere Professor, Stein, senere Biskop i Odense, Cederfeld, senere Provst, og Sommerfeld, senere Sognepræst, Oberst v. Schnitter, Kammeraad v. Schnitter, Professor Henrik Smith og Læge Ortmann samt af Familien min Fader, Svigerfader, Broder Hans, Svoger Hansen og Onkel Henrik Swane), og at jeg i den følgende Maaned deltog i et meget repræsentativt Selskab hos Professor Kok, hvor min Skaal to Gange blev udbragt med Anerkendelse og Tak for et Par Avisartikler,

ligesom jeg ogsaa tidligere i lignende Anledning var blevet komplimenteret af Prof. Clausen. Den 19. samme Maaned havde vi ogsaa Glæden at samle 35 fremmede i vor lille Lejlighed i Anledning af vor nysnævnte lille Datter Claras Fremstilling i Kirken.

Og dog maatte jeg være betænkt paa mulig at skaffe mig anden Ansættelse, hvis jeg ikke skulde kunne opnaa gejstlig Befordring. Jeg indgav saaledes bl. a. Ansøgning om Stillingen som Forstander for den af Grevinde Danner projekterede »Frederik den syvendes Stiftelse« paa Jægerspris, der nu var opslaaet ledig. Skønt jeg havde haft stor Glæde af min tidligere Lærervirksomhed, som for en Del ogsaa havde været blandt Børn af Almuen, var jeg dog ikke lidet betænkelig ved at søge netop denne Stilling. Dels tvivlede jeg, om jeg besad de fornødne administrative Evner, men endnu mere var jeg i Tvivl om, hvad der overhovedet kunde udrettes ved den Anstalt. Historien havde lært mig, at en Person, der var hjertegreben af en Velgørenhedssag og vilde ofre sit Liv for den, skønt selv ganske uden Penge, kunde faa rejst vældige Virksomheder og Stiftelser af uberegnelig Værdi. Men her var der ikke Tale om en enkelts kristelige Grebethed eller Klarhed over og Greb paa at grundlægge, ordne og lede en Anstalt af større Betydning og med langt større Midler, end vist hidtil var kendt i Danmark. Alt, hvad her var, var en Direktion, der i sig selv var grunduenig om Foretagendets Indretning, og en svimlende Pengesum, 3 Millioner Rigsdaler, der i de henrundne Aar er voxet til ca. 8 Mill. Kr. I sit Opraab angaaende Forstanderpladsen forlangte Direktionen da af Ansøgerne en udførlig Plan for Indretningen og Ledelsen af den paagældende Anstalt, beregnet til 600 Pigebørns Opdragelse til Tjenestepiger. Der indkom et meget stort Antal Ansøgninger, af hvilke de 7, der ved foreløbigt Skøn ansaas for de bedste, lagdes til Side; over dem stemtes saa atter og atter, idet ved hver Afstemning den gik ud, som fik færrest Stemmer, indtil der endelig kun var én tilbage, som saa blev valgt. Indenfor Direktionen ønskede én at fordele Børnene i mindre »Hjem«, hvert med en Plejemoder og anden kvindelig Hjælp, og opføre særskilt Hus for hvert saadant Hjem foruden mange andre Huse til forskellige Virksomheder til Børnenes Oplærelse, medens en anden, blændet af den store Pengesum, vilde have én imponant Bygning og ikke en saadan Række »Dukkehuse«; og flere anstrengte sig for, at der skulde oprettes Museer o. lign. og indrettes Fester for visse Begivenheder i Stifterindens Liv, for at Børnene skulde opdrages til at paaskønne hendes Liv og hendes Kærlighed til Almuens Børn. Ikke underligt,

at jeg kunde have Betænkeligheder; men jeg indgav dog en Ansøgning med udførlig Redegørelse for min Opfattelse, der henviste til Ordningen i »Rauhes Haus« i Hamburg og anbefalede at begynde i det smaa, højst med 100 Smaabørn det første Aar, og saa forøge Antallet med lige saa mange hvert følgende Aar, indtil det opgivne højeste Tal 600 var naaet. Og jeg opnaaede vel at komme blandt de 7 foreløbig valgte, men blev heldigvis ikke antaget ved den endelige Afstemning. Herrens Førelse var mig tydelig, som i alt andet saa ogsaa i dette.

Da jeg omsider d. 30. Juni begyndte min Emser-Rejse, tog jeg ligesom forrige Gang over Lübeck til Hamburg, hvor jeg med stor Interesse besøgte Dr. Wichern og gennemgik hele hans berømte Anstalt »Rauhes Haus«, og tilbragte saa Aftenen sammen med min Broder Knud. Desværre saa han noget svagelig ud; det var Hjertet, der var skrøbeligt, og desuden havde han en Broksskade. Det blev sidste Gang, jeg saa ham; som meddelt Si. 35 omkom han det følgende Aar.

I Ems mødte jeg min tidligere Skolekammerat Pastor Andresen, Kateket ved Garnisons Kirke og Realskolebestyrer, og Kammerraad Lembcke, senere bekendt ved sin Interesse for Dyrebeskyttelses-sagen og Etatsraad, og vi havde en Del Glæde af hverandre under det lange Badeophold. Den følgende Dag kom to nye Gæster til Hotellet, Bankdirektør Fenner fra Frankfurt a. d. Oder og Kreisrichter Bardt fra Cossen a. d. Oder, begge baade dygtige og elskværdige og ivrige Musikdyrkere, Bardt paa Violin og Fenner paa Violoncel. Da jeg i al Beskedenhed tilbød at spille med, blev de meget henrykte, og vi fik særdeles Glæde deraf. Men de to Herrer var saa ihærdige, at de vilde vedblive at spille fra Morgen til Aften, den ene Trio eller Duet vexlede stadig med den anden, saa jeg maatte snart sige Pas. Men imidlertid havde de lejet et Klaver og averteret efter en Klaverspiller, og en 16aarig polsk Jøde meldte sig, som spillede med stor Geläufigkeit, læste ogsaa udmærket Noder, saa det gik strygende, selv naar det var ham ubekendte Sager. Vi var da alle meget tilfredse og vedblev med Sammenspillet, saa længe vi blev i Ems, og jeg regner disse Timer til Glanspunkter ved mit Badeophold.

Og dog var her det, der var bedre. Mange Præster søgte jo Emskuren for deres »Præstesygge«, og i Traktørstedet Lindenbach ved en af Spadsereturene langs Lahnfloden holdtes der da Præstekonvent to Eftermiddage hver Uge i Kurtiden. Dem deltog jeg ufravigeligt i og havde megen Glæde deraf, vandt mig ogsaa flere Præsteven-

ner, f. Ex. Superintendent Wiegmann, et Par Consistorialraader, en Frimenighedspræst Vollert fra Greiz, den berømte Biskop Hainald fra Siebenbürgen og navnlig en Prediger Nieschling fra Freienwald 6—8 Mil fra Berlin. Det var dejlige Samtaler, jeg havde med ham, og vi har ogsaa efter endt Baderejse korresponderet med hinanden. Vi var ved disse Konventer gerne en Snes Deltagere, deriblandt adskillige dannede Lægmænd, ogsaa nogle Damer.

Foruden disse mine Præstevenner kan jeg nævne et Par andre, med hvem jeg i Ems havde stadigere Omgang, nemlig Premierløjtnant Galster, senere Kaptejn, en af Københavns mest ansete Matematiklærere, og Kammersanger Schram med Hustru og Datter (en meget betydelig Pianistinde, senere gift med Ejeren Olsen af Lille Grundet ved Vejle). Schrams var saare behagelige Omgangsvener; han var ustandselig i at fortælle Anekdoter o. lign., ganske vist bestandig de samme om igen, saa det blev trættende; men da jeg kendte ham fra mine Forældres Hjem, havde vi en Del Interesser sammen baade om Teater og Musik, og vi fik flere Gange Lejlighed til at høre ham synge, hvad han ellers havde lovet sin Hustru ikke at indlade sig paa under Badeopholdet. Vi havde saaledes et Par Gange Afskedsgilde for nogle bortdragende Venner, hvortil Familien Schram blev indbudt, og da efter vor Trio og et Par Salonstykker af Datteren Champagnen begyndte at knalde, gik Kammersangeren uopfordret til Klaveret og fornøjede os med Romancer og Arier. Hans kraftige Basstemme og ligesaa meget hans endnu kraftigere Anslag paa Klaveret rungede langt udenfor Hotellet, saa dette snart fyldtes med beundrende Tilhørere.

Desuden var der jo endnu adskillige, som interesserede mere paa Afstand f. Ex. de to Kejsere, Tysklands og Ruslands, og Formanden for det ultramontane Centrums Parti i Rigsdagen, Windhorst Meppen, en lille temmelig uanselig Herre at se paa, men hans Betydning var kendt og næppe mindst af mig, som nylig havde foretaget Studier til mine Artikler i Kalkars teologiske Tidsskrift om »de præjsiske Majlove« og »Forholdet mellem Stat og Kirke i Prøjsen«. En yngre Dame blev præsenteret for mig, Datter af den senere fallente Storbankier Baron Gedalia paa Højbroplads i København; hun glædede sig til den Rejse, hun skulde til Frankrig og Italien m. m. for et halvt eller helt Aar, »men det bedste er dog, at jeg paa Faders Navn kan gøre Penge, hvor som helst jeg kommer hen.« Og saa traf jeg den Søn af Hofjægermesteren paa Stenalt, som min Broder Knud for nogle Aar siden havde været Huslærer for (Si. 33). Han rejste

med sin Faders flotte Kuffert, hvorpaa stod: »Hans Majestæt den danske Konges Hofjægermester Brun til Stenalt«, med hvilken Titel han da stod opført paa Kurlisten alle de Uger, han var der.

Udflugter fra Ems er der mange af, og Badegæsterne er for en stor Del bevægelige. Jeg selv foretog ingen, da jeg som Rekonvalescent og som rejsende for en Velgørers Penge mente at burde undgaa Overanstrengelse og unødvendige Udgifter, saa meget mere som jeg fra min tidligere Udenlandsrejse var godt kendt med Rhinegnene.

I den sidste Uge, jeg var i Ems, ankom min Velgører Etatsraad Stoltenberg med Nièce, Frk. Wold, og dennes unge Nièce, en meget vakker Nordmandinde, senere gift med Grosserer i København Peter Halkier. De holdt sig helt for dem selv, han gik omkring som en gammel, alvorlig og elskværdig Patriark; jeg viste dem al den Hensynsfuldhed og Opmærksomhed, jeg formaaede, og var med dem paa en herlig Køretur til Oehlberg.

Hermed var mit Emserophold til Ende, og Onsdag d. 5. August brød jeg op og rejste hjem over Cassel og Rostock, besøgte undervejs min Søster Marie Lunddahl i Maribo (Si. 27) og tog efter Ankomsten til København ufortøvet ud til Hellebæk for dør at tilbringe et Par Dage sammen med Hustru og Børn som Gæster hos min ferierende Svigerfader. Ved Hjemkomsten fandt jeg alt vel, og selv følte jeg mig saa rask og frimodig som nogensinde. Paa Hjemturen mellem Rostock og Nykøbing Falster havde jeg i en dansk Avis paa Kahytsbordet set Bekendtgørelse om, at Præsten i Poulsker paa Bornholm, Provst Jorck, var blevet befordret. Det Embede havde jeg i et Par Aars Tid betragtet som en attraaværdig Mulighed: Kun én Kirke, én Skole, et begrænset Sogn med tilhørende Fiskerleje Snogebæk, en rolig kirkelig sindet Befolkning og en god Indtægt. Og da jeg nu saa, at det var blevet ledigt, glemte jeg, at dør mulig var danske blandt de tilstedeværende Passagerer, slog i min Overraskelse i Bordet og udbrød paa Dansk: »Nu har jeg set det med, endnu er jeg ikke kommen hjem, og her ligger et Embede til mig.« Man saa noget forbavset paa mig; men atter her var det den gode Styrelse. Min Oprejsningstime var kommen, og et Par Maaneder derefter blev jeg udnævnt til Sognepræst i Poulsker.

2. Sognepræst i Poulsker paa Bornholm

Efter min Udnævnelse til Sognepræst i Poulsker d. 14. Oktober 1874 hengik en Maanedes Tid med Forberedelser til Afrejsen, i hvilken Tid jeg bl. a. ægteviede min Søster Edle med Kapellan p. l. i Dover-Venge J. P. Melbye d. 11. November (Si. 33) i Helligaandskirken, og deltog i Festmaaltidet for min Fader d. 14. November i Anledning af Sangforeningen Arions Jubilæum, der ogsaa var hans Jubilæum som dens Stifter og Dirigent i 25 Aar. Festen begyndte med en Koncert, hvorved en Buste af Fader blev afsløret, derefter Festmaaltid og Bal i Casinos store og mindre Sal. Det var kun Festmaaltidet, jeg kunde deltage i, da jeg den følgende Formiddag skulde holde Afskedsprædiken i Trinitatis Kirke. Mit Emne var »at bie efter Herrens Hjælp«, og Prædikenen selv findes blandt mine Efterladenskaber.

Overrejsen til Bornholm — det var foreløbig kun mig selv — foregik i haardt Vejr en Uge derefter, og jeg var saa medtaget af Sørejsen, at jeg ved Landstigningen i Rønne udbrød: »Gud være lovet, at jeg er kommen uskadt hertil, men herfra kommer jeg aldrig; en saadan Rejse tør jeg ikke gøre om igen«. Dog hurtigt glemmes Søsygens Kvaler, og tre Uger efter var jeg allerede paa Besøg i København igen. Min Modtagelse i Poulsker var meget hjertelig. Lærer Petersen hjalp mig til Rette med at lære Sognefolkene at kende, idet han efter min Anmodning tegnede mig en Skitse af Sognet med Angivelse af alle Beboelsessteder og disses Ejermænd, og hans to ugifte Søstre sørgede for min Forplejning, indtil min Familie kunde komme over. Nærmeste Gaardejer, Jens Marker, som var Kirkeværge, kørte mig en af de første Dage omkring paa Besøg i en lang Række Gaarde, hvor der vistes mig megen Opmærksomhed; og da jeg flittig benyttede Lærerens Skitse og efter hvert Besøg noterede mig Beboernes Navne og Familieforhold, varede det ikke længe, før jeg var godt kendt i Sognet. Provsten skulde jeg gerne hilse paa inden Indsættelsesdagen, og han boede to Mil derfra; men Læreren hjalp mig derhen paa sin Slæde. Det blev en henrivende Køretur i højt Solskin over de snelagte Veje til Ibsker Præstegaard og hjem igen i det dejligste Fuldmaaneskin.

Saa kom Indsættelsesdagen d. 29. November, første Søndag i Advent. Provst Hansen havde nær bragt mig i en stor Vanskelighed, idet han nemlig til sin Indsættelsestale valgte Dagens Evangelium, samme Text, som jeg strax efter skulde prædike over. Da jeg hørte

det, begyndte jeg at planlægge en ny Prædiken over Dagens Epistel; men det viste sig dog snart, at han i Virkeligheden ikke tog mig Brødet ud af Munden, og jeg kunde holde min Prædiken, »Hvad Herren vil Eder ved mig«, uden Ændring. Jeg følte det som en lykkelig Dag, ogsaa siden midt i den store Præstegaards Øde og Ensomhed (min Formands Familie var forud flyttet bort efter afholdt Auktion), og Provsten var saa fornøjet, at han ved mit næste Besøg hos ham talte om, at han vilde ønske mig til Eftermand, og viste mig rundt i sin Præstegaard med Have og Skov. Min Tiltrædelsesprædiken var ogsaa faldet i god Jord i Sognet, og fra mange Sider lød der en kun alt for anerkendende Omtale af den. Den findes mellem mine Papirer.

Ved mine Besøg hos Sogneboerne viste man megen Interesse for at høre om min Kristendomsopfattelse, og ligeledes om mine Familieforhold, og om jeg agtede selv at overtage Jordens Drift eller at bortforpagte. Man tilsagde mig al god Bistand det første Aar, som det var Skik overfor alle fremmede; og man holdt Ord: Da jeg bestemte mig til Bortforpagtning, overtog Sogneboerne alt Foraarsarbejdet og Indhøstningen, saa jeg kun betalte for Sædens Tærskning og derefter fra Mikkelsdag at regne overlod Jorden til Kirkeværgen som Forpagter, en særdeles hæderlig og anset Mand. Og da denne i Stedet for Kautionsforudbetaling for et helt Aars Høst, kom jeg overordentlig let over Naadensaaret 1875, men fik saa rigtignok et slemt Minus ved min Fraflytning 10 Aar senere.

Min Indflytning voldte en Del Besværligheder. Jeg bestilte nemlig Kakkellovne i København, og de havarerede undervejs, idet Dampskibet gik paa Grund lidt udenfor Rønne Havn. Saa maatte Skaden besigtiges og nye Kakkellovne oversendes, hvorved Tiden trak hen, og da endelig alle Møbler og Gods var indpakket og kørt til Dampskibsbroen, var Frosten saa stærk, at Dampskibsfarten maatte standse, Flyttegodset køres tilbage og Flytningen udsættes til »aabent Vande«. Først i Begyndelsen af April kunde vi da samles i St. Pouls Præstegaard. Det blev ret en Festdag efter den lange Adskillelse, og alt tydede paa, at Livet her skulde blive som en stadig Festtid. En ganske flink Tjenestepige havde jeg forud fæstet, og nu kom en Datter fra Nabogaarden »Degnegaard«, Mine Kofod, og bad om at maatte være os til Hjælp i vort daglige Liv det første Halvaar. Hun var et udmærket Menneske baade fra Karakterens og Hjertets Side, overordentlig dygtig i al kvindelig Syssel og flittig som en Bi. Hun blev os en trofast og elskværdig Veninde ikke blot i de ti Aar, vi var paa Bornholm, men saa længe hun levede, og vi skylder baade hende

og hendes Broder Herman og Søster Hanne den varmeste Tak for alt, hvad de var for os og vore opvoxende Børn. Ved Siden af Mine Kofod maa jeg nævne Fisker Morten Kruses Hustru fra Snogebæk, som med den største Samvittighedsfuldhed og det kærligste Hjertelag forestod vort Hjem, naar vi om Sommeren regelmæssigt rejste flere Uger til København med de ældste af vore Børn. Og ligeledes den særdeles fortræffelige Martine Berthelsen (senere gift med Fisker Skou i Snogebæk), der med stor Hengivenhed og Trofasthed i flere Aar hjalp os i Hjemmet.

Min Formand Provst Jorck havde plejet at holde Eftermiddags-Gudstjeneste en Gang om Maaneden i Fiskerlejet Snogebæk, hvad jeg havde megen Glæde af at fortsætte. Desuden holdt jeg mange Missionsgudstjenester og andre kirkelige Møder dels alene, dels sammen med Nabopræster. Og i Præstegaarden samlede jeg i en Række Aar Ungdommen en Gang ugentlig fra tidlig Eftermiddag til Maltetiden om Aftenen til Sangøvelse (baade Salmer og Fædrelands-sange m. m.), Fortælling og Oplæsning. Moder begyndte en Syskole for Pigebørnene og Symøder for de voxne. Derhos holdt vi Juletræ paa Skolen, hvilket den Gang var noget ganske nyt, og Børnefester i Klitskoven, fik efter en Basar paa Skolen oprettet et Bibliotek og havde megen Glæde af al denne Virksomhed. Symøderne vandt saadan Tilslutning, at de fortsattes i mange Aar af vor Eftermands Hustru, og da den næste Eftermands Hustru ikke ønskede at fortsætte, vilde Deltagerne ikke høre op, men vedblev paa egen Haand. Hvad der blev forarbejdet ved Symøderne fordeltes ved Julen mellem trængende i Sognet eller sendtes til Missionen. Og hvad Sangmøderne angaar, var Resultatet ogsaa overmaade glædeligt. Kirkesangen havde i min Formands Tid været ringe; Læreren havde den bedste Vilje, men savnede musikalske Evner og kunde kun nogle faa Melodier. Men snart fik Deltagerne fra Sangmøderne Mod til at synge med i Kirken, og vi indskrænkede os ikke til enstemmig Sang, men Salmerne lød nu harmonisk, og ved liturgiske Gudstjenester udførtes længere Responsorier. En Tid flyttede jeg vort Stueorgel (bygget af Orgelbygger Olsen, skænket mig af min Fader, ved min Afgang fra Saaby 1909 afhændet til Særløse Kirke) over i Kirken, hvor Moder spillede det. Længe efter at vi havde forladt Bornholm, blev det os fortalt, at naar Folk derovre kørte til og fra Folkefesterne i Almindingen, kendtes Poulskerboerne langvejsfra paa deres Sang. Bornholmerne har gennemgaaende gode Sangstemmer; Bornholm er jo et Klippeland. Materialet var saaledes

godt. Og allerede da Provsten ved Nytaarstid efter vor Indflytning havde holdt Missionsprædiken i St. Pouls Kirke, udtalte han sig skriftligt i varme Ord om den store Forskel mellem Kirkesangen ved hans Vacansetjeneste og nu ved Missionsgudstjenesten et Aar efter*). Hvor var alt saare dejligt og vi selv saare lykkelige og taknemlige.

Vi havde en god ældre Præstegaard og en smuk, mod Syd skraaende Have med to prægtige Morbærtræer, gode Aspargesbede, Eng og Dam. Umiddelbart overfor Kirken laa Præstehøjen, høj og udstrakt, tæt bevokset med Gran og Ask, med sine mange Stier og smaa aabne Pladser, et herligt Legested for vor opvoxende Børneflok og et interessant Rekreationssted for os selv og vore besøgende. Spadsere-ture skortede det heller ikke paa, dels over Rispebjerg med »Ring-borgen«, en Voldplads med Spor af Volde og Grave, men uden Ruiner, et søgt Sted til Grundlovsfester o. l. og et stadigt Maal for polytekniske studerende paa Grund af dets geologiske Ejendommelighed (Skifer), dels til Klitskoven langs Kysten, som vel endnu var i sin Barndom, men blev passet med stor Interesse; det var Fyrretræs-plantninger, med Ellekrat, hvor der var nogen Fugtighed i Jord-bunden. Klitterne laa i flere Rækker ca. 50 Fod høje, og Stranden var herlig til Badning. Midtvejs blev opført 2 Fyrtaarne, det store med moderne Blinkfy, det lille med Sirene. I den modsatte Ende af Klitskoven ligger nu Badesanatoriet paa Balke Strand, men vel langt fra Præstegaarden til at naas tilfods.

Af større Udflugter nævner jeg Almindingen, den dejlige Høj-skov midt paa Bornholm med Øens højeste Punkt »Rytterknægten«, hvor man fra »Kongemindet« har Udsigt over hele Øen og Havet der omkring, endvidere Ekkodalen og mange Naturskønheder, Borgruiner og Mindesmærker fra ældre og nyere Tid. Det er Samlingsstedet for hele Øens Befolkning ved store Møder, kirkelige og politiske, og de aarlige Dyrskuier m. m. Dernæst nævner jeg »Hovedesbakkerne« ved Bodils og Nexø, »Randkløveskaaret« ved Ibsker, »Louiselund« med de mange Bøvetastene osv. og de 4 mærkelige Rundkirker. Man kan rejse omtrent, hvor man vil paa Bornholm, overalt vil man træffe overraskende Naturskønheder; og disse møder altid uventet, bestan-

*) Det var ved denne Gudstjeneste 12. 1. 1876, at Moder bar vor lille 12. 11. 1875 fødte Datter Johanne Marie til Daab og selv efter Stedets Skik holdt sin Kirkegang, indledet af mig (se Indre Missions Tidende 9. April 1876). Som Faddere mødte Frk. Mine Kofod, Provst Hansen, Ibsker, Proprietær Johnson, L. Kannikegaard i Bodilsker, og Sandemand Kofoed, Poulsker.

dig som Overraskelser. Bornholm er ubetinget den skønneste og interessanteste Del af vort Fædreland. Og dog har jeg endnu ikke berørt det herligste og mest storslaaede, nemlig hele Nordlandet; men det ligger saa langt fra vor gamle Præstegaard, at en Rejse dertil kræver mindst to Dage. Skal man omkring »en Landetur« og se det væsentligste, saa faar Hestene Lov at løbe ca. 14 Mil fra Poulsker og hjem igen; men Rejsen er det fuldt værd. Vi var ogsaa adskillige Gange paa den Tur enten alene eller med kære Gæster, altid mindst 9 paa Vognen foruden en større Madforsyning. Blev vi 10, fordelte vi os saaledes, at én maatte spadserere, hver sit Stykke, og det gik helt godt. Kl. 5. om Morgenen kørte vi hjemme fra, eventuelt med en spadserende en Stund tidligere, og kom tilbage den følgende Dags Aften henimod Midnat. Men hvad havde vi saa ikke set; Hammershus' Slotsruiner, de største her til Lands, med tørre og vaade Ovn for nedden, Hammerskoven for oven og Paradisdalen, og overalt Udsigten over det stolte Hav. En lille Mil derfra paa Vestsiden St. Johns Kapel, en ejendommelig enestaaende Klippe lige ved Havet, foran den høje Klippekyrst; den har Form som en Talerstol og Navn efter den Nordbo, som skal have boet i Hulen for nedden og fra Klippen prædikeret Kristendommen for Beboerne; en meget skrøbelig Trappe paa 96 Trin førte der ned. Og saa paa Østsiden Rø med de vidunderlige »Helligdomsklipper«, der ogsaa har baade en vaad og en tør Ovn foruden den senere opdagede »Sorte Gryde«. Endelig lidt Nord for Rø »Amtmandsstenen« med sin overordentlig dejlige Udsigt over en med høje Træer tæt bevokset Længdedal, som aabner sig ud mod Østersøen. Jeg har staaet paa Stenen og set Herligheden og beundret den Gang efter Gang; kun sidste Gang blev jeg skuffet, Skoven var omhugget.

Ja saaledes er den bornholmske Klippenatur, og den præger sig i Folkekarakteren. Man vil i den finde Klippens Fasthed, men ogsaa noget af dens Haardhed. En gammel Provst, der var født paa Bornholm, sagde derom, da han lykønskede mig før min Rejse derover: »Øjet er lyst som Himlen, der er over dem; men Hjertet haardt som Klippen under dem.« Og da jeg i min Ensomheds Tid der ovre, inden jeg fik min Familie over, fortalte om, hvor hjerteligt Sognefolkene kom mig i Møde, svarede en ældre Præst: »Ja saaledes er det gaaet os alle; man bliver modtaget med Begejstring, og ligesom de sætter en Ære i at modtage den fremmede vel, er det dem ogsaa en Æressag at sige pænt farvel. Men ellers skal der kun en lille Misforstaaelse til med en eller anden i Sognet, saa vender Bladet sig, og alle er imod Præsten.« Skønt saaledes advaret maatte jeg siden

gøre mine drøje Erfaringer herom. Der er et dybt Skel mellem Bornholmere og Ikke-Bornholmere; de udtrykker det selv med al Tydelighed ved Betegnelserne »fødte« og »førte«, og en Ubetydelighed kan give Anledning til langvarig skæbnesvanger Misforstaaelse.

Men hvor var det en herlig Overgang fra det trange Liv i saa stor Svagelighed i Hovedstaden til det friske og sunde Liv under de bedste Forhold i enhver Henseende. Søgneboerne paaskønnede Gudstjenesten og min øvrige Virksomhed, min Søndagsprædiken kunde være Genstand for Samtale i Hjemmene i Ugens Løb, og havde jeg anvendt Exempler fra Biblen eller Historien, slog man ofte efter i Bøgerne. Ogsaa Konfirmandforberedelsen tog de med Alvor og Interesse; jeg husker, hvorledes jeg ved et Eftermiddagsbesøg i et fattigt Fiskerhjem fandt Familien samlet i Andagt, medens den 14aarige Datter stod foran Kakkellovnen og gennemgik for dem, hvad jeg om Formiddagen havde talt med Konfirmanderne om. Med Nabopræster og med adskillige andre Familier navnlig i Bodilsker og Nexø havde vi behagelig og udviklende Omgang. Alt ved Indsættelsen bestemtes det, at Provstens og vi vilde samles skiftevis hos hinanden en Gang om Maaneden; og da der kort efter skete Indflytning i nærliggende Præstegaarde af nogenlunde jævnaldrende, udviklede disse Sammenkomster sig til Konventer til stor Glæde for alle Parter. Det var rigtig udmærkede Mennesker og dygtige Præster, vi saaledes kom sammen med. Fra tidligere Tid holdtes der desuden to større Præstesammenkomster aarlig, 1.) et Konvent af samtlige Præster om Efteraaret, skiftevis i de forskellige Præstegaarde, med Gudstjeneste af Præsterne efter Tur. Min Konventsprædiken »Helve-des Porte skal ikke faa Overhaand over min Menighed« var over Matth. 16, 13—20 og findes i Barsø og Øhlenschlægers Prædiken-samling, 2.) i Sommertiden en selskabelig Sammenkomst i Almindin-gen for alle Præstefamilierne med deres Gæster. Tilrejsende Præster kunde ikke noksom forundre sig over det udmærkede Sammenhold mellem alle daværende Præster der øvre, medens andre Steder Partistridigheder ofte skilte. For vort eget Vedkommende kan jeg sige, at vi følte os saa nær knyttede til disse vore Omgangsvener som til vore nærmeste Slægtninge. Vore besøgende fra København maatte vi ogsaa stadig køre omkring og præsentere i de forskellige os saa kære Hjem.

I de 10 Aar, vi var paa Bornholm, fødtes os 6 Børn (Johanne Marie 12. 11. 1875, Margrethe Marie Emilie 23. 3. 1877, Julie Annette Clausen L. 13. 6. 1878, Thora Magdalene 10. 6. 1880, Ellen Elisabet

22. 9. 1882 og Niels 22. 1. 1884), og i vore Venners Hjem kom ogsaa adskillige Smaabørn til, saa det hørte til vore allerbedste Fester, naar vi samledes ved de smaas Daab. Højtideligst fejrede vi lille Ellens Daab; det var allerede 25. Oktober, Moders Fødselsdag. Moder var kommet saa godt over Fødslen, at vi allerede denne Dag kunde fylde Præstegaarden med Venner, der lykønskede baade Moder og Barn. Den lille Pige var et ganske yndigt Barn, himmelsk Lys og Herlighed ligesom straaledede ud fra hende; Gæsterne sagde gentagende: »Blandt alle Deres Børn vælger vi lille Ellen«, og vi forundrede os og smilede: »Hvad skal der mon blive af dette Barn«. Ak, hendes Liv iblandt os, hvor elskeligt det var, blev kun kort. Et halvt Aar gammel blev hun angrebet af Kighoste, og da hendes Lunger ikke kunde taale de stærke Hosteanfald, døde hun d. 27. Marts 1883 og blev jordet d. 31. s. M. — Paa Daabs- og Fødselsdagen sang vi følgende tre Sange, den første ved Chocoladen om Formiddagen som Børnenes Hilsen til Moder, de to andre ved Festbordet efter Daaben; den sidste af disse er Begyndelsen af Aarestrups »Sang ved et Barselgilde«.

Mel.: At kjøre vatn og kjøre ved.

Lille Mor, vi elsker dig
ret af Hjertet inderlig,
Du som altid gør os glade
og os skænker Chocolate,
hver Gang det er Fødselsdag.

Lille Mor, vi takker dig,
øm og kærlig, ynderig!
Vi vil altid være gode,
flittige og vel til Mode
indtil næste Fødselsdag.

Lille Mor, vi ønsker dig,
Du maa leve lykkelig,
aldrig have Grund til Klage,
men faa mange Fødselsdage,
dejlige som denne Dag.

Mel.: Jeg vil en Engel være.

Som Blomsterne i Kvælden
indslumrer tyst og let,
saa blunde liden Ellen
i Kristentøjet klædt.
Guds Engle mildt ombølge
din Vugge, lun og blød;
de vil dig trofast følge,
naar Du er from og sød.

O, maatte ret Du trives
som Blomst i Urtegaard,
og Kraft til Livet gives
dig bedre Aar for Aar,
med Hjerte for det sande
og for alt skønt og godt,
med Højhed paa din Pande,
Troskab i stort og smaat.

Et Øje, i hvis Straaler
man Sjælens Renhed ser,
et Sind, som frejdig taaler,
at Herrons Vilje sker,
en Aand, som vil forene
Tro, Haab og Kærlighed,
med Ynde dig forlene
og gøre bly og blid.

Dog, om Du ogsaa støjer
en Stund, ej vredes vi;
din Stemme os fornøjer
som lifligst Melodi.
Den viser Viljens Styrke,
gør Lungen frisk og fri,
den varsler, Du vil dyrke
Musik og Poesi.

Mel.: Vort Dagværk-er til Ende.

Lad Sangens Toner raade!
Tillad os, Deres Naade*),
som ømt den lille bar,
og Du**), som under Buen
i Kirken smukt holdt Huen,
og I, som Vidner var***),
halleh, halloh, halleh, halloh,
tillad os, Eders Skaal!

Før Vinen er uddrukken,
Du søde Glut i Vuggen
modtag vort Vivat Du!
Du blomstre, og Du trives,
henrive og henrives,
bestandig from som nu!
Halleh, halloh, halleh, halloh,
en Skaal for Ellen Lund!

Det hælder nu mod Aften,
alt mørknes Druesaften
og alle Blomster smaa;
men her, hvor Venner hviler,
og hvor Veninder smiler,
er Himlen altid blaa.
Halleh, halloh, halleh, halloh!
Det vil vi drikke paa!

Indtræffende Fødselsdage (vore Børns eller vore egne) o. lign. lod vi selvfølgelig ikke gaa helt spurløst hen, men gjorde aldrig stort ud af saadanne Dage. Dog husker jeg f. Ex. Moders Fødselsdag 25. Oktober 1878, at jeg skænkede hende nedenstaaende Sang og saa Gratulanternes Forundring over, at jeg ikke havde anden Fødselsdags-gave til hende. Derimod var hele Juli Maaned 1878, da Biskop Mar-

*) Pastor (senere Provst) Olsens Hustru, Bodilsker.

**) Vor Lærerinde Frk. Therese Salomon.

***) Provst Sodemann, Klemens, og Pastor (senere Provst) Kjølhede, Pedersker.

tensen holdt Visitats i Halvdelen af Sognene, en uafbrudt Festtid, hvor selv Kirkeklokkerne meldte, naar Biskoppen kom til Sognet. Ved Visitatsen i Poulsker d. 21. Juli, 5 Sd. e. Trin., var Emnet for min Prædiken: »Er Du fanget af Frelseren?« Den findes trykt i Chr. Møllers Ugeblad »Sædemanden« 9. Juli 1882. Og en særlig hyggelig Familiefest fejrede vi, da min Svigerfader, Dr. Kolthoff, holdt sin 70 Aars Fødselsdag (20. Juli) hos os d. 21. Juli 1879. Min Velkomstsang til ham ved denne Lejlighed følger paa næste Blad. Dagen efter bragte Posten os ogsaa en Sang fra Dr. Vilandt i Ribe; den sang vi ved en lille Eftermiddagsfest paa Præstehøjen, og Morfader var glad baade ved Festen og Sangen.

Til min egen Clara

d. 25. Oktober 1878.

Naar Skoven gulner sit Bladegang,
og Jorden har givet sin Grøde,
og Høstblomsten dufter for sidste Gang,
og Dyret alt skræmmes ved Jagthornets Klang,
da er her Højtid, da toner vor Sang,
thi da lod sig »Præstbruden« føde.

Ilav Tak, Du min Ungdoms velsignede Brud,
for Hjertet, Du gav mig til Eje,
saa rigt, fordi det er fyldt af Gud,
saa stort, fordi det har lært hans Bud,
saa varmt, fordi aldrig det længtes henud
paa Lysternes taagede Veje.

Du funkler som klareste Ædelsten
om Kap med de lysende Kloder,
og uimodtagsom for Mørke og Mên
Du giver bestandig en Spejling ren,
ja, som jeg kun kender en eneste en,
mine Smaabørns elskede Moder.

Du straalede altid som Lys for min Fod
med Vaarsolens Friskhed i Hjerte,
Du klared med Enfold, hvad jeg ej forstod,
Du styrkede ofte mit svigtende Mod,
Du gjorde mig bedre, om end ikke god,
og lægede Sjælens Smerte.

Og spørger Du nu, hvor jeg fandt paa sligt,
at komme med Rimerier;
det er, saa svarer jeg efter Pligt,
fordi Du gjorde mig Livet saa rigt,
ret som et livsaligt Kærligheds-Digt,
som den skønneste blandt Melodier.

Hvad kan jeg dig ønske ved Druens Saft,
som man ikke selvisk vil kalde?
Din Fred og din Lykke, din Sundhed og Kraft,
det bliver jo Lykke og Sundhed og Kraft
for hver, som Plads ved dit Hjerte har haft.
Velsigne dig Gud og os alle!

Til Morfader.

Hilsen fra St. Pouls Præstegaard
d. 21. Juli 1879.

Mel.: At kjøre vatn og kjøre ved.
Hvor blev der Liv i vort stille Hjem,
da Du kom ind i Præstegaarden;
det var som Somren først ret brød frem,
og ret Naturen kom i Orden.
Forsmaa nu ikke vor beskedne Fest,
vi holder Højtid, som vi kan det bedst,
og alting her
dog Genklang er
af gamle, minderige Fester.

Vi takker Gud for de Aar, som svandt,
de lærte fuldt, hvad Livet bringer:
snart Taaren Vej over Kinden fandt,
snart Glæden skænkede Hjertet Vinger.
Men under alt Du skued op til Gud,
fik Trøst og Fred lyst over Livet ud;
derfor Du stod
saa fast i Fod,
dit Haab i Livet stod sin Prøve.

Nu Issen, smykket med Søilverkrans,
alt minder om, at det er silde.
Men Aandens Friskhed gir Øjet Glans,
og Aftensvalen er saa stille;
og Kærligheden er end lige varm,
naar den om Børn og Børnebørn slaar Arm.
Gud give, Du
maa glad i Hu
end blive hos os mange Dage.

Hvad jeg hidtil har fortalt om vort Ophold paa Bornholm er lutter Lys og Herlighed. Og jeg kan aldrig glemme den Naade og Lykke, det var, at vi kom der over i legemligt og aandeligt saa sunde Forhold, hvor det ligefrem pligtmæssige Arbejde ikke krævede syn-derlig Anstrengelse, i den dejlige Natur og med saa rundelig en Indkomst. Alt var lagt saa omhygegligt til Rette for os, at vi umulig kunde have faaet eller blot ønsket os det bedre. Saa underlig rig er Guds Velsignelse. Jeg kom da ikke blot selv godt til Kræfter — saa jeg, da Etatsraad Stoltenberg henad Somren 1875 tilbød mig en ny Emserrejse til Helbredets fuldstændige Restitution, kunde afslaa det med hjertelig Tak og tilføje, at jeg nu var i saa gode Forhold, at jeg selv maatte kunne bestride Omkostningerne, om ellers en saadan Rejse skulde blive nødvendig — men hvor var det ikke ogsaa et udmærket Sted for vore Børn at voxe op: den mangeartede Natur med Klitter og Klipper, Landliv og Bade, dejlig Skov og frugtbare Marker, Ruiner, Fyrtaarne, ejendommelige Kirkebygninger osv. og saa dertil den fortræffelige velbegavede Befolkning, der i mange Henseender kunde tages som Mønster; jeg har f. Ex. i alle de ti Aar, jeg boede der, ikke hørt noget Skændsmaal eller grimt Ord. Og dog har Medaillen ogsaa en anden Side, hvad jeg to Gange fik at mærke.

Den første Gang var i Anledning af en Foraarsexamen i Skolen 1878. Vi havde et Aars Tid i Forvejen faaet en ny Andenlærer, som havde lidt svært ved at bringe Eleverne frem, saa hans øverste Klasse kun kunde faa et betydeligt ringere Antal Elever end den lavere; og trods hans Orden og Punktighed lod Elevernes Kundskab og Færdighed adskilligt tilbage at ønske. Ved nævnte Examen forelagde jeg Drengene et Regnestykke i Reguladetri med hele Tal: »Naar 5 Tdr. Byg koster lige saa meget som 4 Tdr. Hvede, hvor meget Byg skal jeg saa have for 13 Tdr. 4 Skp. Hvede?« Alle 7 leverede samme Udregning og Resultat, og rigtigt var det; men da jeg bad den nederste

Dræng regne det for os paa Vægtavlen, formaaede han intet og tilstod at have skrevet af efter Sidemanden, denne gik det ganske lige-saa, og den øvrige Række ligeledes indtil den øverste, som havde faaet sit af Læreren. Overfor dette Bedrageri erklærede jeg overfor Skolekommissionsmedlemmerne, at disse Dreng, som øjensynligt var tilbage i Regning, burde have en Extratime i Regning indtil videre hver Skoledag. Hvis ikke, maatte jeg anmelde Sagen for Skoledirektionen. Medlemmerne svarede, at naar det ikke kunde være anderledes, maatte det jo ske, som Præsten foreslog; og efter endt Examen rejste jeg samme Aften med Familie paa Feriebesøg til København. Jeg agtede ikke videre paa den Sag, og da jeg 2—3 Uger efter kom tilbage, hævdede jeg Straffen, efter at der var givet 6 Extratimer i Regning. Snart fik jeg imidlertid at høre, at baade Læreren og Medlemmerne havde følt sig ilde til Mode ved det skete, og at det omtaltes vidt og bredt, ikke blot i Sognet, men snart sagt over hele Bornholm. Faa Dage efter indeholdt »Bornholms Avis« et længere Stykke af en Lærer i et Nabosogn med Klage over min Fremgangsmaade, meget ubehageligt og aldeles ukorrekt. Jeg oplyste da i faa Linier i Bladet, hvad det var, der var foregaaet, og fik en Erklæring fra vedkommende Andenlærer, der ikke blot stadfæstede min Fremstilling, men tilføjede, at baade Skolekommissionen og begge Sognets Lærere efter endt Examen samledes til Middag hos Præsten efter min Indbydelse. Det maatte dog være et Vidnesbyrd om, at ingen af dem følte sig brøstholden. Men en Tid derefter kom der et nyt Stykke af Nabolæreren, hvori blandt andet stod, at »Pastor Lunds Fremstilling ikke var sand«, og fremdeles et Stykke af Skolekommissionsmedlemmerne, hvori de vilde fragaa at have indvilget i mit Forslag. Jeg talte da med dem, de maatte indrømme, at de havde indvilget, og vi skrev i Forening en Erklæring, at vi ved nærmere Eftertanke maatte bevidne, at alt netop var gaaet som af mig fremstillet. Og jeg gik derpaa til Nabolæreren, som efter en kort Samtale skrev en Erklæring, at han beklagede at have fremført de Ord: »Pastor Lunds Fremstilling er ikke sand« og tilbagekaldte Beskyldningen.

Bornholmerne er forsigtige, og det tager Tid for dem at udfærdige Skrivelser, saa Striden trak flere Maaneder hen, og imidlertid diskuteredes den over hele Øen, og ikke til Gunst for Præsten. Men omsider tilkaldte Provsten Andenlæreren, som gav ham den aabne Tilstaaelse, »at han havde villet give det Udseende af, at Drengene kunde Reguladetri, medens de virkelig slet ikke kunde det,« og alle Sagens Akter blev indsendt til Ministeriet, som under 3 Oktober resol-

verede, at »Sagen hermed maa afsluttes, da Nabolæreren skriftlig har tilbagekaldt sine Beskyldninger.« Selve Sagen skulde jo saa nok være afsluttet, men jeg fik i lange Tider at mærke, at en Brod var blevet tilbage i Befolkningens Hjerter; og selv vore bedste Venner beklagede, at det ikke var blevet til en Retssag, da Bornholmerne ikke havde Respekt for anden Afgørelse.

Lidt efter lidt faldt dog Sindet hos de fleste til Ro, og vi oplevede bl. a. en herlig Festdag sammen ved Lutherfesten d. 14. November 1883, 400 Aars-Dagen efter hans Fødsel. Det var en rig holdig Gudstjeneste med megen Musik (efter Kirkekompositioner af Berggreen, Gebauer, Rung og Weyse) i Vexelsang, Solo og Kor. Min Reformationsprædiken ved den Lejlighed »Tempelrenselsen« efter den opgivne Text Joh. 2, 13—18 findes trykt i Indre Missions Tidende 23. 3. 1884. Men saa hjerteligt, som Forholdet havde været i tidligere Aar, var det ikke længere; og da Børneflokket voxede baade i Antal og Alder, samtidig med at Kapitelstaxten, hvorefter største Delen af Indtægten beregnedes, Aar for Aar gik nedad, maatte jeg snart begynde at søge Befordring. I Førstningen havde jeg yderligere tjent noget ved Oversættelse af Luthardts apologetiske Forelæsninger over Kristendommens Moral; men Bifortjeneste var nu ikke at tænke paa, da al den Tid, der levnedes mig fra Præsteembedet, optoges af de tre ældste Børns Undervisning i de almindelige Skolefag og Musik. Da dette blev mig vel meget, antog vi Nov. 1878 en meget flink og vakker ung Lærerinde, Frk. Anna Jørgensen, som vi havde god Grund til at være tilfreds med; men da de økonomiske Forhold ikke syntes at kunne tillade os at fortsætte saaledes, maatte vi efter et Aar skifte Lærerinden med en ung betalende Husholdningselev, og Moder hjælpe mig noget med Undervisningen. Saaledes gik 3 Aar, idet dog Ernst, vor ældste Søn, August 1880 optoges i Rønne Skole og sattes i en billig Pension hos Enkefru M. Østerbye der; efter 4de Klasses Examen 1884 overflyttedes han til Metropolitanskolen i København, idet mine Forældre dør tilbød ham frit Ophold, indtil han blev Student 1886, en Forandring, der var betydningsfuld baade for hans Undervisning og Udvikling i det hele. Efter de nævnte 3 Aar var Børnene voxet saaledes til, at vi ikke selv kunde overkomme Undervisningen længere, og vi antog da 1882 en Præstedatter Frk. Therese Salomon til Lærerinde. Hun var 33 Aar gammel og særdeles godt funderet i alle Fag; hun gjorde et stort og betydningsfuldt Arbejde hos os i henved 11 Aar, førte ikke blot Harald frem til Optagelse i 2de Realklasse i Borgerdydskolen paa Christianshavn, men forberedte senere Clara

til 4de Klasses Examen og Johanne Marie til Præliminærexamen ved Universitetet, medens jeg blot underviste dem i Religion, Regning, Latin og Musik. Det skyldtes ogsaa hendes Dygtighed og ufortrødne Samvittighedsfuldhed, at vor lille Datter Thora, som kun havde smaa Evner og udviklede sig langsomt, lærte at læse og derved ogsaa kom til at tale.

Aaret 1883—84 blev i økonomisk Henseende et vanskeligt Aar, da det som Slutningsaar for Forpagtningen slet ingen Indtægt gav af Jorden, idet Forpagtningsafgiften jo betaltes et helt Aar forud. Og særlig betænkeligt saa det ud, da vor gamle Forpagter ikke vilde fortsætte, og det viste sig umuligt at faa en ny. Han var maaske blevet, hvis han var blevet fritaget for Kørselspligten, men det kunde jeg jo ikke tænke paa. Saa maatte jeg nu anskaffe til en Begyndelse 3 Køer, som vor Pige paatog sig at passe, traf for Vinteren Aftale med en nærboende Husmand om at besørge min Kørsel og belavede mig paa til Foraaret at skulle købe Heste osv. og selv overtage hele Avlingen, — hvis jeg ikke opnaaede Befordring. Men Guds Øjne vaagede naadigt over os; kan det tit falde vanskeligt at bie efter hans Time, den kommer dog aldrig for sent. I Løbet af Vinteren fik jeg Befordring, og det en udmærket Befordring; jeg solgte mine Køer til omtrent samme Pris, som jeg havde givet for dem, og havde saa i 4 Maaneder haft rigelig Mælk og Smør af dem; og ved Foraarstide kunde vi rejse til Jylland med Glæde og Tak.

Inden vi kom af Sted, skulde dog en vældig Storm bryde løs imod mig. Var det forrige Gang væsentlig Gaardmændene, der fik imod mig, blev det denne Gang Husmænd og Fiskere.

Vi havde et Par Aar i Forvejen faaet en ny Kirkevæрге, en flink og foretagsom Mand, som i lang Tid havde deltaget i vore Sangøvelser. Han var med god Grund misfornøjet med Kirkegaardens Tilstand og vilde gerne forsøge en Omordning. Fra gammel Tid havde hver Gaard sit Gravsted, og disse Gravsteder laa op til hverandre uden Stier imellem, saa man maatte træde over andres for at komme til sit eget Gravsted; og den øvrige Del af Kirkegaarden laa uordnet hen, Snogebæk-Fiskerne begravede deres døde til den ene Side, Husmændene deres til den anden Side, men uden Plan eller Orden. Kirkeværgen foreslog nu at anlægge Stier mellem hver to Rækker af Gaardenes Gravsteder, saaledes at Gravstederne ikke formindskedes, men flyttedes ud til Siden, hvorved 4 Gravsteder maatte flyttes hen paa den anden Del af Kirkegaarden. Jeg var betænkelig ved en saadan Omordning, der vilde medføre Flytning af Ligsten og Monumenter, saa

at mange Steder Indskriften »Herunder hviler« slet ikke vilde passe, og jeg erklærede, at den ikke turde iværksættes uden Gravsteds-ejernes og Ministeriets Billigelse. Saa gik Kirkeværgen forsigtig til Værks og fik Underskrift paa sit Andragende af samtlige Gaardmænd, først af dem, hvis Gravsteder vilde blive lidet eller slet ikke forrykkede, saa af de øvrige, og sidst af de 4, som fik et helt nyt Sted anvist. Andragendet sendtes til Ministeriet, og det blev approberet, eftersom alle vedkommende var enige derom. Men saa opstod der den største Misfornøjelse hos Fiskerne og Husmændene, fordi Gaardmændene, som forud havde den største og bedst beliggende Del af Kirkegaarden, nu berøvede den fattigere Befolkning et Stykke af deres Begravelsesplads. Og hele Vreden samlede sig imod Præsten, »som maatte have kunnet afværge det«. Overfor mig personlig fremkom der ikke en Ytring desangaaende, førend min Udnævnelse blev bekendt. Men saa fik jeg en varm Salut som Afskedshilsen. En Søndag efter Gudstjenesten mødte tre Fiskere som Deputation og fortalte, at man i Snogebæk havde talt en Del om den Omordning paa Kirkegaarden, men ikke forstod den og mente sig forurettede, og derfor meget vilde bede mig, inden jeg rejste fra dem, at sammenkalde et Møde paa Skolen og forklare Sagens Sammenhæng. »Med største Fornøjelse«, svarede jeg, og Dag og Klokkeslet blev aftalt. Fra mig kørte saa Deputationen med mange Taksigelser lige til Redaktøren af Venstrebladet og bad ham møde ved den Lejlighed. Mødet holdtes, og Skolestuen var tæt besat; men bagest sad Redaktøren, skjult af en Del store Fiskere, og jeg blev holdt i Uvidenhed om hans Nær-værelse. Jeg fremstillede Sagen udførligt og forsikrede dem om, at der ingen Grund var til at frygte Pladsmangel, da Kirkegaarden i hvert Tilfælde i god Tid og paa tilfredsstillende Maade kunde blive udvidet. Hvilket ogsaa efter en Del Aars Forløb skete. Men faa Dage efter Mødet kom Referatet, meget vidtløftigt, en Del farvet og med adskillige Ubehageligheder, hvad der gav Anledning til en Pennefejde, som ikke var til Glæde. Man vil forstaa, at trods alle Børnholms Herligheder var Forholdene dog smaa, naar saadanne Ubetydeligheder som en Oversiddens til Regneøvelse for 7 Drengene paa Grund af bedragerisk Opførsel, og en hensigtsmæssig og meget tiltrængt Omordning paa Kirkegaarden kunde rejse saadanne Storme.

Under 2. December 1884 blev jeg udnævnt til Sognepræst for Hvorslev og Gerning Menigheder i Aarhus Stift, hvorefter jeg ret snart holdt Afskedsprædiken og modtog en smuk Mindegave fra Menigheden; men det varede en Stund, inden jeg forlod den. Det

viste sig nemlig, at Bekendtgørelsen om nævnte Embede havde været ukorrekt; og da jeg ved en Rejse derover havde forvissat mig derom og gjorde Ministeren opmærksom derpaa, viste han mig den da endnu uhørte Venlighed ikke blot at tillade mig at forblive i Poulsker, — hvad jeg ikke godt kunde, da jeg havde holdt Afskedsprædiken og »faaet Sølvtøjet« — men at indstille til Kongen, at Udnævnelserne annulleredes, og at jeg efter ny Ansøgning fik et andet Embede. Og saaledes skete det: 26. Februar 1885 blev jeg udnævnt til Sognepræst for Fruering og Vitved Menigheder, ogsaa i Aarhus Stift. Det var en overordentlig Lykke, jeg derved opnaaede, og Guds Naade imod mig var atter aabenbar: Den dejligste Egn mellem Skanderborg og Solbjerg Søer iblandt de trofaste Jyder, dygtige og elskværdige Lærere, god Hørelyst navnlig ved Bibellæsninger og lignende Møder, en Indtægt større end de fleste andre Præstekalds, og dertil en grundmuret herskabelig Præstegaard; og alt dette netop paa et for mig baade økonomisk og med Hensyn til Menighedsforhold saa kritisk Tidspunkt.

Inden jeg kunde rejse, holdt jeg Konfirmation den 15. Marts og Altergang med sidste Farvel d. 22de for saa at blive indsat i det nye Embede den 29de. Afskeden var meget hjertelig, og forskellige af Sognefolkene lovede mig at sørge baade for Avlen (Foraar og Høst) og for Eftermandens Forplejning, indtil han kunde faa sin Familie dertil; fremdeles foretog de venligst Indpakningen af alt vort Indbo og Kørselen deraf til Nexø Dampskib. Moder var noget i Forvejen rejst til København i Anledning af hendes Moders dødelige Sygdom (hun døde 24. Februar og fik netop forinden Meddelelse om den lykkelige Befordring, der var mig tiltænkt) og turde ikke give sig paa den lange Rejse ved Vintertid til Bornholm og bevægede Afskedsvisitter lige før Rejsen til Jylland, der maatte paaskyndes saa meget som muligt af Hensyn til vort 11te Barns nærførestaaende Fødsel. Hun maatte indskrænke sig til at sige skriftlig Farvel i ca. 40 udførlige, baade kære og taknemlige Breve, som alle var forskellige. Indboet kom med Dampskibet fra Nexø til København, maatte derfra med et andet Dampskib til Aarhus, saa pr. Jernbane til Skanderborg og endelig med Vogne til Hvolbæk i Fruering Sogn, hvor det meste maatte vente i Indpakningen til Naadensaarets Slutning og først naaede Bestemmelsesstedet sidst i Oktober. En meget kostbar og bedrøvelig Flytning, ti ved den noget uheldige Indpakning og de mange Omladninger sønderbrødes undervejs ca. alle Genstande af Glas, Porcellæn og Gibs samt meget andet.

3. Sognepræst i Fruering-Vitved, Aarhus Stift.

Her fungerede jeg i fulde 15 Aar som Sognepræst; det blev Livestedet for min præstelige Virksomhed, og det blev vore Børns egentlige Barndomshjem. Der kunde være meget at fortælle derfra, men jeg føler mig for gammel og skrøbelig dertil, saa jeg faar indskrænke mig til en kort Oversigt.

Fruering-Vitved har en temmelig udstrakt Beliggenhed og består af 8 Landsbyer (Fruering, Hvolbæk, Virring, Svinsager, Skaarup, Gjelsing, Vitved og Fastrup) med 2 Kirker, 5 Skoler, 1 Missionshus og 1 Forsamlingshus; de 3 førstnævnte Landsbyer er højtliggende, indtil 420 F., og derfra skraaner Vejene til alle Sider stærkt ned mod Søerne. Fra Præstegaarden er der ca. 1¼ Mil til den vifteformede Grænse rundt om. Der er et Herresæde i Gjelsing, Herschendsgave, for øvrigt Landbrug med de sig dertil sluttende Erhverv. Egnen er i høj Grad naturskøn: Fra Fruering Kirkebakke er der en betagende Udsigt over Skanderborg Sø, til Ejler Baunehøj og Himmelbjærget, af Skove findes foruden den lille Præstegaardsskov og Herschendsgaves udstrakte Skov den meget interessante og afvejlende Vestermølleskov ved Skanderborg Sø. Herlige Udflugter kan med Lethed foretages til Jyllands mest berømte Egne ved Skanderborg (»Dyrehaven«), Moss Sø, Aarhus m. m., Himmelbjærget og hele Silkeborgegnen.

Vi blev modtaget med stor Hjertelighed baade i Præstegaarden, hvor Moder blev optaget som Gæst en Uges Tid, indtil Børnene og Flyttegodset ankom, og jeg fik dem lejet ind i et forladt Mejeri i Hvolbæk, en god Fjerdingvej fra Præstegaarden, — og i Menigheden, som syntes glad ved min Forkyndelse. Min Indsættelse skete Palmesøndag, og min Tiltrædelsesprædiken havde da samme Evangelium og væsentlig samme Indhold som min Tiltrædelsesprædiken i Poulsker 10 Aar tidligere. Da en Maanedes Tid senere, 6. Maj 1885, vort ventede lille Barn kom til Verden i Hvolbæk Mejeribygning, hilstes det som en mærkbar Begivenhed; man mente, og mulig med Rette, at det var det første Præstebarn, der nogensinde var blevet født i Fruering Pastorat. Han blev baaret til Daaben af min Formands Enke Fru Boldsen og fik Navnet Jørgen Johannes Kolthoff Lund.

Jeg tør ikke sige, at det var en særlig kristeligt opvakt Menighed, jeg var kommet til; en Smule Berøring ganske vist med Indre Mission gennem Missionshuset i Fastrup paa Grænsen mellem fire Sogne og med Grundtvigianisme gennem Valgmenigheden i Bering

og flere Højskoler paa Egnen, men gennemgaaende paalidelige, god-sindede Mennesker var det, med alvorligt Livssyn. I det lille Vitved Sogn var Kirkebesøget kun ringe, men i Fruering ret tilfredsstillende. Her oversteg i de første Aar Altergæsternes Antal det hele Antal af Sjæle i Sognet. Ligesom paa Bornholm besøgte jeg ethvert Hjem i det første Aar og bestræbte mig for at gøre ligesaa hvert af de følgende Aar. For øvrigt holdt jeg mange Bibellæsninger, kristelige Foredrag, Oplæsninger m. m.; jeg stod jo i min bedste Manddoms-alder, og jeg kom godt ud af det med mine Sognefolk; men det var en meget vanskelig Tid, Provisorietiden, og de politiske Bølger gik højt.

Særlig god Modtagelse fandt vi i Sognets største By Virring med sin store Skole med henimod 100 Elever og fremfor alt i den udmærkede Lærer Møller, der var Leder og Raadgiver for hele Skoledistriktet, elsket af alle, Forretningsfører for deres Sparekasse, Postvæsen m. m. Jeg har ikke truffet nogen Landsbyskole, hvis Elever kunde staa Maal med hans; det var ganske forbløffende, som de Børn alle som én kunde regne; og han var ikke blot deres Lærer, men ogsaa deres Ven ligesaa fuldt som deres Forældres. Kirkesanger var han ikke, han havde ikke en Tone i Livet og var officielt fritaget for Sangundervisning; men han mødte ufravigelig hver Søn- og Helligdag til Højmessestjenesten skiftevis i hver af Kirkerne, idet Virring laa omtrent midt imellem Fruering og Vitved. Ikke underligt, at Virring-børne var stadige Kirkegængere fremfor de øvrige Sognefolk. Der var en Trængsel, naar jeg kom til Virring for at holde Møde af forskellig Art, og det ikke blot i den store Skolestue, men i Forstuen og udenfor ved de aabent staaende Vinduer. Særlig mindes jeg, at da jeg en Gang foreslog at omlægge en Bibellæsning, der var berammet til samme Dag, som der skulde være en stor Familiefest i Byen, fik jeg til Svar: »Det gør ikke noget, vi kommer nok«. Og Trængslen blev mindst ligesaa stor som ellers, idet hele det store Selskab brød op efter Festmaaltidet og gik til Bibellæsning for derefter at vende tilbage til Kaffedrikningen. Jeg havde den Glæde efter nogle faa Aars Forløb, at Lærer Møller blev Danebrogsmand; men da jeg senere havde forberedt Opnaaelsen af en Titel til ham, sagde han: »Nej, Korset er jeg glad for, men som »Lærer Möller« er jeg kendt, og jeg vil ikke hedde andet«. Ja han var kendt, og godt kendt ud over Sognets og Stiftets Grænser.

I Gjesium, der laa langt borte, sydligst i Sognet, havde min Formand Pastor Boldsen regelmæssigt holdt en Bibellæsning, hver Gang

han var der nede til Halvaarsexamen i Skolen, og jeg fulgte gerne hans Exempel; men Skolestuen var kun lille, og den kunde dog godt have rummet adskilligt flere, end der mødte. Det var saaledes kun lidet tilfredsstillende; ganske anderledes gik det, naar jeg i Sommer-tiden holdt opbyggelige Møder der nede i Herchendgaves Skov, der var stadig godt Besøg. Jeg tænkte da paa, om jeg ikke kunde indrette Skolegudstjenesterne paa en anden Maade f. Ex. til kristelige Samtale-møder. Men medens jeg var under Overvejelsen desangaaende, fik jeg en Dag Besøg af en Deputation fra Gjesing, der meddelte mig, at Vejen til Kirke i Fruering var dem altfor lang og besværlig med de store Bakker, men de savnede en regelmæssig Gudstjeneste. Vistnok var der andre Kirker nærmere, men de vilde hellere spørge mig, om jeg ikke vilde holde Gudstjeneste der i Skolen en Gang om Maaneden; Søndag, forstod de godt, kunde det ikke blive, da jeg havde to Kirker, og Vejen var saa lang, men en hvilken som helst Dag jeg selv vilde vælge. Deres Henvendelse glædede mig meget, og jeg foreslog første Mandag i hver Maaned, om Sommeren i Skoven og om Vinteren, eller naar Vejret var upaalideligt, i Skolen, saa fremt de da virkelig vilde komme. Og saa vilde jeg foreslaa dem, at vi holdt os til Søndagsevangeliet, saa vidste de forud, hvorom Prædikenen vilde dreje sig, og jeg tilføjede, at de ikke skulde frygte for, at jeg vilde give dem samme Prædiken om Mandagen som om Søndagen. Hvem der gerne vilde komme til Fruering skulde ikke afholdes derfra, det var jo deres Kirke og den rette Helligdag; de skulde nok faa en ny Prædiken om Mandagen; Guds Ord er saa rigt, at det kan give os nok at betænke begge Dage. De takkede meget, og hvad skete? Der var fra den Dag helt fuldt i den lille Skolestue og endnu langt mere i den dejlige Skov, de mange Gange jeg i Aarenes Løb kom der ned; og jeg saa ogsaa ofte enkelte af dem i Kirken, selv paa vedkommende Søndage, saa det kunde konstateres, at de virkelig fik en ny Prædiken.

Kort efter at jeg var kommen til Fruering, kom der fra det kirkelige Raad Opfordring til Præsterne til at prædike skiftevis over de nye og de gamle Texter, hver i sit Aar, og at begynde med de nye ved det nye Kirkeaaars Begyndelse, saafremt ikke Menigheden udtalte sig derimod. I Fruering og Vitved var Stemningen imidlertid delt, og jeg tilbød da, efter Samtale derom med Biskoppen, i det første Aar at prædike i Fruering over de nye og i Vitved over de gamle Texter. Og saaledes skete det for det Kirkeaaars Vedkommende; senere gik vi ind i den ønskede Turnus, og den langt overvejende Del af Menigheden var glad derved.

Kristi Himmelfartsdag 1887 havde vi Visitats af Biskop Clausen, og det blev et Par meget herlige Dage baade i Kirken og i Hjemmet. Jeg prædikede over den gamle Text Mark. 16, 14—20 »Hvad den himmelfarne Frelser vil tale til os«. Den konfirmerede Ungdom var vel noget tilbageholdende overfor Biskoppen, men da jeg fortsatte med Katekisation over »Kristi kongelige Embede«, svarede de med usædvanligt Liv og Friskhed. Prædikenen findes blandt mine Efterladenskaber.

Foraar og Efteraar holdtes der Stiftskonvent i Aarhus med særdeles gode Foredrag og livlig Diskussion, hvori jeg gerne deltog; og jeg forsømte ogsaa sjælden at overvære Præsteordinationerne og større kirkelige Møder sammesteds. Jeg savnede i Begyndelsen meget vore elskværdige Konventer paa Bornholm, men længe varede det ikke, før vi ogsaa i Skanderborgeggen fik vort specielle Konvent, ligesaa dygtigt som paa Bornholm og ligesaa hyggeligt med vore Hustruere, Lærere og Gæster. Jeg nævner herfra Provst Sørensen, Skanderborg, Dr. Nørregaard og Cand. Baagø, Testrup Højskole, Præsterne Hansen Blegind, Bartholdy-Møller, Skanderborg (nu i Brand), Bugge Torrild, Borch Adslev, Madsen Adslev, Bille Maarslet og Balslev Tiset, hvortil senere Provst Mogensen Astrup sluttede sig. Vi mødtes fra alle tre kirkelige Retninger, og saa at sige ganske uden Mislyd. Dette var mig dobbelt kært, da jeg mod Slutningen af min Bornholms Tid ved et kirkeligt Frihedsmøde i Askov 1883 havde gjort Erfaring af anden Karakter. Indbydelsen til det Møde havde været omfattende nok, men Stemningen var i høj Grad eksklusiv; de Folk forstod at holde Mandtal. Præster, jeg havde kendt i unge Dage, hilste mig den første Dag med synlig Glæde, men betragtede mig som Luft, naar de erfarede, at jeg ikke hørte til Partiet. En ret kendt grundtvigsk Præst bekendte for mig om Mødet: »Dette er jeg ikke glad ved; jo længere jeg kommer ind deri, des mere betænkelig bliver jeg«; men han underskrev dog den mindre Adresse og er endnu Grundtvigianer. Den eneste fra fremmed Lejr, der deltog i Diskussionen var Bernhard Paludan Møller; han blev hysset ned.

Vort Konvent for Skanderborgeggen holdtes 3 Gange aarligt, men største Delen af Deltagerne mødtes vi desuden oftere med i vor øvrige selskabelige Omgang. Og ogsaa den var i høj Grad interessant, betydelig baade kvantitativt og kvalitativt. Jeg mindes saaledes med Glæde min Studenterkammerat Borgmester Andr. Thiele, Lægerne Graah, min Skolekammerat i Bohrs Skole, og Nielsen, som begge senere blev Distriktslæger i Skanderborg, Amtsforvalter Regenburg,

Brodersøn af Stiftamtmanden, Frk. Sevel, Datter af min Formands Formand i Fruering Provst Sevel, Slægtshusbesidder Herschend paa Herschendsgave, Trafikinspektør Ramsing i Aarhus, Pastor Deichmann-Branth i Snetrup og fremfor alle den overordentlig elskværdige og gæstfri gamle Stiftamtmand Regenburg.

Allerede faa Dage efter min Ankomst til Fruering fik jeg Indbydelse til den Middag, Stiftamtmanden gav for Amtsraadet, og senere til en lignende Middag ved Amtsskoledirektionsmødet, to Indbydelser, som gentoges hvert Aar. Desuden indbødes vi begge flere Gange aarligt til Middag sammen med Stiftamtmandens selskabelige Omgangskres fra Skanderborg og Omegn, og Indbydelsen omfattede oftere baade vor Lærerinde og voxne Børn samt eventuelle Gæster. Ja Nytaarsdag samledes efter Indbydelse et særlig stort Selskab, som først glædedes ved en lille Komædie eller andet festligt Arrangement, der forestodes af Stiftamtmandens Søsterdatter Frk. Corinna Lassen, som med beundringsværdig Hukommelse overrakte hver af Gæsterne en Nytaarsgave med nydelig versificerede Ord; efter Aftensmaaltidet blev der saa danset nogle Timer, indtil Kaffen serveredes, og Selskabet brød op. Og ved alle Selskaberne fik vi korte, vægtige Bordtaler af Stiftamtmanden. Han var nu ogsaa i alle Henseender en fremragende, udmærket Mand, en af vort Fædrelands allerypperste; han besad en kolossal Viden, som han altid havde paa rede Haand, navnlig i Historie og i den klassiske Litteratur; hvad Teologien angaar var han f. Ex. fuldstændig inde i den moderne Kritik, hvis Indvendinger han fandt »enten uholdbare eller betydningsløse«. Selv havde han 8 Gange gennemlæst hele det ny Testamente paa Græsk, de 2 Gange med de bedste Kommentarer, og hvad det gamle Testamente angaar havde han flittig studeret, hvad der i nyere Tid var udkommet om Israels historiske og religiøse Udvikling. Rejser indlod han sig ikke gerne paa, men gik daglig lange Ture, navnlig i Skanderborg Dyrehave og i Vestermølle Skov. Selv til Fruering Præstegaard, $\frac{3}{4}$ Mil fra Stiftamtsgaarden, strakte hans Fodvandring sig, og han bevarede megen Interesse for de skiftende Præstefamilier der. Ved Stiftamtmandens Selskaber har vi oftere siddet til Bords sammen med Frk. Sevel og Pastor Deichmann-Branths fra Snetrup, hvis Hustru født Boldsen var Datter af min Formand, og faaet Lejlighed til at besvare Stiftamtmandens Skaaltale for »de tre Generationer fra Fruering Præstegaard«. Som Exempel paa hans omfattende Indbydelser kan jeg anføre følgende:

Højtærede Hr. Pastor! Deres og Deres Frues saa vel som Deres to Døtres, Deres to Sønners og Frøken Salomons Nærværelse ved det Selskab, vi som sædvanlig haabe at se paa Amtshuset Nytaarsdag Kl. 7, vilde glæde os særdeles.

Med de bedste Ønsker til Festen. Deres ærbødigste

Skanderborg, d. 21. Decbr. 1891.

A. Regenburg.

Se for øvrigt: »Stiftamtmand Dr. phil. August Regenburg, et Hundredeaarminde«, udg. af Statsbiblioteket i Aarhus 1915. — Hans Eftermand V. Dreyer fortsatte med megen Venlighed Omgangen med den Kres, som plejede at samles i Amtsgaarden, men han droges vistnok noget mere mod Aarhus, og Selskabslivet i Skanderborg fik en noget anden Karakter.

Blandt vor øvrige Omgangskres maa jeg særlig nævne Dr. Nørregaards paa Testrup Højskole, hvor de fleste af vore Børn har gennemgaaet Kursus. De elskede Musik og vilde gerne have noget Sammenspil i Gang. Dr. N. var dygtig Musiker og spillede meget fortræffeligt Piano, Svogeren cand. theol. Baagø spillede Violoncel og Sønnen Halvor N., senere cand. mag., flink Violin; men dette forslog ikke. Det var dem da kært at have en Nabopræst, Christensen i Beder, der spillede noget Violin; og da de vidste, at jeg var udgaaet fra et musikalsk Hjem og i yngre Dage havde beskæftiget mig en Del med Musik, maatte de ogsaa have os med. Jeg havde ganske vist i unge Dage spillet noget Klavér og Orgel, og baade Moder og vore ældste Døtre var ganske flinke paa Pianoet; men Klavérspil var der ikke Trang til, det vilde Dr. Nørregaard helst selv besørge; derimod ønskede han Violin- og Bratschspil for at kunne faa Kvartetter og Kvintetter i Gang. Og skønt det kun havde været rent ubetydeligt, hvad jeg i Barneaarene indtil 10 Aars Alderen havde kunnet præstere paa Violinen, og jeg først i 1883 havde skrevet efter min Violin (der i en Menneskealder havde ligget forsvarlig gemt i mine Forældres Hjem) for mulig at glæde mine Smaapiger med at spille nogle smaa Melodier sammen, — og skønt jeg aldrig havde haft en Bratsch i min Haand, kunde jeg ikke unddrage mig; dertil holdt jeg for meget af Musik. De tog mig da med, som jeg var, og vi fik mange herlige Musikaftener sammen. Min Musiksans og musikteoretiske Kundskaber hjalp mig saa vidt, at den fremmede Nøgle for Bratschnoderne ikke generede mig væsentligt, og at de medspillende kunde være sikre for mig, hvad Takten angik. Vore musikalske Sammenkomster blev mangfoldige dels paa Testrup, dels i Fruering, og Indbydelserne var fra begge Sider meget omfat-

tende. Kunde man ikke rummes paa én Vogn, maatte man komme paa to; adskillige Gange kom vi eller modtog vi henved en halv Snes i Tallet. En særlig Fest var Juleselskaberne paa Testrup, hvor det særlig gjaldt Ungdommen rundt omkring fra. De var ligesom Nytaarselskaberne hos Stiftamtmanden imødeset med Spænding og Længsel; der var baade Juletræ og Julebal.

Som Aarene gik, fik ogsaa Børnene deres Festdage hver især. Ernst havde jeg konfirmeret paa Bornholm, de andre konfirmerede jeg i Fruering; her afsluttede de med gode Resultater deres Examinering, Ernst Artium fra Metropolitanskolen 1886 og teol. Embedsexamen 1893, Harald Præliminæreksamen fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1887, Clara matematisk Artium fra Frk. N. Zahles Kursus 1892 og Filosoficum 1893, Johanne Marie Præliminæreksamen ved Universitetet 1893, Niels 4. Klasses Hovedeksamen fra Aarhus 1899 og Jørgen Præliminæreksamen fra Skanderborg Realskole 1900*; (han indlogeredes 3 Maanedere i Vestermølle, da vi i April 1900 forlod Fruering), og her ægteviede jeg Clara til Sognepræst Chr. Pedersen 1896, Ernst til Frk. Ingeborg Lund 1896, Harald til Frk. Harriet Petersen 1899 og Margrethe til Pastor A. Fryd 1900. Af Festligheder i disse Anledninger skal jeg nævne Studentergildet for Clara 24 Juli 1892 med Dans, og hvortil jeg havde skrevet følgende Sange, — jo, vi kunde ogsaa være gemytlige.

Velkomstsang til Studenten.

Mel.: Aa køre vatn aa køre ved.

Den Sommerdag var saa lys og varm,
og Solen steg paa Himlens Bue,
en Straale faldt paa Claras Blik og Barm
og vinked ud fra Mosters Stue.
Men Clara holdt sig tappert ved sin Bog,
hun vilde blive saa uhyre klog,
hun læste fort
og raabte: bort,
jeg mangler jo endnu min Hue.

*) Senere blev Niels Student fra Aarhus 1901, cand juris 1907 og tog kort derefter Translatørexamen i Fransk. Jørgen tog Ingeniørexamen ved Teknikum i Neustadt i Mecklenburg 1904.

Mens andre dækked op med vaadt og tørt
i Ly af Skovens tætte Kroner,
og Fuglene fik deres Struber rørt
og gav til bedste Trilletter,
sig Clara satte ved det grønne Bord,
hvor Retterne var Videnskabens Ord;
gik det paa Dansk,
Tysk eller Fransk,
hun klared alle Kvæstioner.

Og atter skred hun gennem Mængdens Rad
og vandred op paa sit Kateder;
da gjaldt det mangt et matematisk Blad,
Optik, og hvad det ellers hedder.
Men se, hun rolig, sikker, selvbevidst
dér førte Ordet selv fra først til sidst;
sit Kridt hun holdt
i Haanden stolt
og tolked Livets Hem'ligheder.

Og da Examen saa var heldig endt,
hun tog Farvel med Mosters Stue,
kreeret til, en laudabil Student
og frisk som Fugl i Solens Lue.
Solstraalen ser vi jo i hendes Blik,
og Fugletone hendes Stemme fik.
Med Sang og Spil
vi hædre vil
Studenten med den fagre Hue.

Balvise.

Mel.: En Skaal for det blinkende
I husker vel alle den gode gamle Tid,
da Guderne færdedes paa Jorden.
Det var en Guldalder uden Sorg og uden Slid,
og alt var i den gladeste Orden.
Gud Bakkus bragte Vinen og Kranse Silén,
Gemytligheden blomstred, i hvor som helst de
tren.

Skønheds Ideal
blev Guder's Dansesal;
der man sang og lo
og skænked bort sin Tro;
hvor straaled alles Blik, medens Gudevalsen gik
blandt Muser og Gratier og Nymfer!

Hvad Guderne begyndte, tog Menneskene op,
og Dansen blev Alskabningens Glæde.
Det nytted ikke, Munken sagde »Tant« og
raabte »stop«,
og lod, som han derover maatte græde.
Thi som vi alle véd, gammel Vane bider bedst,
og derfor vedblev Dansen trods Pave, Munk og
Præst.

Statelig og let
gik Rid'rens Menuet,
selv i ringest Vraa
man valsed saa som saa,
og alle stemte i til Dansens Melodi:
højt leve vore hulde, skønne Kvinder!

Og end har Dansens Muse ej Jorden forladt,
usynlig er hun her blandt os tilstede.
Hun kommer i den yndige, stille Sommernat
og smiler til vor Ungdoms skyldfri Glæde.
Hun rører Frihedsstrengen her inde i vort
Bryst,
bortvejrer Hverdagsstøv og vil ej være »blot
til Lyst«,
højner Sind og Sans,
gør Livet som en Dans,
lyser for vor Fod
og styrkner sjunkne Mod.
Og derfor med Fryd vi alle slaar til Lyd
for hende og de andre skønne Damer.

Tildels efter en Sang ved et Skolebal
25. 2. 1859 af W. Gram.

Festen sluttedes med »Dagen gaar med raske Fjed« og fortsattes næste Dag med en Skovtur. Præstegaarden havde været stærkt belastet den Nat, vi var i alt 29, og Glæden var almindelig, om end en enkelt Ikkedanser følte synlig Forargelse.

Saaledes blev vor ældste Datter Student og Aaret efter cand. phil., men gik ikke videre ad akademisk Vej. At jeg havde tænkt det anderledes er vel antydnet ved, at jeg efter hendes 4. Klasses Examen forærede hende den lige udkomne morsomme Oversættelse paa Jydsk af Ciceros 1ste katilinariske Tale, hvori jeg satte følgende Hexameter som Tilskrift: »Classicum ut in pulchram domum avitam spargat odorem.« Jeg mener dog, at hun har haft Glæde og Udbytte i Livet af dette korte Ungdoms Studium, og havde gerne ført flere af vore Døtre frem ad samme Vej. Men det har min Tid og mine Kræfter ligesom forskellige Livsforhold ikke tilladt. Jeg har dog, med 12 Aars Hjælp af Lærerinder og 1 Aars af Huslærer, selv ofret ca. 5 Timer daglig i 25 Aar paa Børnenes Undervisning.

Endnu maa jeg omtale vort Sølvbryllup d. 12 Maj 1893, Dagen efter Kristi Himmelfartsdag. Det blev den største Fest i vort hele Liv, og den strakte sig over baade Fredag, Lørdag og Søndag. De Gæster, som kom længere borte fra, ankom allerede Torsdag Eftermiddag, og en Sang »Det gælder Fruering« markerede, at Festen var ringet ind. Om Fredagen gjaldt Indbydelsen Stiftamtmand og Biskop, to Præster fra Egnen samt Slægt og Venner vidt omkring fra, og dertil alle Sognets Beboere, af hvilke der mødte et Par Hundrede. Men et Skaar i Glæden var det, at saa vel Bispinden som min egen gamle Fader*) følte sig for svage til at komme med. Biskop Clausen fra Aarhus holdt Altergang for os og en større Del af Menigheden om Formiddagen i Fruering Kirke. Ved Festmaaltidet holdt Biskop Swane fra Viborg Hovedtalen for os Sølvbrudedefolk, og saa fulgte en Række, ialt 7 og alle særdeles gode Festsange og Taler. Selv fik jeg ikke blot Lejlighed til at udvikle mit Livssyn og min Kristendoms Opfattelse, og hvorledes Herrens Førelser med os havde ligget os klart for Øje; men mange Gange maatte jeg paany tage Ordet til Tak for stor Venlighed. Efter Bordet

*) Fader døde det følgende Aar (Si. 36); tidligere var baade mine Svi-gerforældre og min Stedmoder bortkaldte, saa nu var alle vore gamle borte. Mine Ligtaler over Fader og Svigerfader blev trykt og vil findes blandt mine Efterladenskaber, ligesom ogsaa mine Brudetaler til Ernst, Clara, Johanne Marie og Julie; Brudetalerne til Harald og Margrethe naaede jeg derimod ikke at faa renskrevet.

gik vi i Haven, og der mødte saa den store Mængde af Sognefolkene. Nu serveredes Kaffen dels i Haven, dels for Hold efter Hold inde i Stuerne; og efter et Par Timers Forløb aabnedes atter Døren til Festsalen, hvor vi efterhaanden alle fik Aftensmaden. Jeg blev hele den Tid hos de vekslede Gæster og sang Bryllupssangene mange Gange, som de da ogsaa fik Exemplarer af hjem med. Og Glæden var almindelig, ikke mindst over at sidde til Bords med to Biskopper. Til Lørdag havde vi indbudt Familieme fra Testrup og havde saaledes en rar Kvartet-Aften sammen, og om Søndagen havde vi hele vor sædvanlige Omgangskres fra Skanderborg. Ja det var herlige, minderige Dage, det siger ikke blot jeg, men det hørtes rundtom fra; »den bedste Dag i hele mit Liv« sagde en af vore gamle, trofaste Familievenner, jævnaldrende med os selv. En overvældende Mængde Gaver modtog vi. Af Sangene anfører jeg de to, jeg selv havde skrevet.

Mel.: Dejlig er den Himmel blaa.

Tak, o Gud, for Naadens Aar,
Sjælefred og gode Kaar.
Tidlig kaldte mig din Stemme
til dit Rige her at fremme,
oplært blev jeg ved din Aand.

Tak for Naadens dyre Tugt,
ogsaa den bar Livets Frugt.
Den os løfted, naar den bøjed,
lærte os at være nøjed
med dit Forsyns Kærlighed.

Tak for Bruden mild og god,
yndigt Skud af ædel Rod.
Hun har bygget Hjemmets Lykke,
var dog selv dets bedste Smykke,
ren af Hjerte, stærk i Aand.

Tak for denne Børnerad,
Kinden rund og Hjertet glad.
Sign Du dem paa Livets Veje,
fred om deres Sjæles Eje,
til med os de Himlen naar.

Mel.: En Skaal for det blinkende

Mens Vaarsolen aanded paa Bøgenes Skud,
og Nætterne var yndige klare,
jeg fæsted Dig, min unge velsignede Brud
til Livsvejen med mig at fare.
Og Festen stod ved Gammelstrand i Slægts og Venners
Kres,
det var d. 12. Maj atten hundred otte og tres.
Vel var Hjemmet smaat,
dog der vi leved godt;
kom end Skyer iblandt,
ej Frejdigheden svandt,
thi Solstraaleblik fra Dig jeg altid fik,
saa Livet blev som lutter lyse Nætter.

En Vaardag vi flytted til Klippernes Ø,
hvor Nattergalen bygger i Lunden,
til Folket, hvis Hjerte gemmer Friheds stolte Frø
med Guds frygt og Snille paa Bunden.
Ej Storken kendes dér (tænk, saa lønlig er dens Sti),
dog næppe noget Aar gik den vor Præstegaard forbi.
Gæstfrihed vi bød
og trofast Venskab nød,
Frugter voxed frem
i Kirke som i Hjem.
Og undgik vi ej alle Skygger paa vor Vej,
det blev dog lutter solrige Dage.

Og atter en Vaardag til Fruering By
vi styred vor Kærligheds Skude.
Saa underligt det var at begynde her paany,
hvor alt var fremmed inde og ude.
Men Naadesolen lyste hen over din Vej,
og Hjerterne forstod Du langt dybere end jeg,
Sjælens Harmoni
dig gjorde stærk og fri,
Hverdags Sysleri
ved dig blev Poesi.
Jeg ser dig ydmyg from, den Gang Laud-Budskabet kom
fra Clara, Ernst, Johanne Marie.

Fra Frueringtiden.

Nu gangen er til Ende din Ungdoms lyse Vaar,
mens mangt et Livets Skær vi har klaret;
dog end er der Ungdom under sølvsmykket Haar,
og Sjælen sin Friskhed har bevaret.
Hav Tak for hvert dit Ord, thi det var som lødigt Guld,
hav Tak for Hjertevarmen, altid ens og troskabsfuld.

Hvad Du lagde ind
i vore unges Sind
er en Livsens Skat
til Lys i mørkest Nat.

Gud derved give vil, naar din Aften stunder til,
med Solebjærgs-Skær dig Fred og Glæde.

Efter hvad jeg har meddelt om min Virksomhed, om Forholdene i vor Familie og Omgangskres og om den daglige Undervisning af Børnene, hvorhos jeg ligesom tidligere ogsaa deltog i de bevægede kirkelige Forhold ved længere Artikler navnlig i de Ferslewske Blade (saadanne vil findes som gulnede Aviser blandt mine Efterlændskaber), vil man forstaa, at jeg nok af og til maatte trænge til nogen Ferie. Længere Rejser kunde der ikke blive Lejlighed til, da Embedet krævede min Nærværelse hver Søn- og Helligdag; men nogle faa Dages Badeophold paa Fanø, ved Søndervig eller Lønstrup gjorde mig dog godt. Kun én Gang maatte jeg feriere flere Uger for at gennemgaa en Varmvandskur i Aarhus. Derimod bekostede jeg en lille Udenlandsrejse for Ernst til Norge i 1887 og en lignende for ham, Clara og Johanne Marie til Harzen og sachsisk Schweiz i 1893. Og Harald og de andre Børn har senere alle været én eller flere Gange i Udlandet. Adskillige større Familiefester indtraf ogsaa i vor Frueringstid saaledes Sølvbryllupper hos mine Søstre, hos Provst Sørensen i Skanderborg og Pastor Hansen i Blegind, Jubilæumsfest paa Testrup Højskole, og strax efter vort Opbrud fra Fruering Guldbryllup hos Biskop Swane i Viborg.

Alt i alt en virksom og lykkelig Tid i Fruering. Min Eftermand, Pastor Øllgaard, udtalte siden: »Jeg forstaaer ikke, hvorledes noget Landsby-Præstekald i nogen som helst Henseende skulde være at foretrække for Fruering«, og jeg er heri saa fuldt enig med ham. Og dog, Sorg og Prøvelse kan ramme os, hvor vi end færdes; det erfarede vi ogsaa i Fruering.

En Dag i December 1895 kom vor 15aarige Datter Thora hjem fra Danseøvelse i Skanderborg, noget forpint af et lille rundt kulsort

Saar paa Læben. Vi agtede det ikke strax for noget betydeligt; men saa snart Lægen saa det, erklærede han det for meget alvorligt og skar et dobbelt Snit deri; lignende gjorde han de 4 næste Dage. Men da Saaret var som en Svamp, fyldt med Materie, der ikke kunde trykkes ud, og Smerterne tog til, alt som Hævelsen voxede, blev en større Operation nødvendig, saa hun uopholdelig maatte indlægges paa Sygehuset under Dr. Hindhede. Det blev en omfattende Operation paa langs ad begge Kinder, og Hævelsen voxede fremdeles, saa ikke blot Øjnene skjultes, men Hovedet omtrent blev 3 Gange saa stort, som det tidligere var. Bevare hendes Liv var der kun lidet Haab om, saa vi fik Lov til at være hos hende baade Dag og Nat. Og det blev værre og værre, Sygdommen bredte sig over Halsen og Brystet, og Lægen fulgte med nye Operationer, hvor der mærkedes ny Hævelse. Om sider satte Ondskaben sig fast i det ene Ben; Knæet var angrebet og maatte bortskæres, saa Benet blev stift. Samtidig begyndte hun ogsaa at klage sig i det andet Ben, hvad Dr. Hindhede ikke ret kunde forstaa; men da han tilsidst maatte undersøge det med Sonde, hvor næsten fortvivlende overrasket blev da ikke baade han og 3 andre Læger, som var tilstede, da det viste sig, at Knoglen var aldeles ødelagt og kunde øses ud med en Ske. De andre Læger mente, at det Ben var til ingen Nytte og maatte amputeres; men Dr. Hindhede vilde ikke berøve hende det, nu han havde gjort hendes andet Ben stift, men se Tiden an; mulig vilde det blive nødvendigt at stivne det paa samme Maade, men dermed havde det ikke Hast. Videre gik det saa med Sygdommen, saa Fødderne blev angrebne, og navnlig den ene Fod blev ganske vanskabt. Men saa begyndte der en langsom Bedring, og efter 8 Maaneders Ophold paa Sygehuset kunde hun flyttes hjem. Her maatte hun fremdeles holde Sengen, men blev hver Dag i denne flyttet ud i Haven, at Solen kunde skinne paa hende, og kom hver Morgen i kunstigt Saltvandsbad, stadig koldere og koldere. Begge Dele var efter hendes Onkel i Ribe Dr. Vilandts Raad og gjorde hende godt, og snart lægtes de 17 betændte Saar, hun kom hjem med, paa det største nær, som ikke maatte lukkes. Den 27. September fik vi hende i sin Seng baaret op i Kirken, hvor jeg konfirmerede hende, og samme Eftermiddag holdt vi Bryllup for Ernst og Ingeborg. Ligeledes bar vi hende et Par Dage senere i Sengen op paa Fruering Kirkebakke, hvor den store jyske Manøvre 1896 sluttede med Sejrens Kundgørelse under stor Tilstrømning fra alle Sider. Det var et bevæget Folkediv, hun her blev Vidne til, og hun blev hilset af min gamle Skolekammerat General Fr. Wagner, som da besøgte os med

sin Adjutant Oberst Raaby. Omsider kom Thora saa vidt, at hun kunde bevæge sig med to Krykker, og efter nogle Aars Forløb kunde hun nøjes med 1 Krykke og en Stok. Men det har været baade hende og os andre en alvorlig Tid, en Tid under Korset. Dog lad mig kun udtale mig lidt udførligere. Hvor jeg mindes Julen 1895, da hun laa paa Grænsen mellem Liv og Død, og vi daglig skiftevis var inde hos hende paa Sygehuset i Skanderborg, Moder ofte om Natten; megen Kærlighed blev der vist hende fra nær og fjern, mangen Salme lød ved hendes Leje og var hende til Trøst og Opmuntring, og meget blev der bedet baade ved Sygelejet og i Løndom. Jeg mindes min Vandring i Ilmarsch og med bankende Hjerter Juleaften fra Sygehuset til Fruering Kirke for at naa i rette Tid til at holde den liturgiske Gudstjeneste med kort Juleprædiken; Vejret var dejligt og Hjertet baade dybt grebet og højt opløftet, rede til at modtage det tunge Dødsbudskab, men indtrængende i Bøn om, at hendes Liv maatte spares, og med Løfte til Herren om ikke at trættes, hvor trangt end hendes Liv maatte blive. Og det blev en velsignet Julefest trods Korset. Og jeg mindes den store Deltagelse baade fra Sognet og fra vor Omgangskreds i Skanderborg. Efter de 8 trange Maaneder paa Sygehuset med en Række betydelige Operationer fulgte en trang Vinter i Præstegaarden. Sneen laa ca. en halv Alen høj, men der var mange Solskinsdage alligevel, og Sneen blev skuffet saa vidt til Side, at der kunde være Plads til hendes Seng, hvor hun laa stærkt indpakket efter det daglige kolde Bad. Hun kom da efterhaanden nogenlunde til Kræfter, takket være hendes sunde Natur og den udmærkede baade kærlige og forstandige Pleje af hendes Søstre Margrethe og Julie. Et Lyspunkt for Thora havde det været, medens hun laa paa Sygehuset, at Christian og Clara, der holdt Bryllup i Fruering 7. April 1896, i hele deres Bryllupsstads og Bryllupsglæde besøgte hende der inde; det blev som et Afskedsbesøg da de snart efter rejste til deres nye Hjem paa Færøerne, og Haabet om Gensyn her paa Jorden var saa ringe.

Thoras Sygdom medførte gennem Aarene mange alvorlige og smertefulde Ulejligheder, som krævede megen Medicin, der igen førte til Ødelæggelse af forskellige Organer, samtidig med at smertefulde Ophovninger og Betændelser jævnlig paany fremkom. Hun maatte da gentagne Gange for længere Tid indlægges paa Hospitaler til forskellig Behandling og nye alvorlige Operationer, deriblandt 9 Gange paa Sect. Lukasstiftelsen under Professor Kaarsbergs omhyggelige Behandling, og for øvrigt baade paa Frederiks Hospital, Kommunehospitalet og Finsens Klinik for Lysbehandling. Underligt, at hun har

kunnet gaa det alt sammen igennem, og at hun har kunnet bevare Taalmodighed trods de mange gentagne Skuffelser. For et Par Aar siden saa hun et Avertissement fra H. C. L. Nagels fysikalske Klinik og gav sig under Behandling af denne Kliniks Indehaver C. Neermann, og her har hun ubestridelig haft Held med sig. Han har med Massage og Elektricitet hjulpet hende af med skæbnesvangre Ulejligheder og Smerter, og hun har siden undgaaet Operationer.

Jeg vender tilbage igen til vor Frueringtid. Aarene svandt efterhaanden, det blev 15 i alt. Jeg nærmede mig de 60 Aar (19. 3. 1900), som var Grænsen for at kunne opnaa ny Befordring, og Spørgsmaalet meldte sig da for mig: Skal jeg søge Befordring en Gang endnu, eller skal jeg slaa mig til Ro her for min øvrige Virksomheds Tid. Det var klart nok for mig, at jeg ikke kunde faa noget Embede med større Indtægt, bedre Menighedsforhold, skønnere Beliggenhed; men jeg tænkte, at nye Forhold maatte bringe nye Impulser til Gavn baade for Menigheden og mig selv. Endnu følte jeg mig i fuld Vigueur, men frygtede for de mindre kraftige Aars Komme og vilde nødig nedsyldes maaske for mange Aar eller mulig snart fristes til at opgive Præstevirksomheden. Det var ideale Grunde, men jeg forstod ikke, at det har sin store Vanskelighed at omplantes saa afgørende i ældre Alder. Jeg indgav et Par Ansøgninger og tog dem efter et Par Uger tilbage. Men saa blev Saaby-Kidserup ledigt, og det var nu saa yderligt, at der kun kunde være Tale om det eller ingen Befordring. Jeg indsaa godt, at det egentlig i alle Henseender vilde blive en Tilbagegang for mig, om jeg skulde faa det, og alle de andre Ansøgere var ogsaa adskilligt yngre end jeg; men jeg lod staa til, blev udnævnt og — fik Øjnene op for, hvor skæbnesvanger Forflyttelsen vilde blive. Med Sorg tog vi Afsked med Fruering, og Menighedens Sorg var ogsaa tydelig; man fandt det næsten troløst af mig at ville forlade dem. Det har da ogsaa været med Glæde, at jeg ved senere Besøg er blevet modtaget af dem, og med Beklagelse over, at jeg var rejst fra dem.

Den sidste Handling, jeg kom til at foretage i Fruering, var d. 25. April 1900 at ægtevie vor Datter Margrethe til Pastor Axel Fryd, ord. Medhjælper ved St. Pauls Kirke i Aarhus, senere Sognepræst i Randlev. Han var kommen til os som Huslærer for vor Søn Niels, der trods ypperlige Evner og stor Arbejdsiver havde haft svært ved at finde sig til Rette paa Herlufsholms Opdragelsesanstalt. Margrethe havde den ejendommelige Lod at være den mellemste mellem mange Søskende, saa hun ikke fulgtes hverken med de ældre eller de yngre

af dem; men Fryd fik Øje for hendes Evner, hendes overlegne Forstand og fortræffelige Karakter, navnlig ved den praktiske Dygtighed og omhyggelige Pleje, hun udviste under Moders meget kritiske Sygdom ved en ondartet Brandbyld i Nakken; han bejlede til hende og fik i hende en i enhver Henseende elsket og agtet Præstekone.

4. Sognepræst i Saaby-Kidserup paa Sjælland.

: : : : : : : : : :
: : : : : : : : : :

Til Afsked.

Vær hilset hver, jeg mødte, stor og lille,
paa min Livsvej.
Tilgiv mig alt, hvori jeg handled ilde,
og Tak for hvert et Lynglimt, I lod spille
paa min Livsvej.
Saa dør jeg tryk — Gud var jo Naadens Kilde
paa min Livsvej —
med Længsel, ingen jordisk Magt kan stille,
mod dem, som alt tiltrods mig elske vilde
paa min Livsvej.

N. J. J. L u n d. Januar 1919.

Fra Saabytiden.

